

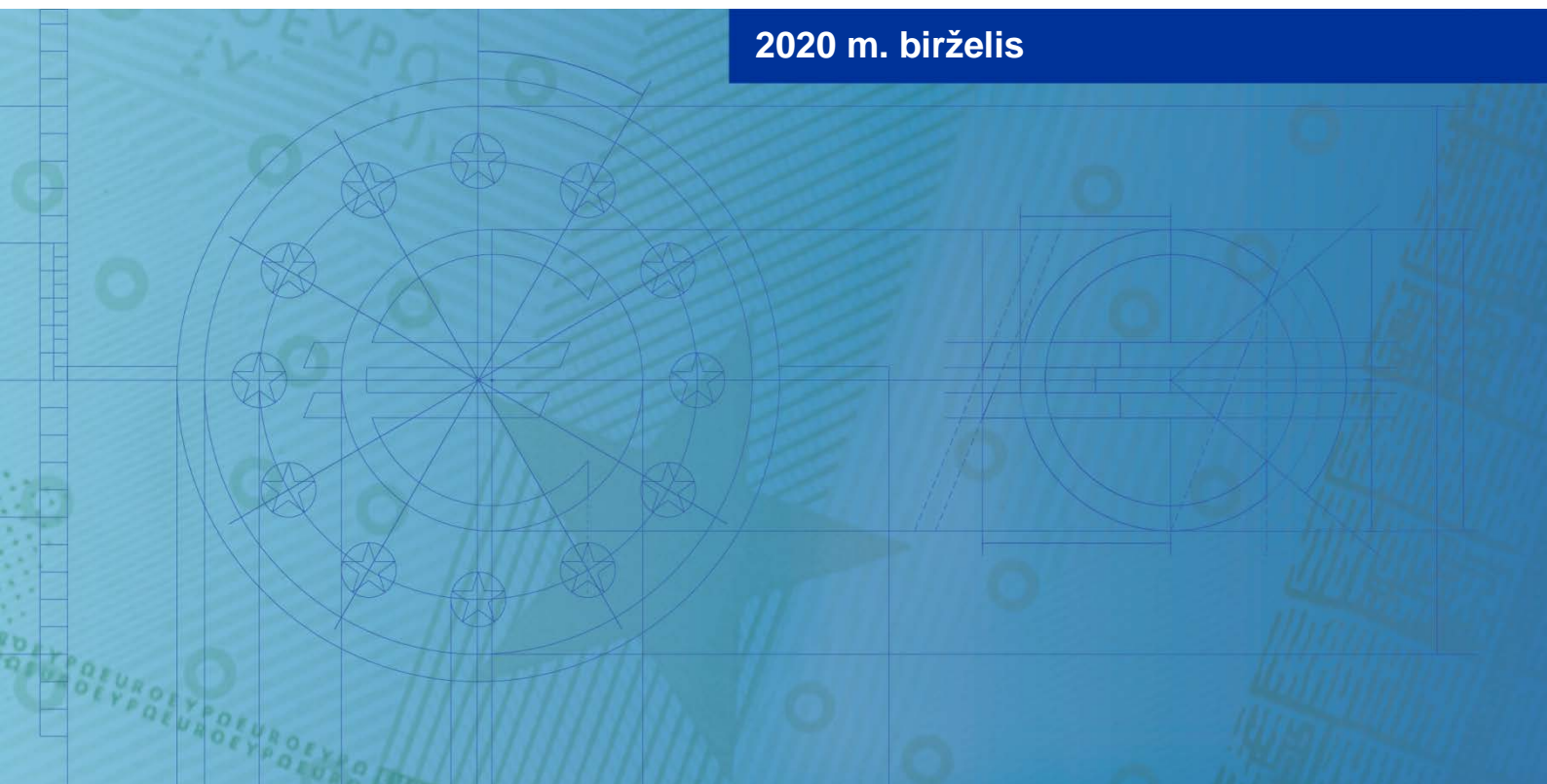

EUROPOS CENTRINIS BANKAS

EUROSISTEMA

Pranešimas apie konvergenciją

2020 m. birželis

Turinys

1	Įvadas	2
2	Analizės pagrindas	4
2.1	Ekonominė konvergencija	4
1	intarpas. Kainų raida	6
2	intarpas. Fiskalinė raida	7
3	intarpas. Valiutų kursų raida	11
4	intarpas. Ilgalaikių palūkanų normų raida	12
5	intarpas. Kiti svarbūs veiksniai	14
2.2	Nacionalinės teisės aktų suderinamumas su sutartimis	15
3	Ekonominės konvergencijos būklė	41
3.1	Kainų stabilumo kriterijus	47
3.2	Valdžios sektoriaus biudžeto pozicijos kriterijus	49
3.3	Valiutos kurso stabilumo kriterijus	50
3.4	Ilgalaikių palūkanų normų kriterijus	51
3.5	Kiti svarbūs veiksniai	51
4	Šalių vertinimo santraukos	58
4.1	Bulgarija	58
4.2	Čekija	60
4.3	Kroatija	62
4.4	Vengrija	64
4.5	Lenkija	66
4.6	Rumunija	68
4.7	Švedija	70

Į lietuvių kalbą išverstos šios 2020 m. Europos Centrinio Banko pranešimo apie konvergenciją dalys: įvadas, analizės pagrindas, ekonominės konvergencijos būklė ir šalių vertinimo santrumpos. Jeigu jums reikia daugiau informacijos, žiūrėkite leidinio variantą anglų kalba [ECB](#) interneto svetainėje.

1 Įvadas

Nuo 1999 m. sausio 1 d. eurą įsivedė 19 ES valstybių narių; šiame pranešime vertinamos septynios iš aštuonių ES šalių, kurios dar nėra įsivedusios bendrosios valiutos. Viena iš aštuonių šalių, Danija, pranešė Europos Sąjungos Tarybai (ES Taryba) apie savo ketinimą nedalyvauti ekonominės ir pinigų sąjungos (EPS) kūrimo trečiajame etape¹. Todėl pranešimuose apie konvergenciją Danija vertinama tik gavus jos prašymą. Kadangi toks prašymas nebuvo pateiktas, šioje ataskaitoje nagrinėjamos šios šalys: Bulgarija, Čekija, Kroatija, Vengrija, Lenkija, Rumunija ir Švedija. Pagal Sutartį dėl Europos Sąjungos veikimo (toliau – Sutartis)² visos septynios šalys yra įsipareigojusios įsivesti eurą, o tai reiškia, kad jos privalo siekti įvykdyti visus konvergencijos kriterijus.

Rengdamas šį pranešimą, ECB vykdo Sutarties 140 straipsnyje jam nustatytą reikalavimą. 140 straipsnyje nustatyta, kad ECB ir Komisija ne rečiau kaip kartą per dvejus metus arba valstybės narės, kuriai taikoma išimtis, prašymu privalo pranešti ES Tarybai „apie pažangą, padarytą valstybėms narėms, kurioms taikoma išimtis, vykdant savo įsipareigojimus ekonominei ir pinigų sąjungai sukurti“. Šiame pranešime apžvelgiamos septynios šalys reguliariai vertinamos kas dvejus metus. Europos Komisija taip pat parengė pranešimą, todėl tuo pat metu ES Tarybai pateikiami du pranešimai.

Šiame pranešime ECB taiko tą pačią sistemą kaip ir ankstesniuose savo pranešimuose apie konvergenciją. ECB vertina, ar minėtos septynios šalys pasiekė aukštą tvarios ekonominės konvergencijos laipsnį, ar nacionalinės teisės aktai suderinti su Sutartimi bei Europos centrinių bankų sistemos ir Europos Centrinio Banko statutu (toliau – Statutas) ir kaip laikomasi teisės aktų reikalavimų, kuriuos turi įvykdyti atitinkami nacionaliniai centriniai bankai, siekdami tapti neatskiriama Eurosistemos dalimi.

Šiame pranešime ECB taiko tą pačią sistemą kaip ir ankstesniuose savo pranešimuose apie konvergenciją. ECB vertina, ar minėtos septynios šalys pasiekė aukštą tvarios ekonominės konvergencijos laipsnį, ar nacionalinės teisės aktai suderinti su Sutartimi bei Europos centrinių bankų sistemos ir Europos Centrinio Banko statutu (toliau – Statutas) ir kaip laikomasi teisės aktų reikalavimų, kuriuos turi įvykdyti atitinkami nacionaliniai centriniai bankai, siekdami tapti neatskiriama Eurosistemos dalimi.

Ekonominės konvergencijos proceso vertinimas labai priklauso nuo pagrindinių statistinių duomenų kokybės ir vientisumo. Rengiant ir teikiant statistiką, ypač valdžios sektoriaus finansų statistiką, neturi būti atsižvelgiama į politinius motyvus ir negali būti daromas politinis spaudimas. ES valstybės narės raginamos teikti aukštą prioritetą savo statistikos kokybei ir vientisumui, užtikrinti, kad rengiant tokią statistiką būtų laikomasi tarpusavio kontrolės ir galių pusiausvyros principo, ir taikyti minimaliuosius standartus statistikos srityje. Tokie standartai yra nepaprastai svarbūs siekiant įtvirtinti nacionalinių statistikos institucijų nepriklausomumą, vientisumą bei atskaitomybę ir skatinti pasitikėjimą valdžios sektoriaus finansų statistikos kokybe (žr. 6 skyrių).

¹ Kai 1992 m. buvo sudaryta Maastrichto sutartis, Danijai buvo suteikta išlyga arba „galimybė atsisakyti“, pagal kurią ji neprivalo dalyvauti trečiajame EPS etape ir dėl to įsivesti eurą.

² Jei nenurodyta kitaip, visos šioje ataskaitoje pateiktos nuorodos į „Sutartį“ reiškia Sutartį dėl Europos Sąjungos veikimo, o nuorodos į straipsnių numerius atspindi numeraciją, galiojančią nuo 2009 m. gruodžio 1 d. Jeigu nenurodyta kitaip, visos nuorodos šioje ataskaitoje į „Sutartis“ reiškia „Sutartį dėl Europos Sąjungos veikimo“ ir „Europos Sąjungos sutartį“. Taip pat žr. šių sąvokų paaiškinimą [ECB internetiniame žodynyje](#).

Taip pat reikėtų paminėti, kad nuo 2014 m. lapkričio 4 d.³ kiekviena šalis, kuriai buvo panaikintos išimtys, ne vėliau kaip tą dieną, kurią įsives eurą, privalo prisijungti prie Bendro priežiūros mechanizmo (BPM). Nuo tos dienos tai šaliai bus taikomos visos su BPM susijusios teisės ir pareigos. Todėl itin svarbu, kad būtų atlikti būtini parengiamieji darbai. Pirmiausia paminėtina, kad bus atliekamas išsamusis visų valstybių narių, kurios prisijungs prie euro zonos ir, atitinkamai, prie BPM, bankų sistemos vertinimas⁴.

Šio pranešimo struktūra yra tokia: 2 skyriuje aprašoma sistema, taikoma ekonominei ir teisinei konvergencijai vertinti. Ekonominės konvergencijos pagrindiniai aspektai taip pat apžvelgiami 3 skyriuje. 4 skyriuje pateikiamos valstybių vertinimo santraukos, aptariant esminius ekonominės ir teisinės konvergencijos analizės rezultatus. Išsamesnė ekonominės konvergencijos būklės kiekvienoje iš septynių vertinamų ES valstybių narių analizė pateikiama 5 skyriuje. 6 skyriuje apžvelgiami konvergencijos rodikliai ir juos rengiant taikyta statistikos metodika. Galiausiai 7 skyriuje vertinama, kaip kiekvienos iš šių valstybių narių nacionalinės teisės aktai, tarp jų ir nacionalinių centrinių bankų teisės aktai, atitinka Sutarties 130 ir 131 straipsnius.

³ Šią dieną ECB pradėjo vykdyti pagal 2013 m. spalio 15 d. Tarybos reglamento (ES) Nr. 1024/2013, kuriuo Europos Centriniam Bankui pavedami specialūs uždaviniai, susiję su rizikos ribojimu pagrįstos kredito įstaigų priežiūros politika, 33 straipsnio 2 dalį jam pavestas užduotis.

⁴ Žr. 2014 m. balandžio 16 d. Europos Centrinio Banko reglamento ECB/2014/17, kuriuo nustatoma Europos Centrinio Banko bei nacionalinių kompetentingų institucijų ir paskirtų nacionalinių valdžios institucijų bendradarbiavimo BPM srityje sistema (BPM pagrindų reglamentas), 10 konstatuojamąją dalį.

2 Analizės pagrindas

2.1 Ekonominė konvergencija

Norėdamas įvertinti ekonominės konvergencijos būklę eurą siekiančiose įsivesti ES valstybėse narėse, ECB naudoja bendrą analizės sistemą. Ši bendra sistema, kurią Europos pinigų institutas (EPI) ir ECB nuosekliai taiko visuose savo pranešimuose apie konvergenciją, grindžiama, pirma, Sutarties nuostatomis ir tuo, kaip jas taiko ECB vertindamas kainų pokyčius, fiskalinį balansą ir skolos rodiklius, valiutos keitimo kursą ir ilgalaikes palūkanų normas bei kitus ekonominei integracijai ir konvergencijai svarbius veiksnius. Antra, sistema grindžiama daugeliu papildomų praeitį ir ateities lūkesčius apibūdinančių ekonominių rodiklių, laikomų naudingais konvergencijos tvarumui išsamiau įvertinti. Valstybės narės patikrinimas pagal visus šiuos veiksnius yra svarbus siekiant užtikrinti jos integraciją į euro zoną be didesnių sunkumų. Toliau pateiktuose 1–5 intarpuose trumpai apibrėžiamos teisinės nuostatos ir nurodomos metodinės detalės, kaip ECB šias nuostatas taiko.

Siekiant užtikrinti tęstinumą ir vienodą traktavimą, šis pranešimas parengtas vadovaujantis anksčiau ECB (prieš tai – EPI) paskelbtų pranešimų principais.

Taikydamas konvergencijos kriterijus, ECB vadovaujasi keliais pagrindiniais principais. Pirma, atskiri kriterijai aiškunami tiksliai ir taikomi griežtai. Šio principo loginis pagrindas yra tai, kad svarbiausias kriterijų tikslas – užtikrinti, jog euro zonoje galėtų dalyvauti tik tos valstybės narės, kurių ekonominė būklė yra palanki palaikyti kainų stabilumą ir euro zonos vientisumą. Antra, konvergencijos kriterijai – tai aiškūs integruoti reikalavimai ir jie visi turi būti įgyvendinti. Sutartyje šie kriterijai yra lygiaverčiai, jie netaikomi hierarchiniu principu. Trečia, konvergencijos kriterijai turi būti įgyvendinti vadovaujantis faktiniais duomenimis. Ketvirta, konvergencijos kriterijai turi būti taikomi nuosekliai, skaidriai ir paprastai. Be to, aptariant atitiktą konvergencijos kriterijams, labai svarbus veiksnys yra tvarumas, nes konvergencija turi būti ilgalaikė, o ne tik tam tikro momento. Todėl vertinant kiekvieną valstybę išsamiai išnagrinėjamas jos konvergencijos tvarumas.

Atsižvelgiant į tai, atitinkamų šalių ekonomikos raida apžvelgiama įvertinat praeities, dažniausiai paskutinių dešimties metų, duomenis. Tai padeda geriau nustatyti, koku mastu dabartinė pažanga yra išties struktūrinių pokyčių rezultatas, o tai savo ruožtu leidžia geriau įvertinti ekonominės konvergencijos tvarumą.

Be to, kiek reikia, atsižvelgiama ir į ateities perspektyvą. Todėl ypač daug dėmesio skiriama tam faktui, kad palankios ekonomikos raidos tvarumas iš esmės priklauso nuo tinkamų ir ilgalaikių politikos priemonių, taikomų sprendžiant esamas ir būsimas problemas. Tvirtas valdymas, patikimos institucijos ir tvarūs viešieji finansai taip pat labai svarbūs palaikant tvarų gamybos augimą vidutiniu ir ilguoju laikotarpiu. Apskritai pabrėžiama, kad, norint užtikrinti ekonominės konvergencijos tvarumą, reikalinga ne tik gera pradžia, bet ir tinkama ekonominė politika vėliau, jau įvedus eurą.

Ši bendra sistema taikoma atskirai septynioms vertinamoms ES valstybėms narėms. Vadovaujantis Sutarties 140 straipsnio nuostatomis, šie vertinimai, kuriuose dėmesys sutelktas į kiekvienos valstybės narės rezultatus, turėtų būti nagrinėjami atskirai.

Paskutinė šiame pranešime panaudotų statistikos duomenų pateikimo diena buvo 2020 m. gegužės 7 d. Statistinius duomenis, naudojamus taikant konvergencijos kriterijus, pateikė Europos Komisija (žr. 6 skyrių, taip pat lenteles ir grafikus), bendradarbiaudama su ECB dėl valiutų kursų ir ilgalaikių palūkanų normų. Suderinus su Europos Komisija, kainų stabilumo kriterijaus ataskaitinis laikotarpis yra nuo 2019 m. balandžio mėn. iki 2020 m. kovo mėn. Ilgalaikių palūkanų normos kriterijaus ataskaitinis laikotarpis taip pat yra nuo 2019 m. balandžio mėn. iki 2020 m. kovo mėn. Praeities duomenys apie fiskalines pozicijas apima laikotarpį iki 2019 m. Taip pat atsižvelgta į įvairiuose šaltiniuose pateikiamas prognozes ir į naujausią atitinkamos valstybės narės konvergencijos programą bei kitą informaciją, kuri laikoma svarbia konvergencijos tvarumui vertinti atsižvelgiant į ateities perspektyvas. Europos Komisijos 2020 m. pavasario ekonominė prognozė⁵ ir įspėjimo mechanizmo 2020 m. ataskaita, į kurias atsižvelgiama šiame pranešime, paskelbtos atitinkamai 2020 m. gegužės 6 d. ir 2019 m. gruodžio 17 d. ECB bendroji taryba šį pranešimą patvirtino 2020 m. birželio 4 d.

Šioje ataskaitoje apie konvergenciją koronaviruso (COVID-19) pandemijos poveikis konvergencijos vertinimui nagrinėjamas tik labai ribotai. Kadangi dar per anksti daryti tvirtas išvadas apie tai, kaip bus paveikti konvergencijos procesai ir ar šis poveikis pasireikš simetriškai ar asimetriškai visose susijusiose šalyse, išsami analizė bus atliekama rengiant kitą konvergencijos ataskaitą. Atsižvelgiant į COVID-19 pandemijos poveikį, į ateitį orientuotas konvergencijos vertinimas tampa labai sąlygiškas, o visą poveikį bus galima įvertinti tik *ex post*. Daugelis ES valstybių narių taiko izoliavimo priemonės infekcijos plitimui stabdyti, be to, jos įgyvendino specialias fiskalines, makroprudencines, priežiūros ir pinigų politikos priemones ekonominiam poveikiui sušvelninti. Šiame etape taip pat nėra visiškai aiškūs poveikis statistiniams duomenims. Padidėjęs neapibrėžtumas susijęs su visais konvergencijos kriterijais. Kalbant apie kainų stabilumo kriterijų, pasakytina, kad kyla didelis netikrumas dėl infliacijos kitimo ateinančiais mėnesiais. Visų pirma, COVID-19 pandemijos sukeltas ekonomikos nuosmukis gali būti ilgesnis arba atsigavimas gali būti greitesnis, nei anksčiau tikėtasi. Rizikų pusiausvyra taip pat kelia daug nerimo – ir dėl infliacijos, kurią slopinamai veikia vangesnė paklausa, ir dėl su tiekimo trikdžiais susijusių skatinamųjų veiksnių. Kalbant apie fiskalinį kriterijų, pasakytina, kad COVID-19 pandemija daro įtaką valdžios sektoriaus finansų perspektyvai, bet ne pagrindiniams fiskaliniams rodikliams nuo 2010 iki 2019 m. Kalbant apie fiskalinę perspektyvą, ECB analizė daugiausia remiasi Europos Komisijos 2020 m. pavasario ekonomine prognoze, pagal kurią visos nagrinėjamos šalys patirs staigų valdžios sektoriaus balanso pablogėjimą, nulemtą smarkaus ekonominės veiklos sulėtėjimo ir fiskalinių krizės švelninimo priemonių. Nepaisant to, kadangi esama didelio netikrumo, neaptariamos galimos COVID-19 pandemijos pasekmės vidutinės trukmės ir ilgalaikiam biudžeto būklės tvarumui, jei jos poveikis pagal naujausias prognozes

⁵ Atsižvelgiant į išskirtines aplinkybes ir didelį netikrumą, Europos Komisijos prognozės turėtų būti suprantamos kaip vienas iš kelių galimų scenarijų.

nebūtų didelis. Visų pirma, ECB analizė remiasi Europos Komisijos 2019 m. skolų tvarumo stebėsenos programa, pradėta įgyvendinti prieš COVID-19 pandemiją. Valiutų kurso svyravimas ir nacionalinių valiutų nuvertėjimas euro atžvilgiu padidėjo prasidėjus COVID-19 pandemijai. Siekiant riboti bendro konvergencijos įvertinimo iškraipymus, valiutų kursų pokyčių peržiūros laikotarpis baigiasi 2020 m. kovo mėn. Kalbant apie ilgalaikių palūkanų normų pokyčius, pasakytina, kad 2020 m. balandžio mėn. neištraukiamas į COVID-19 pandemijos įtakos finansinių priemonių rinkoms analizę. Dėl ypač didelio neapibrėžtumo ir nepastovumo finansų rinkose gali būti sunku gauti tikslią informaciją apie finansų rinkos pokyčius, todėl bendras kiekvienos šalies konvergencijos proceso vertinimas gali būti iškeiptas. Taigi, tinkamą pandemijos ekonominio poveikio konvergencijos vertinimui analizę galima atlikti tik retrospektyviai.

Kainų raidą reglamentuojančios teisės aktų nuostatos ir tai, kaip jas taiko ECB, aprašoma 1 intarpe.

1 intarpas

Kainų raida

1. Sutarties nuostatos

Sutarties 140 straipsnio 1 dalies pirmoje įtraukoje reikalaujama, kad pranešime apie konvergenciją būtų nagrinėjama, ar pasiektas aukštas tvarios konvergencijos laipsnis, tuo tikslu nurodant, kaip kiekviena valstybė narė atitinka tokį kriterijų:

„didelis kainų stabilumas; ar jis pasiektas, sprendžiama pagal infliacijos lygį, artimą tam, kurį yra pasiekusios ne daugiau kaip trys valstybės narės, kuriose kainos yra stabiliausias.“

Protokolo (Nr. 13) dėl konvergencijos kriterijų 1 straipsnyje numatoma:

„Kainų stabilumo kriterijus, nurodytas Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 140 straipsnio 1 dalies pirmoje įtraukoje, reiškia, kad valstybės narės kainų stabilumas yra tvarus ir vidutinis infliacijos lygis per vienerius metus iki tyrimo neviršija daugiau kaip 1 ½ procentinio punkto daugiausia trijų valstybių narių, kuriose kainos yra stabiliausias, infliacijos lygio. Infliacija matuojama taikant vartotojų kainų indeksą palyginamuoju pagrindu, atsižvelgiant į nacionalinių apibrėžčių skirtumus.“

2. Sutarties nuostatų taikymas

Šiame pranešime ECB Sutarties nuostatas pritaiko taip, kaip nurodyta toliau:

Pirma, dėl teiginio „vidutinis infliacijos lygis per vienerius metus iki tyrimo“ reikia pasakyti, kad šis infliacijos lygis apskaičiuojamas pagal tai, kiek padidėjo 12 mėn. SVKI vidurkis ataskaitiniu laikotarpiu nuo 2019 m. balandžio mėn. iki 2020 m. kovo mėn., palyginti su praėjusių 12 mėn. vidurkiu.

Antra, teiginys „daugiausia trijų valstybių narių, kuriose kainos yra stabiliausias“, kuris vartojamas pamatinei vertei apibrėžti, taikomas apskaičiuojant trijų ES valstybių narių nesvertinį aritmetinį infliacijos lygio vidurkį: Portugalijos (0,2 %), Kipro (0,4 %) ir Italijos (0,4 %). Pridėjus 1 ½ procentinio punkto prie vidutinio infliacijos lygio, gaunama 1,8 % infliacijos pamatinė vertė. Būtina pabrėžti, kad pagal Sutartį yra vertinamas santykinis infliacijos lygis, t. y. palyginti su infliacijos lygiu kitose valstybėse narėse. Taikant kainų stabilumo kriterijų atsižvelgiama į tai, kad dėl dažnai pasitaikančių

sukrėtimų (kuriuos, pavyzdžiui, sukelia pasaulinių žaliavų kainų pokyčiai) infliacijos lygis gali laikinai nukrypti nuo centrinio banko nustatytų tikslų.

Siekiant tinkamai įvertinti galimus didelius atskirų šalių infliacijos raidos iškraipymus, paskutiniuose penkiuose pranešimuose taikytas „išskirtinumo“ principas. Valstybė narė laikoma išskirtine, jei tenkinamos dvi sąlygos: pirma, šalies 12 mėn. infliacijos lygio vidurkis yra daug mažesnis negu kitų valstybių narių atitinkamas infliacijos lygis; antra, jos kainų raidai didelę įtaką darė išskirtiniai veiksniai. Šiame pranešime nei viena valstybė narė, kuriose infliacijos lygis yra žemiausias, nelaikytina išskirtine.

Infliacija apskaičiuojama pagal SVKI, sukurtą konvergencijai įvertinti remiantis palyginamuoju kainų stabilumo rodikliu (žr. 6 skyriaus 2 skirsnį).

Vidutinė 12 mėn. SVKI infliacija ataskaitiniu laikotarpiu (nuo 2019 m. balandžio mėn. iki 2020 m. kovo mėn.) vertinama pagal paskutinių dešimties metų šalies ekonominės veiklos rezultatus, atsižvelgiant į kainų stabilumą. Taip atsiranda galimybė daug išsamiau ištirti vertinamos šalies kainų raidos tvarumą. Taigi, dėmesys skiriamas pinigų politikos kryptims, ypač tam, ar pinigų politikos institucijos visų pirma siekia įgyvendinti ir palaikyti kainų stabilumą, taip pat tam, ar kitos ekonominės politikos sritys prisideda įgyvendinant šį tikslą. Be to, įvertinamas ir makroekonominės aplinkos poveikis kainų stabilumo siekiui. Kainų raida analizuojama atsižvelgiant į pasiūlos ir paklausos sąlygas, sutelkiant dėmesį į tokius veiksnius, kaip vienetinės darbo sąnaudos ir importo kainos. Galiausiai atsižvelgiama į kitų svarbių kainų indeksų raidos tendencijas. Vertinant ateities perspektyvas, pateikiama kelerių artimiausių metų galimos infliacijos raidos apžvalga, į kurią įtraukiamos ir pagrindinių tarptautinių organizacijų bei rinkos dalyvių prognozės. Be to, aptariami instituciniai ir struktūriniai aspektai, kurie, įsivedus eurą, yra svarbūs norint palaikyti kainų stabilumui palankią aplinką.

Fiskalinę raidą reglamentuojančios teisės aktų nuostatos ir tai, kaip jas taiko ECB, taip pat su tuo susiję procedūriniai klausimai aprašomi 2 intarpe.

2 intarpas

Fiskalinė raida

1. Sutarties ir kitos teisinės nuostatos

Sutarties 140 straipsnio 1 dalies antroje įtraukoje nustatyta, kad pranešime apie konvergenciją turi būti ištirta, ar pasiektas aukštas tvarios konvergencijos laipsnis, tuo tikslu nurodant, kaip kiekviena valstybė narė atitinka tokį kriterijų:

„valstybės finansinės padėties tvarumas; ar jis pasiektas, sprendžiama pagal bendrojo šalies biudžeto be perviršinio deficito, kuris nustatomas pagal 126 straipsnio 6 dalį, padėtį.“

Protokolo (Nr. 13) dėl konvergencijos kriterijų 2 straipsnyje numatoma:

„Bendrojo šalies biudžeto padėties kriterijus, nurodytas minėtos Sutarties 140 straipsnio 1 dalies antroje įtraukoje, reiškia, kad tyrimo metu valstybė narė nėra Tarybos sprendimo pagal minėtos Sutarties 126 straipsnio 6 dalį dėl perviršinio deficito buvimo atitinkamoje valstybėje narėje objektas.“

126 straipsnyje numatyta perviršinio deficito procedūra (PDP). Vadovaudamasi 126 straipsnio 2 ir 3 dalimis, Europos Komisija parengia pranešimą, jei valstybė narė neatitinka biudžetinės drausmės reikalavimų, ypač jei:

1. planuojamo arba faktinio valdžios sektoriaus deficito ir BVP santykis viršija pamatinę vertę (Protokole dėl perviršinio deficito procedūros numatyta, kad šis dydis yra 3 % BVP), išskyrus atvejus, kai:
 - a) šis santykis smarkiai ir nuolat mažėjo ir pasiekė lygį, artimą pamatinei vertei; arba
 - b) pamatinės vertės perviršis yra tik išimtinis ir laikinas, ir santykis išlieka artimas pamatinei vertei;
2. valstybės skolos ir BVP santykis viršija tam tikrą pamatinę vertę (Protokole dėl perviršinio deficito procedūros numatyta, kad šis dydis turi sudaryti 60 % BVP), išskyrus atvejus, kai tas santykis pakankamai mažėja ir tinkamu tempu artėja prie pamatinės vertės.

Komisijos parengtame pranešime turi būti atsižvelgiama ir į tai, ar valdžios sektoriaus deficitas yra didesnis už valstybės investicijų išlaidas, be to, įvertinami ir kiti svarbūs veiksniai, įskaitant valstybės narės vidutinės trukmės ekonomikos ir biudžeto būklę. Komisija taip pat gali parengti pranešimą, jei ji mano, kad valstybei narei gresia perviršinio deficito pavojus, nors pagal tuos kriterijus reikalavimai ir vykdomi. Ekonomikos ir finansų komitetas parengia nuomonę apie Komisijos pranešimą. Galiausiai, vadovaudamasi 126 straipsnio 6 dalimi, ES Taryba, remdamasi Komisijos rekomendacija ir apsvačiusi suinteresuotos valstybės narės norimas pareikšti pastabas bei nuodugniai jas įvertinusi kvalifikuota balsų dauguma, išskyrus suinteresuotos valstybės narės balsą, nusprendžia, ar toje valstybėje narėje yra susidaręs perviršinis deficitas.

Sutarties 126 straipsnio nuostatos papildomai paaiškintos Reglamente (EB) Nr. 1467/97⁶ su pakeitimais, padarytais Reglamentu (ES) Nr. 1177/2011⁷. Reglamente, be kita ko:

- patvirtinama, kad skolos kriterijus yra lygiavertis deficito kriterijui, suteikiant galimybę jį taikyti ir numatant trejų metų pereinamąjį laikotarpį valstybei narei, kuriai nutraukiama PDP, pradėta iki 2011 m. Reglamento 2 straipsnio 1a dalyje nustatyta, kad, kai valdžios sektoriaus skolos ir BVP santykis viršija pamatinę vertę, pripažįstama, kad jis pakankamai mažėja ir tinkamu tempu artėja prie pamatinės vertės, jei per pastaruosius trejus metus skirtumas, palyginti su pamatine verte, vidutiniškai mažėja viena dvidešimtąja per metus kaip lyginamasis dydis, pagrįstas pokyčiais per pastaruosius trejus metus, apie kuriuos turima duomenų. Reikalavimas pagal skolos kriterijų taip pat laikomas įvykdytu, jei remiantis Komisijos biudžeto prognozėmis atrodo, kad skirtumas sumažės per ateinančius trejus metus. Taikant skolos mažinimo lyginamąjį dydį atsižvelgiama į ekonomikos ciklo poveikį skolos mažinimo tempui;

⁶ 1997 m. liepos 7 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1467/97 dėl perviršinio deficito procedūros įgyvendinimo paspartinimo ir paaiškinimo (OL L 209, 1997 8 2, p. 6).

⁷ 2011 m. lapkričio 8 d. Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1177/2011, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (EB) Nr. 1467/97 dėl perviršinio deficito procedūros įgyvendinimo paspartinimo ir paaiškinimo (OL L 306, 2011 11 23, p. 33).

- išsamiai išdėstomi svarbūs veiksniai, į kuriuos Komisija atsižvelgia rengdama pranešimą pagal Sutarties 126 straipsnio 3 dalį. Svarbiausia yra tai, kad jame nurodyti veiksniai, kurie laikomi svarbiais vertinant vidutinės trukmės ekonominės būklės, biudžeto būklės ir valdžios sektoriaus skolos pozicijos pokyčius (žr. reglamento 2 straipsnio 3 dalį ir toliau pateiktą išsamią informaciją apie ECB vykdomą analizę).

Sutartis dėl stabilumo, koordinavimo ir valdysenos ekonominėje ir pinigų sąjungoje, parengta remiantis atnaujinto Stabilumo ir augimo pakto nuostatomis, įsigaliojo 2013 m. sausio 1 d.⁸ III antraštinėje dalyje (Fiskalinis susitarimas), be kita ko, nustatyta, kad į nacionalinę teisę įtraukiama privaloma fiskalinė taisyklė, kuria siekiama užtikrinti subalansuotą arba perteklinį valdžios sektoriaus biudžetą. Manoma, kad šios taisyklės yra laikomasi, jei metinis struktūrinis balansas atitinka tos šalies vidutinės trukmės tikslą ir struktūrinis deficitas neviršija 0,5 % BVP. Jei valdžios sektoriaus skolos santykis yra gerokai mažesnis nei 60 % BVP, o ilgalaikio fiskalinio tvarumo rizika yra maža, vidutinės trukmės tikslas gali būti struktūrinis deficitas, kuris nėra didesnis kaip 1 % BVP. Sutartyje dėl stabilumo, koordinavimo ir valdysenos ekonominėje ir pinigų sąjungoje taip pat nustatyta skolos mažinimo lyginamojo dydžio taisyklė, nurodyta minėtame Reglamente (ES) Nr. 1177/2011, kuriuo buvo iš dalies pakeistas Reglamentas (EB) Nr. 1467/97. Per vienus metus nuo šios sutarties įsigaliojimo ją pasirašiusios valstybės narės į savo konstituciją arba atitinkamą didesnę teisinę galią negu metinis biudžeto įstatymas turintį įstatymą privalo įtraukti nustatytas fiskalines taisykles ir automatinio koregavimo mechanizmą nukrypimo nuo fiskalinio tikslo atveju.

2. Sutarties nuostatų taikymas

Konvergencijai nagrinėti ECB pateikia savo požiūrį apie fiskalinę raidą. Tvarumui įvertinti ECB analizuoja pagrindinius fiskalinės raidos rodiklius nuo 2010 iki 2019 m., valdžios sektoriaus finansų perspektyvas ir problemas, atkreipdamas dėmesį į deficito ir skolos raidos sąsajas. Atsižvelgdamas į COVID-19 pandemijos poveikį valdžios sektoriaus finansams, ECB nurodo nuo 2020 m. kovo 20 d. pradėtą taikyti Stabilumo ir augimo pakto bendrąją nukrypti leidžiančią išlygą. Visų pirma, taikant prevencinę dalį, Reglamento (EB) Nr. 1466/97⁹ 5 straipsnio 1 dalyje ir 9 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad „didelio euro zonos arba Sąjungos kaip visumos ekonominio nuosmukio laikotarpiais valstybės narės gali būti leista laikinai nukrypti nuo koregavimo plano siekiant vidutinės trukmės biudžeto tikslo... su sąlyga, kad tai nekeltų pavojaus fiskaliniam tvarumui vidutiniu laikotarpiu“. Taikant korekcinę dalį, Reglamento (EB) Nr. 1467/97 3 straipsnio 5 dalyje ir 5 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad „didelio euro zonos arba Sąjungos kaip visumos ekonominio nuosmukio atveju Taryba, laikydama Komisijos rekomendacijos, gali nuspręsti priimti pagal SESV 126 straipsnio 7 dalį peržiūrėtą rekomendaciją, jeigu tai nedaro poveikio fiskaliniam tvarumui vidutiniu laikotarpiu.“ ECB analizėje taip pat apžvelgiamas nacionalinių biudžeto sistemų veiksmingumas, kaip nurodyta Tarybos reglamente (EB) Nr. 1467/97 ir Tarybos direktyvoje 2011/85/ES¹⁰. Kalbant apie 126 straipsnį, pasakytina, kad ECB, kitaip negu Komisija, neatlieka jokio oficialaus vaidmens taikant PDP. ECB pranešime tik informuojama, ar šaliai taikytina PDP.

⁸ Sutartis dėl stabilumo, koordinavimo ir valdysenos ekonominėje ir pinigų sąjungoje taikoma ir ją ratifikavusioms ES valstybėms narėms, kurioms taikoma išimtis, nuo tada, kai pradės galioti sprendimas, panaikinant išimtį, arba anksčiau, jei atitinkama valstybė narė pareiškė, kad nori, jog nuo atitinkamos ankstesnės datos jai būtų taikomos visos ar dalis šios sutarties nuostatų.

⁹ 1997 m. liepos 7 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1466/1997 dėl biudžeto būklės priežiūros stiprinimo ir ekonominės politikos priežiūros bei koordinavimo (OL L 209, 1997 8 2, p. 1).

¹⁰ 2011 m. lapkričio 8 d. Tarybos direktyva 2011/85/ES dėl reikalavimų valstybių narių biudžeto sistemoms (OL L 306, 2011 11 23, p. 41).

Atsižvelgdamas į Sutarties nuostatą, kad skolos santykis, didesnis kaip 60 % BVP, turėtų „pakankamai mažėti ir patenkinamai sparčiai artėti prie pamatinės vertės“, ECB analizuoja skolos santykio praeities ir būsimas tendencijas. Toms valstybėms narėms, kuriose skolos santykis viršija pamatinę vertę, ECB pateikia naujausią Europos Komisijos įvertinimą apie tai, kaip vykdomas reikalavimas dėl skolos mažinimo lyginamojo dydžio, nustatyto Reglamento (ES) Nr. 1467/97 2 straipsnio 1a dalyje.

Fiskalinės raidos įvertinimas grindžiamas duomenimis, surinktais iš nacionalinių sąskaitų pagal ESS 2010 (žr. 6 skyrių). Daugelį į pranešimą įtrauktų duomenų Komisija pateikė 2020 m. balandžio mėn. Jie apima valdžios sektoriaus finansų pozicijas nuo 2010 iki 2019 m. ir 2020–2021 m. Komisijos prognozes.

Kalbant apie viešųjų finansų tvarumą, nagrinėjamų 2019 m. rezultatai apžvelgiami juos palyginant su vertinamos šalies veikla per paskutinius dešimt metų.

Pirma, analizuojamas deficito rodiklio pokytis. Verta prisiminti, kad šalies metinio deficito rodiklio pokyčiui paprastai turi įtakos daug įvairių veiksnių. Šie veiksniai skirstomi į „ciklinius veiksnius“, rodančius, kaip deficitą veikia ekonomikos ciklo pokyčiai, ir į „neciklinius veiksnius“, dažnai naudojamus struktūriniais ar ilgalaikiams fiskalinės politikos koregavimams atspindėti. Tačiau tai nereiškia, kad, remiantis tokiais šiame pranešime skaičiais išreikštais necikliniais veiksniais, galima visiškai paaiškinti fiskalinės pozicijos struktūrinį pokytį, nes jiems įtakos turi politinės priemonės ir specialūs veiksniai – jų abiejų poveikis biudžeto balansui yra trumpalaikis. Turint galvoje didelį netikrumą dėl potencialaus gamybos augimo tempo, išties labai sudėtinga įvertinti, kaip COVID-19 pandemijos laikotarpiu pakito struktūrinės biudžeto pozicijos.

Toliau nagrinėjami valdžios sektoriaus skolos santykio pokyčiai per šį laikotarpį ir juos lemiantys veiksniai. Šie veiksniai yra skirtumas tarp nominaliojo BVP augimo ir palūkanų normų, pirminis balansas bei deficito ir skolos santykio koregavimas. Taikant tokį požiūrį galima gauti papildomos informacijos apie tai, kaip makroekonominė aplinka, ypač augimo ir palūkanų normų derinys, paveikė skolos raidą. Taip pat jis gali suteikti daugiau informacijos apie struktūrinio balanso ir ciklo pokyčių poveikį pirminiam balansui bei apie specialių veiksnių įtaką, kurią rodo deficito ir skolos santykio koregavimas. Be to, analizuojama valdžios sektoriaus skolos struktūra, skiriant ypatingą dėmesį trumpalaikės skolos dalims ir skolai užsienio valiuta bei jų pokyčiams. Palyginant šias dalis su esamu skolos santykio lygiu, galima atskleisti fiskalinių balansų jautrumą valiutų kursų ir palūkanų normų pokyčiams.

Kalbant apie ateities perspektyvą, aptariami nacionalinio biudžeto planai ir naujausios Europos Komisijos prognozės 2020–2021 m., atsižvelgiant į konvergencijos programoje numatytą vidutinio laikotarpio fiskalinę strategiją.

Vadovaujantis dabartine fiskaline politika įvertinamas šalies vidutinio laikotarpio biudžeto tikslų, nustatytų Stabilumo ir augimo pakte, numatomas įgyvendinimas, taip pat skolos santykio perspektyvos. Atsižvelgiant į COVID-19 pandemiją, buvo pradėta taikyti bendroji nukrypti leidžianti išlyga ir leista nukrypti nuo vidutinio laikotarpio biudžeto tikslo, kaip aprašyta 2 intarpe. Be to, ypatingas dėmesys skiriamas biudžeto pozicijų tvarumo ilgalaikėms problemoms ir konsolidacijos galimybėms, ypač

susijusioms su valstybės nefinansuojamų pensijų sistemų klausimais, kylančiais dėl demografinių pokyčių, ir vyriausybės nenumatytais įsipareigojimais. Galimas COVID-19 pandemijos poveikis vidutinės trukmės ir ilgalaikiam biudžeto būklės tvarumui, nepaisant įtakos naujausioms prognozėms, neįtrauktas dėl didelio neapibrėžtumo. Be to, atsižvelgiant į ankstesnę praktiką, šioje analizėje aptariama daug svarbių veiksnių, nurodytų Reglamento (EB) Nr. 1467/97 2 straipsnio 3 dalyje, kaip aprašyta 2 intarpe.

Valiutų kursų pokyčius reglamentuojančios teisės aktų nuostatos ir tai, kaip jas taiko ECB, aprašoma 3 intarpe.

3 intarpas

Valiutų kursų raida

1. Sutarties nuostatos

Sutarties 140 straipsnio 1 dalies trečioje įtraukoje nustatyta, kad pranešime apie konvergenciją turi būti išnagrinėta, ar pasiektas aukštas tvarios konvergencijos laipsnis, tuo tikslu nurodant, kaip kiekviena valstybė narė atitinka tokį kriterijų:

„Europos pinigų sistemos valiutos kurso mechanizmo nustatytų normalių svyravimo ribų laikymasis bent dvejus metus išvengiant nuvertėjimo euro atžvilgiu.“

Protokolo (Nr. 13) dėl konvergencijos kriterijų 3 straipsnyje numatoma:

„Dalyvavimo Europos pinigų sistemos valiutos kurso mechanizme kriterijus, nurodytas minėtos Sutarties 140 straipsnio 1 dalies trečioje įtraukoje, reiškia, kad valstybė narė laikėsi norminių svyravimų ribų, numatytų Europos pinigų sistemos valiutų kursų mechanizme, be didelių nukrypimų bent paskutinius dvejus metus iki tyrimo. Pirmiausia, valstybė narė negali būti nuvertinusi savo valiutos dvišalio pagrindinio kurso euro atžvilgiu savo pačios iniciatyva per tą patį laikotarpį.“

2. Sutarties nuostatų taikymas

Kalbant apie valiutų kursų stabilumą, pasakytina, kad ECB tiria, ar iki konvergencijos nagrinėjimo šalis be didelių nukrypimų, ypač nenuvertindama savo valiutos euro atžvilgiu, bent dvejus metus dalyvavo VKM II (jis nuo 1999 m. sausio pakeitė VKM). Jei dalyvavimo laikotarpis yra trumpesnis, valiutų kursų pokyčiai apibūdinami taikant dvejų metų ataskaitinį laikotarpį.

Vertinant valiutos kurso stabilumą euro atžvilgiu, žiūrima, ar valiutos kursas yra artimas centriniam kursui VKM II, kartu atsižvelgiama į veiksnius, dėl kurių kursas galėjo sustiprėti. Toks metodas buvo taikomas ir anksčiau. Šiuo požiūriu valiutos kurso svyravimo ribų dydis VKM II nedaro įtakos vertinant valiutos kurso stabilumo kriterijų.

Be to, „didelių nukrypimų“ nebuvimo klausimas paprastai analizuojamas: i) patikrinant valiutų kursų nukrypimų nuo VKM II centrinio kurso euro atžvilgiu laipsnį; ii) naudojant tokius rodiklius kaip valiutų kurso raida euro atžvilgiu ir jų tendencija, taip pat trumpalaikių palūkanų normų skirtumai euro zonoje ir jų pokyčiai; iii) įvertinant užsienio valiutos intervencijų vaidmenį; iv) atsižvelgiant į tarptautinių finansinės paramos programų įtaką stabilizuojant valiutą.

Šiame pranešime nagrinėjamas laikotarpis nuo 2018 m. balandžio 1 d. iki 2020 m. kovo 31 d. Visi dvišaliai valiutų kursai yra ECB oficialūs orientaciniai kursai (žr. 6 skyrių).

Be duomenų apie dalyvavimą VKM II ir nominaliojo valiutos kurso euro atžvilgiu pokyčių, apžvelgiamu laikotarpiu trumpai apžvelgiami ir su esamo valiutos kurso tvarumu susiję rodikliai. Jie gaunami remiantis realiųjų efektyviųjų valiutos kursų pokyčiais ir mokėjimo balanso einamąja, kapitalo ir finansine sąskaitomis. Taip pat nagrinėjama bendrosios skolos užsieniui ir grynujų tarptautinių investicijų pozicijos raida ilgesniuoju laikotarpiu. Skirsnyje apie valiutų kursų pokyčius toliau aptariami ir šalies integracijos į euro zoną lygio rodikliai. Tai vertinama ir pagal užsienio prekybos integraciją (eksportą ir importą), ir pagal finansinę integraciją. Galiausiai valiutų kursų pokyčiams skirtame skirsnyje nurodoma, jei taikytina, ar vertinama šalis per dvejų metų ataskaitinį laikotarpį pasinaudojo centrinio banko teikiamu likvidumu ar mokėjimų balanso parama – tiesiogiai ar per tarptautines institucijas, pavyzdžiui, TVF ir (arba) ES. Įvertinami tiek faktinė parama, tiek prevencijos tikslais suteiktas finansavimas, įskaitant ir galimybę gauti prevencinį finansavimą, pavyzdžiui, per TVF lanksčiąją kredito liniją.

Ilgalaikių palūkanų normų raidą reglamentuojančios teisės aktų nuostatos ir tai, kaip jas taiko ECB, aprašoma 4 intarpe.

4 intarpas

Ilgalaikių palūkanų normų raida

1. Sutarties nuostatos

Sutarties 140 straipsnio 1 dalies ketvirtoje įtraukoje nustatyta, kad pranešime apie konvergenciją turi būti iširta, ar pasiektas aukštas tvarios konvergencijos laipsnis, tuo tikslu nurodant, kaip kiekviena valstybė narė atitinka tokį kriterijų:

„valstybės narės, kuriai taikoma išimtis, pasiektas konvergencijos ir jos dalyvavimo valiutos kurso mechanizme patvarumas, kurį atspindi ilgalaikių palūkanų normos“.

Protokolo (Nr. 13) dėl konvergencijos kriterijų 4 straipsnyje numatoma:

„Palūkanų normų konvergencijos kriterijus, nurodytas minėtos Sutarties 140 straipsnio 1 dalies ketvirtoje įtraukoje, reiškia, kad vienerių metų laikotarpiu iki tyrimo valstybės narės vidutinė nominali ilgalaikių palūkanų norma daugiau kaip 2 procentiniais punktais neviršijo daugiausia trijų valstybių narių, kuriose kainos yra stabiliausias, palūkanų normos. Palūkanų normos matuojamos ilgalaikių vyriausybės obligacijų ar palyginamų vertybinių popierių pagrindu atsižvelgiant į nacionalinių apibrėžčių skirtumus.“

2. Sutarties nuostatų taikymas

Šiame pranešime ECB Sutarties nuostatas pritaiko taip, kaip nurodyta toliau:

Pirma, dėl „vidutinės nominalios ilgalaikių palūkanų normos“ „vienerių metų laikotarpiu iki tyrimo“ reikia pasakyti, kad ši ilgalaikė palūkanų norma apskaičiuojama kaip paskutinių 12 mėn., kurių

duomenys yra įtraukti į SVKI, aritmetinis vidurkis. Šiame pranešime nagrinėjamas laikotarpis nuo 2019 m. balandžio mėn. iki 2020 m. kovo mėn., laikantis kainų stabilumo kriterijaus ataskaitinio laikotarpio.

Antra, teiginys „daugiausia trijų valstybių narių, kuriose kainos yra stabiliausios“, vartojamas pamatinei vertei apibrėžti, taikomas naudojant tų pačių trijų valstybių narių, kaip ir apskaičiuojant kainų stabilumo kriterijaus pamatinę vertę, nesvertinį aritmetinį ilgalaikių palūkanų normų vidurkį (žr. 1 intarpą). Per šiame pranešime nagrinėjamą laikotarpį ilgalaikės palūkanų normos trijose šalyse, kuriose yra žemiausias infliacijos lygis, įtrauktas apskaičiuojant kainų stabilumo kriterijaus pamatinę vertę, buvo 0,5 % (Portugalijos), 0,8 % (Kipro) ir 1,6 % (Italijos). Atitinkamai vidutinė palūkanų norma yra 0,9 %, o prie jos pridėjus 2 procentinius punktus gaunama pamatinė vertė yra 2,9 %. Palūkanų normos buvo apskaičiuojamos pagal turimas suderintas ilgalaikes palūkanų normas, sudarytas konvergencijai įvertinti (žr. 6 skyrių).

Kaip jau minėta, Sutartyje aiškiai nurodoma siekti „konvergencijos patvarumo“, kurį rodo ilgalaikės palūkanų normos. Todėl pokyčiai ataskaitiniu laikotarpiu – nuo 2019 m. balandžio mėn. iki 2020 m. kovo mėn. – vertinami atsižvelgiant į ilgalaikes palūkanų normas per paskutinius dešimt metų (arba per laikotarpį, kurio duomenys turimi) ir į pagrindinius veiksnius, nulemiančius ilgalaikių palūkanų normų skirtumus, palyginti su euro zonos ilgalaikių palūkanų normų vidurkiu. Ataskaitiniu laikotarpiu vidutinės ilgalaikės palūkanų normos euro zonoje iš dalies rodė didelę kai kurioms šalims būdingą rizikos premiją. Todėl palyginimui naudojamas ir AAA reitingu įvertintų ilgalaikių vyriausybės obligacijų pajamingumas, t. y. AAA reitingu įvertintų euro zonos šalių obligacijų pajamingumo kreivės ilgalaikis pajamingumas, kurį apskaičiuojant įtraukiamos AAA reitingu įvertintų euro zonos šalių obligacijos. Šiai analizei geriau suprasti pranešime taip pat pateikiama informacija apie finansų rinkos dydį ir raidą. Tai grindžiama trimis skirtingais rodikliais (nefinansinių bendrovių išleistų skolos vertybinių popierių suma, vertybinių popierių rinkos kapitalizacija ir šalies bankų paskolos nefinansiniam privačiam sektoriui), kurie, paėmus kartu, leidžia įvertinti finansų rinkų dydį.

Galiausiai Sutarties 140 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad šiame pranešime turi būti atsižvelgta ir į keletą kitų svarbių veiksnių (žr. 5 intarpą). 2011 m. gruodžio 13 d. pradėjo galioti pagal Sutarties 121 straipsnio 6 dalį parengta sustiprintos ekonominės valdysenos sistema, užtikrinanti glaudesnę ekonominės politikos ir ES valstybių narių ekonominių rezultatų tvarios konvergencijos koordinavimą. Toliau pateiktame 5 intarpe trumpai primenamos šios teisės aktų nuostatos ir aprašoma, kaip į šiuos papildomus veiksnius atsižvelgiama ECB atliekant konvergencijos vertinimą.

5 intarpas

Kiti svarbūs veiksniai

1. Sutarties ir kitos teisinės nuostatos

Sutarties 140 straipsnio 1 dalyje nustatyta: „Komisijos ir Europos centrinio banko pranešimuose taip pat apibūdinami rinkų integracijos rezultatai, mokėjimų balanso einamosios sąskaitos būklė ir pokyčiai bei vienetinių darbo sąnaudų ir kitų kainų rodiklių pokyčių tyrimas.“

Todėl ECB atsižvelgia į teisės aktų dėl ES ekonomikos valdysenos rinkinį, įsigaliojusį 2011 m. gruodžio 13 d. Remdamiesi Sutarties 121 straipsnio 6 dalies nuostatomis, Europos Parlamentas ir ES Taryba priėmė daugiašalės priežiūros tvarkos išsamias taisykles, nurodytas Sutarties 121 straipsnio 3 ir 4 dalyse. Europos Parlamentas ir ES Taryba priėmė šias taisykles, „kad užtikrintų glaudesnę valstybių narių ekonominės politikos koordinavimą ir tvarią ekonominę veiklos rezultatų konvergenciją“ (121 straipsnio 3 dalis), ir dėl to, kad „reikia pasimokyti iš patirties, įgytos per pirmąjį ekonominės ir pinigų sąjungos veikimo dešimtmetį, ypač atsižvelgiant į poreikį Sąjungoje gerinti ekonomikos valdyseną, kuri turėtų būti grindžiama didesne nacionaline atsakomybe“¹¹. Šiuose teisės aktuose numatyta griežtesnės priežiūros sistema (toliau – makroekonominio disbalanso procedūra, arba MDP), kuria siekiama neleisti susidaryti perviršiniams makroekonominiams disbalansams ir padėti ES valstybėms narėms, kuriose jie susidaro, parengti planus padėčiai taisyti iki įsigalint nuokrypiams. MDP ir jos prevencinės bei korekcinės dalys taikomos visoms ES valstybėms narėms, išskyrus tas, kurios dalyvauja tarptautinėje finansinės paramos programoje ir kurioms jau taikoma griežtesnė priežiūra ir sąlygos. Makroekonominio disbalanso procedūroje numatytas įspėjimo mechanizmas, kuriuo anksti nustatomas disbalansas. Šis mechanizmas pagrįstas skaidria visų ES valstybių narių rodiklių suvestine, į kurią įtrauktos ir įspėjamosios ribos kartu su ekonomikos vertinimu. Atliekant šį vertinimą taip pat turėtų būti atsižvelgiama į nominaliąją ir realiąją konvergenciją euro zonoje ir už jos ribų¹². Vertinant makroekonominius disbalansus, reikėtų atsižvelgti į jų mastą ir galimą neigiamą netiesioginį ekonominį ir finansinį poveikį, didinantį ES ekonomikos pažeidžiamumą ir keliantį grėsmę sklandžiam EPS veikimui¹³.

2. Sutarties nuostatų taikymas

Kaip ir anksčiau, papildomi veiksniai, nurodyti Sutarties 140 straipsnio 1 dalyje, nagrinėjami 5 skyriuje, atsižvelgiant į 1–4 intarpuose išdėstytus kriterijus. Kad informacija būtų išsamia, 3 skyriuje pateikiami nagrinėjamos šalies rezultatų suvestiniai rodikliai (įskaitant įspėjamąsias ribas). Taip užtikrinama, kad būtų pateikta visa turima informacija, svarbi nustatant makroekonominius disbalansus, galinčius trukdyti pasiekti nagrinėjamų šalių aukštą tvarios konvergencijos laipsnį, kaip nustatyta Sutarties 140 straipsnio 1 dalyje. Pabrėžtina, kad ES valstybės narės, kurioms taikoma išimtis ir perviršinio deficito procedūra, negali būti laikomos šalimis, pasiekusiomis aukštą tvarios konvergencijos laipsnį, kaip nustatyta Sutarties 140 straipsnio 1 dalyje.

¹¹ Žr. 2011 m. lapkričio 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. 1176/2011 dėl makroekonominių disbalansų prevencijos ir naikinimo 2 konstatuojamąją dalį (OL L 306, 2011 11 23, p. 25).

¹² Žr. Reglamento (ES) Nr. 1176/2011 4 straipsnio 4 dalies 4 punktą.

¹³ Žr. Reglamento (ES) Nr. 1176/2011 17 konstatuojamąją dalį.

2.2 Nacionalinės teisės aktų suderinamumas su sutartimis

2.2.1 Įžanga

Pagal Sutarties 140 straipsnio 1 dalį, reikalaujama, kad ECB (ir Europos Komisija) ne rečiau kaip kartą per dvejus metus arba valstybės narės, kuriai taikoma išimtis, prašymu praneštų Tarybai apie valstybių narių, kurioms taikoma išimtis, pažangą, padarytą vykdant savo įsipareigojimus ekonominei ir pinigų sąjungai pasiekti. Šiuose pranešimuose turi būti įvertinta, kaip kiekvienos valstybės narės, kuriai taikoma išimtis, nacionalinės teisės aktai, įskaitant jos NCB įstatymą, atitinka Sutarties 130 ir 131 straipsnius bei atitinkamus Statuto straipsnius. Šis Sutarties įpareigojimas valstybėms narėms, kurioms taikoma išimtis, dar vadinamas „teisine konvergencija“.

Vertindamas teisinę konvergenciją, ECB neapsiriboja nacionalinės teisės aktų formaliu įvertinimu, jis taip pat gali įvertinti, ar atitinkamų nuostatų įgyvendinimas atitinka Sutarčių ir Statuto dvasią. ECB yra ypač susirūpinęs dėl tam tikrų ženklų, rodančių, kad kai kurių valstybių narių NCB sprendimus priimančioms organams daromas spaudimas, o tai neatitinka Sutarties nuostatų dėl centrinio banko nepriklausomumo dvasios. ECB taip pat mato sklandaus ir nepertraukiamo NCB sprendimus priimančių organų veikimo poreikį. Šiuo požiūriu valstybės narės atitinkamos institucijos turi prievolę imtis visų reikiamų priemonių, kad užtikrintų, jog, atsilaisvinus NCB sprendimus priimančio organo nario vietai, būtų laiku paskirtas jį pakeičiantis asmuo¹⁴. Prieš pateikdamas teigiamą galutinį įvertinimą, patvirtinantį, kad valstybės narės nacionalinės teisės aktai atitinka Sutarčių ir Statutą, ECB atidžiai stebės bet kokius pokyčius.

Valstybės narės, kurioms taikoma išimtis, ir teisinė konvergencija

Bulgarija, Čekija, Kroatija, Vengrija, Lenkija, Rumunija ir Švedija, kurių nacionalinės teisės aktai analizuojami šiame pranešime, turi valstybių narių, kurioms taikoma išimtis, statusą, t. y. jos dar neįsivedė euro. Švedijai valstybės narės, kuriai taikoma išimtis, statusas buvo suteiktas Tarybos 1998 m. gegužės mėn. sprendimu¹⁵. Kitoms valstybėms narėms taikomų aktų dėl stojimo sąlygų 4 straipsnyje¹⁶ ir 5 straipsnyje¹⁷ nustatyta, kad nuo įstojimo dienos kiekviena iš šių naujų valstybių narių dalyvauja

¹⁴ Nuomonės CON/2010/37 ir CON/2010/91.

¹⁵ 1998 m. gegužės 3 d. Tarybos sprendimas 98/317/EB pagal Sutarties 109j straipsnio 4 dalį (OL L 139, 1998 5 11, p. 30). Pastaba: Sprendimo 98/317/EB pavadinime minima Europos Bendrijos steigimo sutartis (dar iki šios Sutarties straipsnių pernumeravimo pagal Amsterdamo sutarties 12 straipsnį); ši nuostata buvo panaikinta Lisabonos sutartimi.

¹⁶ Aktas dėl Čekijos Respublikos, Estijos Respublikos, Kipro Respublikos, Latvijos Respublikos, Lietuvos Respublikos, Vengrijos Respublikos, Maltos Respublikos, Lenkijos Respublikos, Slovėnijos Respublikos ir Slovakijos Respublikos stojimo sąlygų ir sutarčių, kuriomis yra grindžiama Europos Sąjunga, pritaikomųjų pataisų (OL L 236, 2003 9 23, p. 33).

¹⁷ Dėl Bulgarijos ir Rumunijos žr. Akto dėl Bulgarijos Respublikos ir Rumunijos stojimo sąlygų ir sutarčių, kuriomis yra grindžiama Europos Sąjunga, pritaikomųjų pataisų 5 straipsnį (OL L 157, 2005 6 21, p. 203). Dėl Kroatijos žr. Akto dėl Kroatijos Respublikos stojimo sąlygų ir Europos Sąjungos sutarties, Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo bei Europos atominės energijos bendrijos steigimo sutarties pritaikomųjų pataisų 5 straipsnį (OL L 112, 2012 4 24, p. 21).

ekonominėje ir pinigų sąjungoje kaip valstybė narė, kuriai taikoma leidžianti nukrypti nuostata, kaip apibrėžta Sutarties 139 straipsnyje.

Šiame pranešime nevertinama Danija – tai specialų statusą turinti valstybė narė, kuri dar neįsivedė euro. Prie Sutarčių pridėtame Protokole (Nr. 16) dėl tam tikrų su Danija susijusių nuostatų nustatyta, kad, atsižvelgiant į 1993 m. lapkričio 3 d. Danijos vyriausybės Tarybai pateiktą pranešimą, Danijai taikomos išlygos ir kad išlygos panaikinimo procedūra pradėdama tik Danijos prašymu. Kadangi Danijai taikomas Sutarties 130 straipsnis, *Danmarks Nationalbank* turi vykdyti centrinio banko nepriklausomumo reikalavimus. 1998 m. EPI pranešime apie konvergenciją padaryta išvada, kad šis reikalavimas įvykdytas. Kadangi Danija turi specialų statusą, nuo 1998 m. jos konvergencija nebuvo vertinta. Tol, kol Danija nepraneš Tarybai apie savo ketinimą įsivesti eurą, *Danmarks Nationalbank* nėra poreikio būti teisiškai integruotam į Eurosystemą ir neturi būti atliktas jokių Danijos teisės aktų pritaikymas.

2017 m. kovo 29 d. Jungtinė Karalystė informavo Europos Vadovų Tarybą apie savo ketinimą išstoti iš Europos Sąjungos pagal Europos Sąjungos sutarties 50 straipsnį. Jungtinė Karalystė išstojo iš ES 2020 m. sausio 31 d. pagal tvarką, nustatytą Susitarime dėl Jungtinės Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Karalystės išstojimo iš Europos Sąjungos ir Europos atominės energijos bendrijos (toliau – susitarimas dėl išstojimo). Vadovaujantis Susitarime dėl išstojimo numatytais sąlygomis ES teisė ir toliau taikoma Jungtinei Karalystei ir jos teritorijoje pereinamuoju laikotarpiu, kuris prasidėjo Jungtinės Karalystės išstojimo iš ES dieną ir kuris baigsis 2020 m. gruodžio 31 d.¹⁸ Tačiau pagal prie Sutarčių pridėtą Protokolą (Nr. 15) dėl tam tikrų su Jungtine Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Karalyste susijusių nuostatų Jungtinė Karalystė nėra įpareigota įsivesti euro, nebent ji praneštų Tarybai, kad ketina tai padaryti. 1997 m. spalio 30 d. Jungtinė Karalystė pranešė Tarybai, kad 1999 m. sausio 1 d. ji neketina įsivesti euro, ir ši situacija nepasikeitė. Vadovaujantis šiuo pranešimu, tam tikros Sutarties (įskaitant 130 ir 131 straipsnius) ir Statuto nuostatos Jungtinei Karalystei netaikomos. Todėl šiuo metu nėra teisinio reikalavimo užtikrinti, kad jos nacionalinės teisės aktai (įskaitant *Bank of England* įstatymą) būtų suderinti su Sutartimi ir Statutu.

Teisinės konvergencijos vertinimo tikslas – padėti Tarybai lengviau nuspręsti, kurios valstybės narės vykdo „savo įsipareigojimus Ekonominėi ir pinigų sąjungai pasiekti“ (Sutarties 140 straipsnio 1 dalis). Teisės srityje tokios sąlygos pirmiausia susijusios su centrinio banko nepriklausomumu ir teisine NCB integracija į Eurosystemą.

¹⁸ Susitarimo dėl išstojimo 127 straipsnio 1 dalis. Taip pat žr. Susitarimo dėl išstojimo 127 straipsnio 3 ir 6 dalis ir 7 straipsnio 1 dalį. Susitarimo dėl išstojimo 128 straipsnio 4 dalyje numatyta, kad dalyvavimo Sutarties 282 ir 283 straipsniuose bei Statute (išskyrus Statuto 21 straipsnio 2 dalį) išdėstytuose instituciniuose susitarimuose tikslais pereinamuoju laikotarpiu nelaikoma, kad Anglijos bankas yra valstybės narės nacionalinis centrinis bankas.

Teisinio įvertinimo struktūra

Teisiniame įvertinime naudojama ta pati ECB ir EPI ankstesnių pranešimų apie teisinę konvergenciją struktūra¹⁹.

Nacionalinės teisės aktų suderinamumas analizuojamas atsižvelgiant į teisės aktus, priimtus iki 2020 m. kovo 24 d.

2.2.2 Pritaikymo apimtis

Pritaikymo sritys

Siekiant nustatyti sritis, kuriose reikia pritaikyti nacionalinės teisės aktus, nagrinėjami šie klausimai:

- suderinamumas su Sutarties (130 straipsnis) ir Statuto (7 straipsnis ir 14 straipsnio 2 dalis) nuostatomis dėl NCB nepriklausomumo;
- suderinamumas su nuostatomis dėl konfidencialumo (Statuto 37 straipsnis);
- suderinamumas su piniginio finansavimo (Sutarties 123 straipsnis) ir privilegijos naudotis finansų įstaigomis (Sutarties 124 straipsnis) draudimais;
- suderinamumas dėl vienodos žodžio „euro“ rašybos, kurios reikalaujama pagal ES teisę; ir
- teisinė NCB integracija į Eurosystemą (ypač Statuto 12 straipsnio 1 dalies ir 14 straipsnio 3 dalies atžvilgiu).

„Suderinamumas“ ir „suvienodinimas“

Sutarties 131 straipsnyje reikalaujama, kad nacionalinės teisės aktai būtų „suderinti“ su Sutartimis ir Statutu, todėl bet koks nesuderinamumas turi būti pašalintas. Nei Sutarčių ir Statuto viršenybė prieš nacionalinę teisę, nei nesuderinamumo pobūdis nedaro įtakos būtinybei laikytis šio įpareigojimo.

Reikalavimas, kad nacionalinės teisės aktai būtų „suderinti“, nereiškia, jog pagal Sutartį reikalaujama, kad nacionalinių centrinių bankų įstatymai būtų „suvienodinti“

¹⁹ Ypač 2018 m. gegužės mėn. (apie Bulgariją, Čekiją, Kroatiją, Vengriją, Lenkiją, Rumuniją ir Švediją), 2016 m. birželio mėn. (apie Bulgariją, Čekiją, Kroatiją, Vengriją, Lenkiją, Rumuniją ir Švediją), 2014 m. birželio mėn. (apie Bulgariją, Čekiją, Kroatiją, Lietuvą, Vengriją, Lenkiją, Rumuniją ir Švediją), 2013 m. birželio mėn. (apie Latviją), 2012 m. gegužės mėn. (apie Bulgariją, Čekiją, Latviją, Lietuvą, Vengriją, Lenkiją, Rumuniją ir Švediją), 2010 m. gegužės mėn. (apie Bulgariją, Čekiją, Estiją, Latviją, Lietuvą, Vengriją, Lenkiją, Rumuniją, Slovakiją ir Švediją), 2008 m. gegužės mėn. (apie Bulgariją, Čekiją, Estiją, Latviją, Lietuvą, Vengriją, Lenkiją, Rumuniją, Slovakiją ir Švediją), 2007 m. gegužės mėn. (apie Kiprą ir Malta), 2006 m. gruodžio mėn. (apie Čekiją, Estiją, Kiprą, Latviją, Vengriją, Malta, Lenkiją, Slovakiją ir Švediją), 2006 m. gegužės mėn. (apie Lietuvą ir Slovėniją), 2004 m. spalio mėn. (apie Čekiją, Estiją, Kiprą, Latviją, Lietuvą, Vengriją, Malta, Lenkiją, Slovėniją, Slovakiją ir Švediją), 2002 m. gegužės mėn. (apie Švediją) ir 2000 m. balandžio mėn. (apie Graikiją ir Švediją) ECB pranešimų apie konvergenciją ir 1998 m. kovo mėn. EPI pranešimo apie konvergenciją.

vienas su kitu ar su Statutu. Nacionalinių ypatumų gali būti ir toliau, jeigu jie nepažeidžia ES neatsaukiamai suteiktos kompetencijos pinigų srityje. Iš tiesų, pagal Statuto 14 straipsnio 4 dalį, nacionaliniams centriniams bankams leidžiama atlikti kitokias funkcijas nei tos, kurios nurodytos Statute, tiek, kiek jos netrukdo ECBS tikslams ir užduotims. NCB įstatymų nuostatos, leidžiančios atlikti tokias papildomas funkcijas, yra aiškūs aplinkybių, kurioms esant skirtumų gali likti, pavyzdys. Terminas „suderinamas“ daugiau nurodo, kad nacionalinės teisės aktai ir nacionalinių centrinių bankų įstatymai turi būti pakeisti siekiant pašalinti nesuderinamumus su Sutartimis ir Statutu ir užtikrinti reikalingą nacionalinių centrinių bankų integracijos į ECBS lygį. Pirmiausia turėtų būti pakeistos visos nuostatos, pažeidžiančios NCB nepriklausomumą, kaip apibrėžta Sutartyje, ir jo, kaip ECBS neatskiriamos dalies, vaidmenį. Todėl, norint tai pasiekti, nepakanka remtis vien tik ES teisės viršenybe prieš nacionalinę teisę.

Sutarties 131 straipsnyje nustatyta pareiga apima tik nesuderinamumą su Sutartimis ir Statutu. Tačiau nacionalinės teisės aktai, nesuderinti su ES antriniais teisės aktais, susijusiais su šiame pranešime apie konvergenciją nagrinėjamomis pritaikymo sritimis, turėtų būti suderinti su tokiais antriniais teisės aktais. ES teisės viršenybė neturi įtakos pareigai pritaikyti nacionalinės teisės aktus. Šis bendras reikalavimas kyla ne tik iš Sutarties 131 straipsnio, bet ir iš Europos Sąjungos Teisingumo Teismo jurisprudencijos²⁰.

Sutartyse ir Statute nenumatytas būdas, kaip nacionalinės teisės aktai turėtų būti pritaikyti. Tai gali būti įvykdyta pateikiant nuorodas į Sutartis ir Statutą arba inkorporuojant jų nuostatas ir pateikiant nuorodą į juos, arba išbraukiant nesuderinamas nuostatas, arba derinant šiuos būdus.

Be to, viena iš priemonių, siekiant nacionalinės teisės aktų suderinamumo su Sutartimis ir Statutu ir užtikrinant jį, yra tai, kad Europos Sąjungos institucijos ir valstybės narės turi konsultuotis su ECB dėl teisės aktų projektų nuostatų jo kompetencijai priklausančiais klausimais pagal Sutarties 127 straipsnio 4 dalį, 282 straipsnio 5 dalį ir Statuto 4 straipsnį. 1998 m. birželio 29 d. Tarybos sprendime 98/415/EB dėl nacionalinių institucijų konsultavimosi su Europos Centrinio Banko teisės akto projekto nuostatų klausimais²¹ aiškiai reikalaujama, kad valstybės narės imtųsi priemonių, reikalingų šios pareigos laikymuisi užtikrinti.

2.2.3 Nacionalinių centrinių bankų nepriklausomumas

Kalbant apie centrinio banko nepriklausomumą pasakytina, kad 2004, 2007 arba 2013 m. į ES įstojusių valstybių narių nacionalinės teisės aktai turėjo būti pritaikyti, kad atitiktų atitinkamas Sutarties ir Statuto nuostatas, ir turėjo įsigaliooti atitinkamai 2004 m. gegužės 1 d., 2007 m. sausio 1 d. ir 2013 m. liepos 1 d.²² Švedija turėjo užtikrinti, kad reikalingi suderinimai įsigaliootų iki ECBS įkūrimo 1998 m. birželio 1 d.

²⁰ Žr., be kita ko, *Europos Bendrijų Komisija prieš Prancūzijos Respubliką*, C-265/95, ECLI:EU:C:1997:595.

²¹ OL L 189, 1998 7 3, p. 42.

²² Tai taip pat taikytina ECBS konfidencialumo režimui; žr. šio pranešimo apie konvergenciją 2.2.4 skirsnį.

Centrinio banko nepriklausomumas

1995 m. lapkričio mėn. EPI nustatė centrinio banko nepriklausomumo požymių sąrašą (vėliau smulkiai aprašytą jo 1998 m. pranešime apie konvergenciją); jie tuo metu buvo valstybių narių nacionalinės teisės aktų, ypač nacionalinių centrinių bankų įstatymų, įvertinimo pagrindas. Centrinio banko nepriklausomumo koncepcija apima įvairias nepriklausomumo rūšis, kurias reikia vertinti atskirai, t. y. funkcinį, institucinį, asmeninį ir finansinį nepriklausomumą. Paskutiniaisiais metais ECB priimtose nuomonėse šių centrinio banko nepriklausomumo aspektų analizė buvo toliau tobulinama. Šie aspektai yra pagrindas vertinant valstybių narių, kurioms taikoma išimtis, nacionalinės teisės aktų ir Sutarčių bei Statuto konvergencijos lygį.

Funkcinis nepriklausomumas

Centrinio banko nepriklausomumas yra ne savitiksliis, bet priemonė tikslui, kuris turėtų būti aiškiai apibrėžtas ir kuriam turėtų būti suteikta pirmenybė visų kitų tikslų atžvilgiu, pasiekti. Pagal funkcinio nepriklausomumo principą reikalaujama, kad kiekvieno NCB pagrindinis tikslas būtų numatytas aiškiai ir teisinį tikrumą užtikrinančiu būdu bei visiškai atitiktų Sutartyje nustatytą pagrindinį tikslą – kainų stabilumą. To siekiama nacionaliniams centriniams bankams suteikiant reikiamus būdus ir priemones šiam tikslui pasiekti nepriklausomai nuo bet kokios kitos institucijos. Sutarties reikalavimas dėl centrinio banko nepriklausomumo rodo visuotinai pripažintą nuomonę, kad pagrindinio tikslo – kainų stabilumo – geriausiai gali siekti visiškai nepriklausoma institucija, kurios įgaliojimai yra aiškiai apibrėžti. Centrinio banko nepriklausomumas yra visiškai suderinamas su nacionalinių centrinių bankų atsakomybe už savo sprendimus, kuri yra svarbus pasitikėjimo jų nepriklausomumo statusu stiprinimo aspektas. Tai reiškia skaidrumą ir dialogo su trečiosiomis šalimis palaikymą.

Kalbant apie laiką, pasakytina, kad iš Sutarties nėra aišku, nuo kada valstybių narių, kurioms taikoma išimtis, nacionaliniai centriniai bankai turi laikytis pagrindinio tikslo – kainų stabilumo, nustatyto Sutarties 127 straipsnio 1 dalyje, 282 straipsnio 2 dalyje ir Statuto 2 straipsnyje. Toms valstybėms narėms, kurios įstojo į ES po euro įvedimo ES, nėra aišku, ar ši pareiga turėtų būti taikoma nuo įstojimo dienos, ar nuo euro įvedimo jose dienos. Nors Sutarties 127 straipsnio 1 dalis netaikoma valstybėms narėms, kurioms taikoma išimtis (žr. Sutarties 139 straipsnio 2 dalies c punktą), Statuto 2 straipsnis šioms valstybėms narėms yra taikomas (žr. Statuto 42 straipsnio 1 dalį). ECB palaiko nuomonę, kad nacionalinių centrinių bankų pareiga laikyti kainų stabilumą savo pagrindiniu tikslu Švedijos atveju pradedama taikyti 1998 m. birželio 1 d., o 2004 m. gegužės 1 d., 2007 m. sausio 1 d. ir 2013 m. liepos 1 d. į ES įstojusių valstybių narių atveju – nuo tų datų. Remiamasi tuo, kad vienas iš pagrindinių ES principų, būtent kainų stabilumas (Sutarties 119 straipsnis), yra taikomas ir valstybėms narėms, kurioms taikoma išimtis. Taip pat remiamasi Sutarties tikslu, kad visos valstybės narės turėtų siekti makroekonominės konvergencijos, įskaitant kainų stabilumą, kuriai skirti reguliarius ECB ir Europos Komisijos pranešimai. Ši išvada taip pat yra pagrįsta centrinio banko nepriklausomumo, kuris yra pateisinamas tik tada, jeigu bendras tikslas – kainų stabilumas – turi pirmenybę, pamatiniu argumentu.

Šalių vertinimai šiame pranešime yra pagrįsti būtent šiomis išvadomis, nuo kada valstybių narių, kurioms taikoma išimtis, nacionaliniams centriniams bankams taikoma pareiga laikyti kainų stabilumą savo pagrindiniu tikslu.

Institucinis nepriklausomumas

Institucinio nepriklausomumo principas tiksliai apibrėžtas Sutarties 130 straipsnyje ir Statuto 7 straipsnyje. Šiuose dviejuose straipsniuose draudžiama nacionaliniams centriniams bankams ir jų sprendimus priimančių organų nariams gauti ar priimti ES institucijų ar organų, valstybių narių vyriausybių ar bet kurio kito organo nurodymus. Šiuose straipsniuose taip pat draudžiama ES institucijoms, įstaigoms ar organams bei valstybių narių vyriausybėms siekti paveikti tuos nacionalinių centrinių bankų sprendimus priimančių organų narius, kurių sprendimai gali turėti įtakos nacionalinių centrinių bankų su ECBS susijusių uždavinių įgyvendinimui. Jei nacionalinės teisės aktai perteikia Sutarties 130 straipsnį ir Statuto 7 straipsnį, juose turi būti numatyti abu draudimai ir jie neturi riboti šių nuostatų taikymo srities²³. Tokio centrinių bankų nepriklausomumo pripažinimas nereiškia, kad jiems netaikomos teisės normos ir kad jie gali išvengti bet kokios rūšies teisės aktų taikymo²⁴.

Nepaisant to, ar NCB yra sudarytas kaip valstybei priklausantis organas, ar kaip specialus viešosios teisės organas, ar paprasčiausiai kaip viešoji akcinė bendrovė, esama rizikos, kad jo savininkas, pasinaudodamas tokia nuosavybės teise, gali daryti įtaką jo sprendimų dėl uždavinių, susijusių su ECBS, priėmimui²⁵. Tokia įtaka, daroma naudojantis akcininkų teisėmis ar kitaip, gali turėti poveikio NCB nepriklausomumui ir todėl turėtų būti ribojama įstatymu.

Centrinių bankų veiklą reglamentuojanti teisinė sistema turi numatyti stabilų ir ilgalaikį centrinio banko veiklos pagrindą. Teisinė sistema, kuri leistų dažnai keisti NCB institucinę sąrangą, taip darant įtaką jo organizaciniam ar valdymo stabilumui, galėtų turėti neigiamos įtakos NCB instituciniam nepriklausomumui²⁶.

Draudimas duoti nurodymus

Trečiųjų šalių teisės duoti nurodymus nacionaliniams centriniams bankams, jų sprendimus priimančioms organams ar pastarųjų nariams, jeigu jų veikla susijusi su ECBS uždavinių atlikimu, yra nesuderinamos su Sutartimi ir Statutu.

Bet koks NCB dalyvavimas taikant finansinio stabilumo stiprinimo priemones turi būti suderinamas su Sutartimi, t. y. nacionalinių centrinių bankų funkcijos turi būti atliekamos visapusiškai laikantis jų funkcinio, institucinio ir finansinio nepriklausomumo principo, kad būtų apsaugotas tinkamas Sutartyje ir Statute numatytų jų uždavinių vykdymas²⁷. Jei nacionalinės teisės aktais nustatomas toks

²³ Nuomonė CON/2011/104.

²⁴ Žr. Nuomonę CON/2019/15 ir *Komisija prieš Europos Centrinį Banką*, C-11/00, ECLI:EU:C:2003:395, 134–136 punktus.

²⁵ Nuomonė CON/2019/23.

²⁶ Nuomonės CON/2011/104 ir CON/2017/34.

²⁷ Nuomonė CON/2010/31.

NCB vaidmuo, kai peržengiamos patariamųjų funkcijų ribos, ir pagal juos reikalaujama, kad NCB priimtų papildomų uždavinių, turi būti užtikrinta, kad šie uždaviniai nepaveiktų NCB gebėjimo vykdyti su ECBS susijusius jo uždavinius veiklos ir finansiniu atžvilgiais²⁸. Be to, NCB atstovai gali būti įtraukiami į kolegialius sprendimus priimančius priežiūros organus ar kitas institucijas tik tinkamai atsižvelgus į reikalavimą apsaugoti NCB sprendimus priimančių organų narių asmeninį nepriklausomumą²⁹.

Draudimas tvirtinti, sustabdyti, panaikinti ar atidėti sprendimus

Trečiųjų šalių teisės tvirtinti, sustabdyti, panaikinti ar atidėti NCB sprendimus, jeigu jie susiję su ECBS uždavinių atlikimu, yra nesuderinamos su Sutartimi ir Statutu³⁰.

Draudimas cenzūruoti sprendimus teisiniu pagrindu

Bet kokių organų, išskyrus nepriklausomus teismus, teisė teisiniu pagrindu cenzūruoti sprendimus, susijusius su ECBS uždavinių atlikimu, yra nesuderinama su Sutartimi ir Statutu, kadangi šių uždavinių vykdymas negali būti pakartotinai vertinamas politiniu lygmeniu. NCB valdytojo teisė teisiniu pagrindu sustabdyti ECBS ar NCB sprendimus priimančio organo priimto sprendimo įgyvendinimą ir vėliau pateikti jį politiniam organui galutiniam sprendimui priimti būtų tolygi siekiui gauti trečiųjų šalių nurodymus.

Draudimas dalyvauti NCB sprendimus priimančiuose organuose su balsavimo teise

Trečiųjų šalių atstovų dalyvavimas NCB sprendimus priimančiame organe su teise balsuoti dėl klausimų, susijusių su ECBS uždavinių, kuriuos atlieka NCB, vykdymu, yra nesuderinamas su Sutartimi ir Statutu, net jeigu toks balsas nėra sprendžiamasis. Toks dalyvavimas, net jeigu balsavimo teisė nesuteikta, yra nesuderinamas su Sutartimi ir Statutu, jei toks dalyvavimas trukdo tiems sprendimus priimančioms organams atlikti su ECBS susijusius uždavinius arba kelia grėsmę, kad bus nukrypta nuo ECBS konfidencialumo režimo³¹.

Draudimas iš anksto derinti NCB sprendimus

Įstatymuose aiškiai numatyta NCB pareiga iš anksto derinti NCB sprendimus su trečiosiomis šalimis sukuria teisinį pagrindą, kuriuo vadovaudamasi trečiosios šalys gali daryti įtaką centrinio banko galutiniams sprendimams, ir todėl yra nesuderinama su Sutartimi ir Statutu.

Tačiau NCB dialogas su trečiosiomis šalimis net tais atvejais, kai įstatymas įpareigoja teikti informaciją ir keistis nuomonėmis, yra suderinamas su centrinio banko nepriklausomumu, jeigu:

- dėl to nebus pažeidžiamas NCB sprendimus priimančių organų narių nepriklausomumas;

²⁸ Nuomonė CON/2009/93.

²⁹ Nuomonė CON/2010/94.

³⁰ Nuomonė CON/2016/33.

³¹ Nuomonės CON/2014/25 ir CON/2015/57.

- bus visiškai atsižvelgiama į ypatingą valdytojų teisinę padėtį jiems einant ECB sprendimus priimančių organų narių pareigas; ir
- laikomasi Statute nustatytų konfidencialumo reikalavimų³².

NCB sprendimus priimančių organų narių pareigų aprobavimas

Įstatymų nuostatose dėl trečiųjų šalių (pvz., vyriausybių) teikiamo NCB sprendimus priimančių organų narių pareigų (pvz., susijusių su sąskaitomis) aprobavimo turėtų būti numatyti tinkami saugikliai, kad tokia teisė nepažeistų atskiro NCB nario gebėjimo nepriklausomai priimti sprendimus dėl uždavinių, susijusių su ECBS (arba įgyvendinti sprendimus, priimtus ECBS lygmeniu). Rekomenduojama aiškiai nuostatą dėl to numatyti NCB įstatymuose.

Asmeninis nepriklausomumas

Statute nustatytu nacionalinių centrinių bankų sprendimus priimančių organų narių kadencijos trukmės saugumu taip pat užtikrinamas centrinio banko nepriklausomumas. NCB valdytojai yra ECB bendrosios tarybos nariai ir taps Valdančiosios tarybos nariais įvedus eurą jų valstybėse narėse. Statuto 14 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad NCB įstatymuose, be kita ko, turi būti numatyta ne trumpesnė kaip penkerių metų valdytojo kadencija. Tai kartu apsaugo nuo savavališko valdytojų atleidimo iš pareigų nustatant, kad valdytojus galima atleisti iš pareigų tik tada, jeigu jie nebeatitinka šioms pareigoms keliamų reikalavimų arba yra kalti padarę sunkų nusižengimą. Tokiais atvejais Statuto 14 straipsnio 2 dalyje numatyta galimybė kreiptis į Europos Sąjungos Teisingumo Teismą, kuris turi įgaliojimus panaikinti nacionalinį sprendimą, kuriuo valdytojas buvo atleistas iš pareigų³³. Valdytojo nušalinimas nuo pareigų gali iš tiesų prilygti atleidimui iš pareigų Statuto 14 straipsnio 2 dalyje nustatytais tikslais³⁴. NCB įstatymai turi atitikti šią nuostatą, kaip yra išdėstyta toliau.

Sutarties 130 straipsnyje draudžiama nacionalinėms vyriausybėms ir bet kokiems kitiems organams daryti įtaką nacionalinių centrinių bankų sprendimus priimančių organų nariams jiems atliekant savo užduotis. Valstybės narės ypač negali siekti paveikti nacionalinių centrinių bankų sprendimus priimančių organų narių pakeisdamos nacionalinės teisės aktus, kurie daro įtaką jų atlyginimui ir kurie iš principo turėtų būti taikomi tik būsimiems paskyrimams³⁵.

Minimali valdytojų kadencija

Pagal Statuto 14 straipsnio 2 dalį, NCB įstatymuose turi būti numatyta ne trumpesnė kaip penkerių metų valdytojo kadencija. Tai nedraudžia nustatyti ilgesnės kadencijos, o esant neribotam kadencijos terminui nereikalaujama keisti įstatymo, jei valdytojo atleidimo iš pareigų pagrindai atitinka nustatytuosius Statuto 14 straipsnio 2 dalyje.

³² Nuomonė CON/2018/17.

³³ Žr. *Rimšėvičs prieš Latviją*, C-202/18, ECLI:EU:C:2019:139, 76 punktą.

³⁴ Žr. *Rimšėvičs prieš Latviją*, C-202/18, ECLI:EU:C:2019:139, 52 punktą, ir Nuomonę CON/2011/9.

³⁵ Žr., pvz., nuomones CON/2010/56, CON/2010/80, CON/2011/104 ir CON/2011/106.

Trumpesni laikotarpiai negali būti pateisinami, net jei jie būtų taikomi tik pereinamuoju laikotarpiu³⁶. Nacionalinės teisės aktai, kuriais nustatomas privalomas pensinis amžius, turėtų užtikrinti, kad pensinis amžius nenutrauktų Statuto 14 straipsnio 2 dalyje nustatytos minimalios kadencijos trukmės, kuri yra viršesnė už bet kokią privalomą pensinį amžių, jei ji taikoma valdytoju³⁷. Kai NCB įstatymas yra iš dalies keičiamas, iš dalies keičiantis įstatymas turėtų apsaugoti valdytojo ir kitų sprendimus priimančių organų narių, kurie dalyvauja vykdam su ECBS susijusius uždavinius, kadencijos trukmę³⁸.

Valdytojo atleidimo iš pareigų pagrindai

NCB įstatymais privaloma užtikrinti, kad valdytojai nebūtų atleisti iš pareigų dėl kitų priežasčių, išskyrus išvardytąsias Statuto 14 straipsnio 2 dalyje. Tame straipsnyje įtvirtinto reikalavimo tikslas yra užkirsti kelią institucijoms, dalyvaujančioms skiriant valdytojus, ypač vyriausybei ar parlamentui, pasinaudoti teise valdytoją atleisti. NCB įstatymai turėtų arba daryti nuorodą į Statuto 14 straipsnio 2 dalį, arba įtraukti jos nuostatas ir nurodyti jų šaltinį, arba panaikinti bet kokias nuostatas, neatitinkančias 14 straipsnio 2 dalyje numatytų atleidimo iš pareigų pagrindų, arba apskritai neminėti jokių atleidimo iš pareigų pagrindų (nes 14 straipsnio 2 dalis yra taikoma tiesiogiai)³⁹. Išrinkus ar paskyrus valdytojus, jie negali būti atleisti iš pareigų kitomis sąlygomis nei nurodytos Statuto 14 straipsnio 2 dalyje, net jei valdytojai dar nepradėjo eiti savo pareigų. Atsižvelgiant į tai, kad sąlygos, kurioms esant valdytojas gali būti atleistas iš pareigų, yra autonomiškos Sąjungos teisės sąvokos, jų taikymas ir aiškinimas nepriklauso nuo nacionalinio konteksto⁴⁰. Galiausiai Europos Sąjungos Teisingumo Teismas, įgyvendindamas jam pagal Statuto 14 straipsnio 2 dalies antrą pastraipą suteiktą jurisdikciją, turi patikrinti, ar sprendimas, kuriuo nacionalinio centrinio banko valdytojas buvo atleistas iš pareigų, yra pagrįstas pakankamais įrodymais, kad jis padarė sunkų nusizengimą, kuriuo galima pateisinti tokią priemonę⁴¹.

Nacionalinių centrinių bankų sprendimus priimančių organų kitų narių, išskyrus valdytojus, dalyvaujančių vykdam su ECBS susijusius uždavinius, kadencijos trukmės saugumas ir atleidimo iš pareigų pagrindai

Taikant tas pačias taisykles dėl valdytojų kadencijos trukmės apsaugos ir dėl jų atleidimo iš pareigų pagrindų kitiems nacionalinių centrinių bankų sprendimus priimančių organų nariams, dalyvaujantiems vykdam su ECBS susijusius uždavinius, taip pat užtikrinamas asmeninis tokių asmenų nepriklausomumas⁴². Statuto 14 straipsnio 2 dalies nuostatomis užtikrinama ne tik valdytojų kadencijos trukmės apsauga, o Sutarties 130 straipsnyje ir Statuto 7 straipsnyje konkrečiai minimi ne valdytojai, o nacionalinių centrinių bankų „sprendimus priimančių organų nariai“. Tai

³⁶ Nuomonė CON/2018/23.

³⁷ Nuomonė CON/2012/89.

³⁸ Nuomonės CON/2018/17, CON/2019/19 ir CON/2019/36.

³⁹ Nuomonė CON/2018/53.

⁴⁰ Žr. Nuomonę CON/2019/36 ir Generalinės advokatės Kokott nuomonę *Rimšėvičs prieš Latvija*, C-202/18, ECLI:EU:C:2018:1030, 77 punktą.

⁴¹ Žr. *Rimšėvičs prieš Latvija*, C-202/18, ECLI:EU:C:2019:139, 96 punktą.

⁴² Nuomonės CON/2004/35, CON/2005/26, CON/2006/32, CON/2006/44, CON/2007/6, CON/2019/19 ir CON/2019/24.

ypač taikytina tais atvejais, kai valdytojas yra „pirmasis tarp lygių“ kolegų, turinčių lygias balsavimo teises, arba kai šie kiti nariai dalyvauja vykdam su ECBS susijusius uždavinius.

Teisė į teisminę gynybą

Nacionalinių centrinių bankų sprendimus priimančių organų nariai turi turėti teisę kreiptis į nepriklausomą teismą ir apskųsti sprendimą dėl atleidimo iš pareigų, kad, vertinant tokio sprendimo pagrindus, būtų apribota politinio pasirinkimo galimybė.

Statuto 14 straipsnio 2 dalyje numatyta, kad iš pareigų atleisti NCB valdytojai dėl tokio sprendimo gali kreiptis į Europos Sąjungos Teisingumo Teismą. Nacionalinės teisės aktuose turėtų būti arba daroma nuoroda į Statutą, arba apskritai neminima teisė dėl tokio sprendimo kreiptis į Europos Sąjungos Teisingumo Teismą (nes Statuto 14 straipsnio 2 dalis yra taikoma tiesiogiai).

Nacionalinės teisės aktuose taip pat turėtų būti nustatyta bet kurio kito NCB sprendimus priimančių organų nario, dalyvaujančio vykdam su ECBS susijusius uždavinius, teisė kreiptis į nacionalinius teismus ir apskųsti sprendimą atleisti iš einamų pareigų. Ši teisė gali būti bendrosios teisės reguliuojamas dalykas arba ji gali būti nustatyta specialia norma. Net jei šia teise būtų galima pasinaudoti pagal bendrąją teisę, siekiant teisinio tikrumo būtų patartina tokią teisę į teisminę gynybą numatyti konkrečiai.

Apsauga nuo interesų konflikto

Asmeninis nepriklausomumas taip pat reiškia, jog būtina užtikrinti, kad nekiltų NCB sprendimus priimančių organų narių, dalyvaujančių vykdam su ECBS susijusius uždavinius, pareigų jų NCB (taip pat valdytojų pareigų ECB) ir bet kokių kitų funkcijų, kurias gali vykdyti šie sprendimus priimančių organų nariai ir kurios gali kelti grėsmę jų asmeniniam nepriklausomumui, interesų konfliktas⁴³. Paprastai buvimas sprendimus priimančio organo, dalyvaujančio vykdam su ECBS susijusius uždavinius, nariu yra nesuderinamas su kitų funkcijų, kurios gali sukelti interesų konfliktą, vykdymu. Pirmiausia tokių sprendimus priimančių organų nariai negali eiti pareigų ar turėti interesų, kurie gali daryti įtaką jų veiklai einant pareigas valstybės vykdomojoje ar įstatymų leidžiamojoje valdžioje arba regioninėje ar vietos administracijose arba dalyvaujant verslo organizacijoje. Ypatingą dėmesį reikėtų skirti tam, kad būtų užkirstas kelias galimiems vykdomųjų funkcijų neatliekančių sprendimus priimančių organų narių interesų konfliktams.

Finansinis nepriklausomumas

Bendram NCB nepriklausomumui kiltų grėsmė, jei jis negalėtų savarankiškai naudotis pakankamais finansiniais ištekliais savo įgaliojimams vykdyti, t. y. pagal Sutartį ir Statutą reikalaujantiems su ECBS susijusiems uždaviniams vykdyti.

⁴³ Nuomonė CON/2018/23.

Valstybės narės negali leisti savo nacionaliniams centriniams bankams atsidurti tokioje padėtyje, kad jie neturėtų pakankamų finansinių išteklių ir pakankamo grynojo turto⁴⁴ savo su ECBS ar, kaip taikytina, su Eurosystema susijusiems uždaviniams vykdyti. Pažymėtina, kad Statuto 28 straipsnio 1 dalyje ir 30 straipsnio 4 dalyje numatyta galimybė ECB papildomai reikalauti iš nacionalinių centrinių bankų sumokėti įnašus į ECB kapitalą ir atlikti papildomus užsienio atsargų pervedimus⁴⁵. Be to, Statuto 33 straipsnio 2 dalyje⁴⁶ numatyta, kad, jeigu ECB patiria nuostolį, kurio negalima visiškai kompensuoti iš bendrojo atsargų fondo, ECB valdančioji taryba gali nuspręsti likusį nuostolį kompensuoti iš atitinkamų finansinių metų pinigų politikos pajamų proporcingai ir neviršijant sumų, kokios paskirstytos nacionaliniams centriniams bankams. Finansinio nepriklausomumo principas reiškia, kad šių nuostatų įgyvendinimu reikalaujama, kad NCB galėtų netrukdomai vykdyti savo funkcijas.

Be to, pagal finansinio nepriklausomumo principą reikalaujama, kad NCB turėtų pakankamai priemonių ne tik su ECBS susijusiems uždaviniams, bet ir savo nacionaliniams uždaviniams vykdyti (pvz., vykdyti finansų sektoriaus priežiūrą, finansuoti savo administracines išlaidas ir savo operacijas, teikti skubią paramą likvidumui padidinti⁴⁷).

Dėl visų pirmiau išvardytų priežasčių finansinis nepriklausomumas taip pat reiškia, kad NCB turėtų būti visuomet pakankamai kapitalizuotas. Pirmiausia reikėtų vengti bet kokios situacijos, kai pakankamai ilgą laikotarpį NCB grynasis turtas yra mažesnis už įstatinį kapitalą arba net neigiamas, įskaitant atvejus, kai nuostoliai, viršijantys kapitalo ir rezervų lygį, nėra paskirstomi⁴⁸. Bet kokia tokia situacija gali padaryti neigiamą poveikį NCB gebėjimui vykdyti ne tik jo su ECBS susijusius, bet ir nacionalinius uždavinius. Be to, tokia situacija gali paveikti Eurosystemos pinigų politikos patikimumą. Todėl, jei NCB grynasis turtas tampa mažesnis už jo įstatinį kapitalą arba net neigiamas, atitinkama valstybė narė turėtų per tinkamą laikotarpį suteikti NCB atitinkamą kapitalo kiekį bent iki įstatinio kapitalo lygio, kad būtų laikomasi finansinio nepriklausomumo principo. ECB atžvilgiu šio klausimo aktualumą jau yra pripažinusi Taryba, 2000 m. gegužės 8 d. priėmusi Tarybos reglamentą (EB) Nr. 1009/2000 dėl Europos Centrinio Banko kapitalo padidinimo⁴⁹. Jis suteikė ECB valdančiajai tarybai galimybę priimti sprendimą dėl ECB faktinio kapitalo padidinimo, kad būtų galima palaikyti kapitalo bazės, kurios reikia ECB operacijoms vykdyti, pakankumą⁵⁰; nacionaliniai centriniai bankai turi turėti finansinę galimybę įgyvendinti tokį ECB sprendimą.

Finansinio nepriklausomumo koncepciją reikėtų vertinti atsižvelgiant į tai, ar kuri nors trečioji šalis gali daryti tiesioginę arba netiesioginę įtaką ne tik NCB uždaviniams, bet ir jo gebėjimui (suprantamam tiek funkcinio požiūriu – darbo jėgos prasme, tiek finansiniu požiūriu – pakankamų finansinių išteklių prasme) vykdyti savo įgaliojimus.

⁴⁴ Žr. nuomones CON/2014/24, CON/2014/27, CON/2014/56 ir CON/2017/17.

⁴⁵ Statuto 30 straipsnio 4 dalis taikoma tik Eurosystemoje.

⁴⁶ Statuto 33 straipsnio 2 dalis taikoma tik Eurosystemoje.

⁴⁷ Nuomonė CON/2016/55.

⁴⁸ Nuomonė CON/2018/17.

⁴⁹ OL L 115, 2000 5 16, p. 1.

⁵⁰ 2010 m. gruodžio 13 d. Sprendimas ECB/2010/26 dėl ECB kapitalo padidinimo (OL L 11, 2011 1 15, p. 53).

Šiuo požiūriu yra itin aktualūs toliau nurodyti finansinio nepriklausomumo aspektai⁵¹. Tai yra finansinio nepriklausomumo požymiai, kurių atžvilgiu nacionaliniai centriniai bankai yra pažeidžiamiausi dėl išorės įtakos.

Biudžeto sudarymas

Jei trečioji šalis turi teisę sudaryti ar daryti įtaką sudarant NCB biudžetą, tai nesuderinama su finansiniu nepriklausomumu, nebent įstatyme yra įtvirtinta apsaugos nuostata, pagal kurią tokia teisė nedaro poveikio finansinėms lėšoms, būtinoms su ECBS susijusiems NCB uždaviniams vykdyti⁵².

Apskaitos taisyklės

Ataskaitos turi būti sudaromos vadovaujantis bendrosiomis apskaitos taisyklėmis arba NCB sprendimus priimančių organų nustatytais taisyklėmis. Jei tokias taisykles yra nustačiusios trečiosios šalys, taisyklėse turi būti bent atsižvelgta į tai, ką siūlė NCB sprendimus priimančiosios organai.

Metines ataskaitas turėtų patvirtinti nepriklausomų apskaitininkų padedami NCB sprendimus priimančiosios organai ir ex post jas gali tvirtinti trečiosios šalys (pvz., vyriausybė ar parlamentas). NCB sprendimus priimančioms organams turi būti suteikta galimybė priimti nepriklausomą ir profesionalų sprendimą dėl pelno apskaičiavimo.

Kai NCB operacijas kontroliuoja valstybės audito tarnyba arba panašus organas, atsakingas už viešųjų finansų naudojimo kontrolę, teisės aktais turi būti aiškiai nustatyta kontrolės apimtis⁵³ ir ji turi nepažeisti NCB nepriklausomų išorės auditorių veiklos⁵⁴; be to, atsižvelgiant į institucinio nepriklausomumo principą, ji turi atitikti draudimą teikti nurodymus NCB ir jo sprendimus priimančioms organams bei ja neturi būti kišamasi į NCB uždavinius, susijusius su ECBS⁵⁵. Valstybinis auditas turi būti atliekamas nepolitiniiais, nepriklausomais ir grynai profesiniais pagrindais⁵⁶.

Pelno paskirstymas, NCB kapitalas ir finansiniai atidėjiniai

Kalbant apie pelno paskirstymą, NCB įstatymuose gali būti nurodyta, kaip paskirstomas jo pelnas. Jei tokių nuostatų nėra, sprendimus dėl pelno paskirstymo turėtų priimti NCB sprendimus priimančiosios organai profesiniais pagrindais; tai neturėtų būti palikta trečiųjų šalių nuožiūrai, nebent yra įtvirtinta aiški apsaugos nuostata, kad tai nedaro poveikio finansinėms lėšoms, būtinoms su ECBS susijusiems ir nacionaliniams NCB uždaviniams vykdyti⁵⁷.

⁵¹ Pagrindinės formuojančios ECB nuomonės šioje srityje yra šios: CON/2002/16, CON/2003/22, CON/2003/27, CON/2004/1, CON/2006/38, CON/2006/47, CON/2007/8, CON/2008/13, CON/2008/68 ir CON/2009/32.

⁵² Nuomonė CON/2019/12.

⁵³ Nuomonė CON/2019/19.

⁵⁴ Apie nacionalinių centrinių bankų nepriklausomų išorės auditorių veiklą žr. Statuto 27 straipsnio 1 dalį.

⁵⁵ Žr. nuomones CON/2011/9, CON/2011/53, CON/2015/57 ir CON/2015/17.

⁵⁶ Nuomonės CON/2015/8, CON/2015/57, CON/2016/24, CON/2016/59 ir Nuomonė CON/2018/17.

⁵⁷ Nuomonės CON/2017/17 ir CON/2018/17.

Pelnas gali būti paskirstytas į valstybės biudžetą tik po to, kai padengiami visi sukaupti praėjusių metų nuostoliai⁵⁸ ir sudaromi finansiniai atidėjiniai, laikomi reikalingais NCB kapitalo ir turto realiajai vertei apsaugoti. Laikini ar ad hoc teisės aktai, prilygstantys nurodymams nacionaliniams centriniams bankams dėl jų pelno paskirstymo, nėra priimtini⁵⁹. Finansinio nepriklausomumo principui taip pat pakenktų ir NCB nerealizuotojo kapitalo prieaugio mokestis⁶⁰.

Valstybė narė negali mažinti NCB kapitalo be NCB sprendimus priimančių organų ex ante sutikimo, kuriuo turi būti siekiama užtikrinti, kad jis išsaugos pakankamai finansinių priemonių NCB, kaip ECBS nario, įgaliojimams pagal Sutarties 127 straipsnio 2 dalį ir Statutą vykdyti. Dėl tos pačios priežasties bet koks NCB pelno paskirstymo taisyklių pakeitimas turėtų būti inicijuojamas ir sprendimas dėl jo priimamas tik derinant su NCB, kuris geriausiai supranta padėtį, kad galėtų įvertinti, kokio dydžio atsargos kapitalas jam yra būtinas⁶¹. Kalbant apie finansinius atidėjinius arba finansinės apsaugos priemones, pasakytina, kad NCB privalo galėti savarankiškai sudaryti finansinius atidėjinius savo kapitalo ir turto realiajai vertei apsaugoti. Valstybės narės taip pat negali trukdyti NCB kaupti savo atsargos kapitalą, kad jis atitiktų lygį, būtiną ECBS nariui savo uždaviniams vykdyti⁶².

Finansinė atsakomybė už priežiūros institucijas

Daugumos valstybių narių finansinės priežiūros institucijos yra jų nacionalinių centrinių bankų dalis. Jei tokioms institucijoms taikomi NCB nepriklausomai priimti sprendimai, tai nekelia problemų. Tačiau jei teisės aktais nustatoma, kad tokios priežiūros institucijos sprendimus priima atskirai, svarbu užtikrinti, kad jų priimti sprendimai nekeltų pavojaus viso NCB finansams. Tokiais atvejais nacionalinės teisės aktai turėtų suteikti galimybę NCB visiškai kontroliuoti bet kokią priežiūros institucijų sprendimą, galintį turėti įtakos NCB nepriklausomumui, ypač jo finansiniam nepriklausomumui.

Autonomija personalo klausimais

Valstybės narės negali bloginti NCB galimybių įdarbinti ir išlaikyti kvalifikuotą personalą, reikalingą NCB nepriklausomai atlikti Sutartimi ir Statutu jam pavestus uždavinius⁶³. Be to, NCB negali būti pastatytas į tokią padėtį, kad jis negalėtų kontroliuoti savo personalo arba galėtų jį kontroliuoti tik ribotai, arba kad valstybės narės valdžia galėtų daryti įtaką jo politikai personalo klausimais⁶⁴. Siekiant užtikrinti, kad NCB nuolat galėtų nepriklausomai vykdyti savo uždavinius⁶⁵, dėl bet kokio teisės aktų nuostatų, reglamentuojančių NCB sprendimus priimančių organų ir jo darbuotojų atlyginimą, pakeitimo turi būti sprendžiama glaudžiai ir veiksmingai bendradarbiaujant

⁵⁸ Nuomonės CON/2009/85 ir CON/2017/17.

⁵⁹ Nuomonės CON/2009/26 ir CON/2013/15.

⁶⁰ Nuomonės CON/2009/59 ir CON/2009/63.

⁶¹ Nuomonės CON/2009/53, CON/2009/83 ir CON/2019/21.

⁶² Nuomonės CON/2009/26 ir CON/2012/69.

⁶³ Nuomonė CON/2019/19.

⁶⁴ Nuomonės CON/2008/9, CON/2008/10 ir CON/2012/89.

⁶⁵ Nuomonės CON/2010/42, CON/2010/51, CON/2010/56, CON/2010/69, CON/2010/80, CON/2011/104, CON/2011/106, CON/2012/6, CON/2012/86 ir CON/2014/7.

su NCB⁶⁶ ir tinkamai atsižvelgiant į jo nuomonę. Autonomija personalo klausimais taikytina ir su personalo pensijomis susijusiais klausimais. Be to, daliniai pakeitimai, dėl kurių sumažinami NCB personalo atlyginimai, neturėtų pažeisti to NCB įgaliojimų administruoti jo finansinius išteklius, taip pat lėšas, atsiradusias sumažinus jo mokamus atlyginimus⁶⁷.

Nuosavybė ir nuosavybės teisės

Trečiųjų šalių teisės kištis arba duoti nurodymus NCB jo turimo turto atžvilgiu yra nesuderinamos su finansinio nepriklausomumo principu.

2.2.4 Konfidencialumas

ECB ir NCB personalo bei ECB ir NCB sprendimus priimančių organų pareiga saugoti profesinę paslaptį vadovaujantis Statuto 37 straipsniu gali tapti pagrindu numatyti tokias nuostatas ir nacionalinių centrinių bankų įstatymuose ar valstybių narių teisės aktuose. Sąjungos teisės ir jos pagrindu priimtų taisyklių viršenybė taip pat reiškia, kad nacionaliniai įstatymai dėl trečiųjų šalių priegios prie dokumentų turi atitikti atitinkamas Sąjungos teisės nuostatas, įskaitant Statuto 37 straipsnį, ir negali lemti ECBS konfidencialumo režimo pažeidimų. Valstybės audito tarnybos ar panašaus organo prieiga prie NCB konfidencialios informacijos ir dokumentų turi būti ribota, kiek tai būtina informaciją gaunančio organo įstatymais numatytiems uždaviniams vykdyti, ir negali pažeisti ECBS nepriklausomumo ir ECBS konfidencialumo režimo, kuris taikomas NCB sprendimus priimančių organų nariams ir personalui⁶⁸. Nacionaliniai centriniai bankai turėtų užtikrinti, kad tokios institucijos saugotų suteiktos informacijos ir dokumentų konfidencialumą tokiu pat lygiu, kokį taiko nacionaliniai centriniai bankai.

2.2.5 Piniginio finansavimo ir privilegijos naudotis finansų įstaigomis draudimai

Piniginio finansavimo ir privilegijos naudotis finansų įstaigomis draudimų atžvilgiu 2004, 2007 ar 2013 m. į ES įstojusią valstybių narių nacionalinės teisės aktai turėjo būti pritaikyti, kad atitiktų atitinkamas Sutarties ir Statuto nuostatas, ir turėjo įsigalioti atitinkamai 2004 m. gegužės 1 d., 2007 m. sausio 1 d. ir 2013 m. liepos 1 d. Švedija turėjo užtikrinti, kad reikalingi pritaikymai įsigaliotų iki 1995 m. sausio 1 d.

Piniginio finansavimo draudimas

Sutarties 123 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad draudžiamas lėšų pereinamumas sąskaitose ar bet kurios kitos formos ECB ar nacionalinių centrinių bankų kredito galimybės ES institucijoms, įstaigoms ar organams, valstybių narių centrinėms

⁶⁶ Nuomonė CON/2019/19.

⁶⁷ Nuomonė CON/2014/38.

⁶⁸ Nuomonės CON/2015/8 ir CON/2015/57.

vyrtausybėms, regioninėms, vietos ar kitoms valdžios institucijoms, kitoms viešosios teisės reglamentuojamoms organizacijoms arba valstybinėms įmonėms. Minėta nuostata taip pat draudžiama ECB ar NCB tiesiogiai iš šių viešojo sektoriaus subjektų pirkti skolos priemones. Sutartyje įtvirtinta viena šio piniginio finansavimo draudimo išimtis: jis netaikomas valstybei nuosavybės teise priklausančioms kredito įstaigoms, kurioms centrinių bankų atsargų pasiūlos atžvilgiu turi būti taikomas toks pats statusas kaip ir privačioms kredito įstaigoms (Sutarties 123 straipsnio 2 dalis). Be to, ECB ir nacionaliniai centriniai bankai gali veikti kaip pirmiau nurodytų viešojo sektoriaus subjektų fiskaliniai agentai (Statuto 21 straipsnio 2 dalis). Tiksli piniginio finansavimo draudimo taikymo apimtis papildomai paaiškinama 1993 m. gruodžio 13 d. Tarybos reglamente (EB) Nr. 3603/93, nustatančiame apibrėžimus, susijusius su Sutarties 104 straipsnyje ir 104b straipsnio 1 dalyje numatytų draudimų taikymu⁶⁹, kuriame aiškiai nurodoma, kad draudimas apima bet kokį viešojo sektoriaus įsipareigojimų trečiųjų šalių atžvilgiu finansavimą.

Piniginio finansavimo draudimas ypač svarbus užtikrinant, kad nebūtų kliudoma pagrindiniam pinigų politikos tikslui (t. y. palaikyti kainų stabilumą). Be to, centrinio banko teikiamas viešojo sektoriaus finansavimas mažina spaudimą fiskalinei drausmei. Todėl draudimą reikia aiškinti plačiai, kad būtų užtikrintas griežtas jo taikymas atsižvelgiant tik į Sutarties 123 straipsnio 2 dalyje ir Reglamente (EB) Nr. 3603/93 numatytas tam tikras ribotas išimtis. Taigi, nors Sutarties 123 straipsnio 1 dalyje konkrečiai minimos „kredito galimybės“, t. y. ir pareiga grąžinti lėšas, šis draudimas taip pat a fortiori taikomas kitokių formų finansavimui, t. y. be pareigos grąžinti.

Bendra ECB pozicija dėl nacionalinės teisės aktų suderinamumo su šiuo draudimu buvo plėtojama valstybėms narėms konsultuojantis su ECB dėl nacionalinės teisės aktų projektų pagal Sutarties 127 straipsnio 4 dalį ir 282 straipsnio 5 dalį⁷⁰.

Nacionalinės teisės aktai, kuriais piniginio finansavimo draudimas perkeliamas į nacionalinę teisę

Tais atvejais, kai nacionalinės teisės nuostatos atspindi Sutarties 123 straipsnį ar Reglamentą (EB) Nr. 3603/93, jomis negali būti susiaurinta piniginio finansavimo draudimo taikymo apimtis arba išplėstos ES teisės nustatytos išimtys. Pavyzdžiui, nacionalinės teisės aktai, nustatantys, kad NCB finansuoja valstybės narės finansinius įsipareigojimus tarptautinėms finansinėms institucijoms (išskyrus TVF, Reglamente (EB) Nr. 3603/93 nustatytais būdais)⁷¹ ar trečiosioms šalims, yra nesuderinami su piniginio finansavimo draudimu.

Viešojo sektoriaus ar viešojo sektoriaus įsipareigojimų trečiosioms šalims finansavimas

⁶⁹ OL L 332, 1993 12 31, p. 1. Europos Bendrijos steigimo sutarties 104 straipsnis ir 104b straipsnio 1 dalis dabar – Sutarties 123 straipsnis ir 125 straipsnio 1 dalis.

⁷⁰ Žr. 2008 m. pranešimą apie konvergenciją, p. 23, 13 išnašą. Joje pateikiamas formuojančių EPI / ECB nuomonių šioje srityje, priimtų nuo 1995 m. gegužės mėn. iki 2008 m. kovo mėn., sąrašas.

⁷¹ Nuomonės CON/2013/16, CON/2016/21 ir CON/2017/4.

Nacionalinės teisės aktais negali būti reikalaujama, kad NCB finansuotų kitų viešojo sektoriaus subjektų funkcijų vykdymą ar viešojo sektoriaus įsipareigojimus trečiųjų šalių atžvilgiu. Tai taip pat taikoma pavedant naujus uždavinius NCB. Šiuo tikslu kiekvienu konkrečiu atveju būtina įvertinti, ar uždavinys, kurį ketinama pavesti NCB, traktuojamas kaip centrinio banko uždavinys, ar kaip vyriausybės uždavinys, t. y. uždavinys, kuris priklauso vyriausybės atsakomybei⁷². Kitaip tariant, turi būti įtvirtinti pakankami saugikliai, kurie užtikrintų, kad nebūtų apeinamas piniginio finansavimo draudimo tikslas. Valdančioji taryba patvirtino kriterijus, pagal kuriuos nustatoma, kas laikoma viešojo sektoriaus įsipareigojimu pagal Reglamentą (EB) Nr. 3603/93, arba, kitaip tariant, kas laikoma vyriausybės uždaviniu⁷³. Siekiant užtikrinti, kad būtų laikomasi piniginio finansavimo draudimo, naujas NCB pavestas uždavinys privalo būti visiškai ir tinkamai atlyginamas, jeigu jis yra: a) ne centrinio banko uždavinys arba veikla, kuri palengvina centrinio banko uždavinio vykdymą; arba b) susijęs su vyriausybės uždaviniu ir vykdomas vyriausybės naudai⁷⁴. Naują uždavinį traktuojant kaip vyriausybės uždavinį, svarbūs kriterijai yra: a) netipiškas jo pobūdis; b) aplinkybė, kad jis vykdomas vyriausybės vardu ir išimtinai jos naudai, bei c) jo poveikis NCB instituciniam, finansiniam ir asmeniniam nepriklausomumui. Tiksliau, uždavinys gali būti laikomas vyriausybės uždaviniu, jei naujo uždavinio atlikimas atitinka kurią nors iš šių sąlygų: a) jis sukelia netinkamai sprendžiamus interesų konfliktus tarp esamų centrinių bankų uždavinių; b) jis neproporcingas NCB finansinėms ir organizacinėms galimybėms; c) jis neatitinka NCB institucinės sąrangos; d) jame glūdi esminė finansinė rizika, ir e) NCB sprendimus priimančioms organams jis kelia politinę riziką, kuri yra neproporcinga ir kuri taip pat gali neigiamai paveikti jų asmeninį nepriklausomumą⁷⁵.

Kai kurie nauji NCB pavesti uždaviniai, kuriuos ECB laiko vyriausybės uždaviniais, yra: a) uždaviniai, susiję su pertvarkymo fondų arba finansinių priemonių, taip pat susijusių su indėlių garantijų arba investuotojų kompensavimo sistemomis, finansavimu⁷⁶; b) uždaviniai, susiję su bankų sąskaitų numerių centrinio registro sukūrimu⁷⁷; c) kredito tarpininko uždaviniai⁷⁸; d) uždaviniai, susiję su duomenų, kuriais grindžiamas draudimo įmokų pervedimo apskaičiavimas, rinkimu, tvarkymu ir apdorojimu⁷⁹; e) uždaviniai, susiję su konkurencijos hipotekos paskolų rinkoje apsauga⁸⁰; f) uždaviniai, susiję su išteklių teikimu institucijoms, kurios nepriklauso nuo NCB ir veikia valstybės vardu⁸¹; g) informavimo institucijos uždaviniai, skirti palengvinti tarpvalstybinį skolų išieškojimą civilinėse ir komercinėse bylose⁸²; h) uždaviniai, susiję su draudimo reikalavimų duomenų bazės sukūrimu⁸³; ir i) uždaviniai,

⁷² Tokio vertinimo atlikti nereikia, jeigu uždavinys, kuris turi būti pavedamas NCB, tik papildo esamą NCB funkciją ir nelaikytinas išties nauju uždaviniu.

⁷³ Žr., pvz., Nuomonę CON/2016/54.

⁷⁴ Nuomonės CON/2011/30, CON/2015/36 ir CON/2015/46.

⁷⁵ Nuomonė CON/2015/22.

⁷⁶ Taip pat kai kurias atvejais žr. skirsnį „Finansinė parama pertvarkymo fondams arba finansinėms priemonėms ir indėlių draudimo ar investuotojų kompensavimo sistemoms“.

⁷⁷ Nuomonės CON/2015/36, CON/2015/46, CON/2016/49, CON/2016/57 ir Nuomonė CON/2018/57.

⁷⁸ Nuomonė CON/2015/12.

⁷⁹ Nuomonė CON/2016/45.

⁸⁰ Nuomonė CON/2016/54.

⁸¹ Nuomonė CON/2017/19.

⁸² Nuomonė CON/2017/32.

⁸³ Nuomonė CON/2018/43.

susiję su pasirengimu nacionalinei gynybai, kai tai peržengia centrinio banko nepaprastosios padėties vidaus planavimo uždavinius⁸⁴. Tačiau centrinio banko uždaviniai, inter alia, gali būti priežiūros uždaviniai arba uždaviniai, susiję su tais priežiūros uždaviniais, pavyzdžiui, susiję su vartotojų apsauga finansinių paslaugų srityje⁸⁵, arba kredito įstaigų atitiktim paskolų restruktūrizavimo reikalavimams⁸⁶, kreditą įgyjančių bendrovių⁸⁷ ar išperkamosios nuomos bendrovių priežiūra⁸⁸, vartojimo kreditų teikėjų ir tarpininkų priežiūra⁸⁹, mikrokreditų teikėjų licencijų išdavimu ir priežiūra⁹⁰, kredito informacijos teikimo įmonių priežiūra⁹¹, palūkanų normų lyginamųjų indeksų administratorių priežiūra⁹², priežiūros uždaviniai, kuriais siekiama užtikrinti, kad būtų laikomasi Sąjungos teisės aktų investicinių paslaugų ir produktų srityje⁹³, uždaviniai, susiję su mokėjimo sistemų priežiūra⁹⁴, uždaviniai, susiję su Sąjungos teisės aktų dėl mokėjimo sąskaitų taikymu ir jų vykdymo užtikrinimu⁹⁵, administraciniais pertvarkos uždaviniais⁹⁶, arba uždaviniai, susiję su kredito registru veikla ir valdymu⁹⁷.

Be to, NCB negali teikti jokio pereinamojo laikotarpio finansavimo (angl. *bridge financing*), kuris sudarytų sąlygas valstybei narei vykdyti savo įsipareigojimus valstybės garantijų dėl bankų įsipareigojimų atžvilgiu⁹⁸. Taip pat piniginio finansavimo draudimo neatitinka centrinio banko pelno, kuris nebuvo visiškai realizuotas, apskaičiuotas ir audituotas, paskirstymas. Kad atitiktų piniginio finansavimo draudimą, pagal taikomas pelno paskirstymo taisykles į valstybės biudžetą mokama įmoka ar jos dalis negali būti mokama iš NCB atsargos kapitalo. Taigi, pelno paskirstymo taisyklės turėtų neliesti NCB atsargos kapitalo. Be to, kai NCB turtas perduodamas valstybei, už perduotą turtą turi būti atlyginta rinkos verte ir pats turto perdavimas turi įvykti tuo pat metu kaip ir atlyginimas už jį⁹⁹.

Lygiai taip pat neleidžiama kištis į kitų Eurosistemos uždavinių vykdymą, pavyzdžiui, užsienio atsargų valdymą, apmokestinant teorinį ir nerealizuotąjį kapitalo prieaugį, kadangi tai reikštų, kad centrinis bankas teikia kreditą viešajam sektoriui išankstinio būsimio ir neapibrėžto pelno paskirstymo forma¹⁰⁰.

⁸⁴ Nuomonė CON/2020/2.

⁸⁵ Nuomonės CON/2007/29, CON/2016/31, CON/2017/3 ir CON/2017/12.

⁸⁶ Nuomonė CON/2019/27.

⁸⁷ Nuomonė CON/2015/45.

⁸⁸ Nuomonė CON/2016/31.

⁸⁹ Nuomonės CON/2015/54, CON/2016/34 ir CON/2017/3.

⁹⁰ Nuomonė CON/2019/07.

⁹¹ Nuomonė CON/2019/02.

⁹² Nuomonė CON/2017/52.

⁹³ Nuomonės CON/2018/2 ir CON/2018/5.

⁹⁴ Nuomonė CON/2016/38.

⁹⁵ Nuomonė CON/2017/2.

⁹⁶ Tai toliau apibūdinama poskirsnyje „Finansinė parama pertvarkymo fondams arba finansinėms priemonėms ir indėlių draudimo ar investuotojų kompensavimo sistemoms“.

⁹⁷ Nuomonė CON/2016/42.

⁹⁸ Nuomonė CON/2012/4.

⁹⁹ Nuomonės CON/2011/91 ir CON/2011/99.

¹⁰⁰ Nuomonės CON/2009/59 ir CON/2009/63.

Viešojo sektoriaus įsipareigojimų prisiėmimas

Nacionalinės teisės aktai, kuriuose reikalaujama, kad NCB dėl tam tikrų uždavinių ir pareigų nacionalinio pertvarkymo (pvz., perleidžiant NCB tam tikrus priežiūros uždavinius, kuriuos anksčiau vykdė valstybės ar nepriklausomos viešosios institucijos ar įstaigos) perimtų ankstesnio nepriklausomo viešojo subjekto įsipareigojimus, visapusiškai neapsaugant NCB nuo visų finansinių įsipareigojimų, atsirandančių iš ankstesnės tokio subjekto veiklos, būtų nesuderinami su piniginio finansavimo draudimu¹⁰¹. Laikantis to paties požiūrio, nacionalinės teisės aktai, pagal kuriuos reikalaujama, kad NCB gautų vyriausybės patvirtinimą prieš imantis daug sąlygų apimančių pertvarkymo veiksmų, tačiau neribojant NCB atsakomybės jo paties administraciniais veiksmais, būtų nesuderinami su piniginio finansavimo draudimu¹⁰². Lygiai taip pat nacionalinės teisės aktai, pagal kuriuos reikalaujama, kad NCB atlygintų nuostolius ir tai reikštų, kad NCB prisiima valstybės atsakomybę, būtų nesuderinami su piniginio finansavimo draudimu¹⁰³.

Finansinė parama kredito ir (arba) finansų įstaigoms

Nacionalinės teisės aktai, nustatantys, kad NCB nepriklausomai ir vien tik savo nuožiūra teikia finansavimą kredito įstaigoms, nesusijusį su centrinės bankininkystės uždaviniais (pvz., pinigų politika, mokėjimo sistemomis ar laikinomis likvidumo palaikymo operacijomis), ypač remdamas nemokias kredito ir (arba) kitas finansų įstaigas, būtų nesuderinami su piniginio finansavimo draudimu.

Visų pirma tai taikoma nemokioms kredito įstaigoms teikiamai paramai. Tai grindžiama argumentu, kad, finansuodamas nemokią kredito įstaigą, NCB prisiimtų vyriausybės uždavinį¹⁰⁴. Tas pats taikytina ir tada, jei Eurosistema finansuotų kredito įstaigą, kuri buvo rekapitalizuota siekiant atkurti jos mokumą tiesiogiai pateikiant valstybės išleistas skolos priemones, kai nėra jokių alternatyvių rinkoje prieinamų finansavimo šaltinių (toliau – rekapitalizavimo obligacijos) ir kai tokios obligacijos naudojamos kaip įkaitas. Tokiu atveju, kai valstybė rekapitalizuoja kredito įstaigą tiesiogiai pateikdama rekapitalizavimo obligacijas, vėlesnis rekapitalizavimo obligacijų naudojimas kaip įkaito centrinio banko likvidumo operacijoms kelia abejonių dėl piniginio finansavimo¹⁰⁵. Skubi parama likvidumui padidinti, kurią NCB savarankiškai ir savo nuožiūra teikia mokiai kredito įstaigai, kurią ji užtikrina įkaitu – valstybės garantija, turi atitikti šiuos kriterijus: i) turi būti užtikrinta, kad NCB suteiktas kreditas yra kuo trumpesnio termino; ii) tai turi būti sistemiškai svarbu stabilumui; iii) neturi būti jokių abejonių dėl valstybės garantijos teisėtumo ir vykdytinumo pagal taikomą nacionalinę teisę; ir iv) neturi būti jokių abejonių dėl valstybės garantijos ekonominio tinkamumo, kuris turėtų apimti pagrindinę paskolų sumą ir palūkanas už jas¹⁰⁶.

¹⁰¹ Nuomonė CON/2013/56.

¹⁰² Nuomonė CON/2015/22.

¹⁰³ Nuomonė CON/2019/20.

¹⁰⁴ Nuomonė CON/2013/5.

¹⁰⁵ Nuomonės CON/2012/50, CON/2012/64 ir CON/2012/71.

¹⁰⁶ Nuomonė CON/2012/4; 42 išnašoje pateikiama daugiau nuorodų į su šia sritimi susijusias nuomones. Taip pat žr. nuomones CON/2016/55 ir CON/2017/1.

Todėl turi būti apsvarstytas nuorodų į Sutarties 123 straipsnį pateikimas nacionalinės teisės aktuose.

Finansinė parama pertvarkymo fondams arba finansinėms priemonėms ir indėlių draudimo ar investuotojų kompensavimo sistemoms

Nors paprastai administraciniai pertvarkymo uždaviniai laikomi susijusiais su Sutarties 127 straipsnio 5 dalyje nurodytais uždaviniais, pertvarkymo fondo arba finansinės priemonės finansavimas yra nesuderinamas su piniginiu finansavimo draudimu¹⁰⁷. Kai NCB veikia kaip pertvarkymo institucija, jis jokiais aplinkybėmis negali prisiimti ar finansuoti jokių pereinamojo laikotarpio įstaigos ar turto valdymo įmonės pareigų¹⁰⁸. Todėl nacionalinės teisės aktuose turėtų būti aiškiai nustatyta, kad NCB neprisiims ir nefinansuos jokių šių subjektų įsipareigojimų¹⁰⁹.

Indėlių garantijų sistemų direktyva¹¹⁰ ir Investuotojų kompensavimo sistemų direktyva¹¹¹ nustatoma, kad indėlių garantijų sistemų ir investuotojų kompensavimo sistemų finansavimo išlaidas turi padengti atitinkamai pačios kredito įstaigos ir investicinės įmonės. Nacionalinės teisės aktai, nustatantys, kad NCB finansuoja kredito įstaigoms skirtą nacionalinę indėlių draudimo sistemą arba investicinėms įmonėms skirtą nacionalinę investuotojų kompensavimo sistemą, su piniginiu finansavimo draudimu būtų suderinami tik tuomet, jei toks finansavimas būtų trumpalaikis, skirtas skubioms situacijoms sureguliuoti, sisteminiams stabilumo klausimams spręsti ir sprendimus NCB galėtų priimti savo nuožiūra¹¹². Todėl turi būti apsvarstytas nuorodų į Sutarties 123 straipsnį pateikimas nacionalinės teisės aktuose. Įgyvendindamas savo diskreciją suteikti paskolą, NCB turi užtikrinti, kad jis de facto neperima vyriausybės uždavinio¹¹³. Ypač centrinio banko parama indėlių garantijų sistemoms neturėtų tapti sistetine išankstinio finansavimo veikla¹¹⁴.

Fiskalinio agento funkcija

Statuto 21 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad „ECB ir nacionaliniai centriniai bankai gali veikti kaip“ „Sąjungos institucijų, įstaigų ar organų, valstybių narių centrinių vyriausybių, regioninių, vietos ar kitų valdžios institucijų, kitų viešosios teisės reglamentuojamų įstaigų arba valstybinių įmonių“ fiskaliniai agentai. Statuto 21 straipsnio 2 dalies tikslas yra po to, kai pinigų politikos kompetencija perleidžiama Eurosistemai, patikslinti, kad NCB, nepažeisdami piniginiu finansavimo draudimo, ir toliau gali teikti fiskalinio agento paslaugą, kuri tradiciškai teikiama vyriausybėms ir kitiems viešiesiems subjektams. Be to, Reglamente (EB) Nr. 3603/93 nustatyta keletas aiškių ir siaurai apibrėžtų piniginiu finansavimo draudimo išimčių, susijusių su fiskalinio agento funkcija, tai yra: i) vienos dienos kreditai viešajam sektoriui yra

¹⁰⁷ Nuomonės CON/2015/22, CON/2016/28 ir CON/2019/16.

¹⁰⁸ Žr. nuomones CON/2011/103, CON/2012/99, CON/2015/3 ir CON/2015/22.

¹⁰⁹ Nuomonės CON/2015/33, CON/2015/35 ir CON/2016/60.

¹¹⁰ 2014 m. balandžio 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2014/49/ES dėl indėlių garantijų sistemų (OL L 173, 2014 6 12, p. 149) 27 konstatuojamoji dalis.

¹¹¹ 1997 m. kovo 3 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 97/9/EB dėl investuotojų kompensavimo sistemų (OL L 84, 1997 3 26, p. 22) 23 konstatuojamoji dalis.

¹¹² Nuomonės CON/2015/40 ir CON/2016/60.

¹¹³ Nuomonės CON/2011/83 ir CON/2015/52.

¹¹⁴ Nuomonė CON/2011/84.

leistini, jeigu jų terminas yra ne ilgesnis nei viena diena ir negali būti pratęstas¹¹⁵; ii) kredituoti trečiųjų šalių išduotais čekiais viešojo sektoriaus sąskaitą, kai mokėtojo bankas dar nėra jų debetavęs, leidžiama, jeigu nuo čekio gavimo praėjus nustatytas laikotarpis sutampa su įprastu atitinkamo nacionalinio centrinio banko čekių apmokėjimo laikotarpiu ir jeigu visi galimi kintamumo atvejai yra išimtiniai, nežymūs ir per trumpą laiką išsilygina¹¹⁶; ir iii) laikyti viešojo sektoriaus išleistas ir jam kredituotas monetas leidžiama, jeigu jos sudaro mažiau kaip 10 % apyvartoje esančių monetų¹¹⁷.

Nacionalinės teisės aktai, reglamentuojantys fiskalinio agento funkcijas, apskritai turėtų būti suderinti su ES teise, o ypač – su piniginio finansavimo draudimu¹¹⁸. Atsižvelgiant į Statuto 21 straipsnio 2 dalyje aiškiai įtvirtintą pripažinimą, kad fiskalinio agento paslaugos yra teisėta funkcija, kurią tradiciškai atlieka nacionaliniai centriniai bankai, centrinių bankų teikiamos fiskalinio agento paslaugos laikomos neprieštaraujančiomis piniginio finansavimo draudimui, jei tokios paslaugos išlieka fiskalinio agento funkcija ir nėra centrinio banko atliekamas viešojo sektoriaus įsipareigojimų trečiosioms šalims finansavimas arba centrinio banko atliekamas viešojo sektoriaus kreditavimas, kurių neapima siaurai Reglamente (EB) Nr. 3603/93 apibrėžtos išimtys¹¹⁹. Nacionalinės teisės aktai, leidžiantys NCB laikyti vyriausybės indėlius ir tvarkyti vyriausybės sąskaitas, nekelia susirūpinimo dėl atitikties piniginio finansavimo draudimui, kol tokios nuostatos neleidžia teikti kredito, įskaitant vienos nakties lėšų pereinamumą sąskaitose. Tačiau susirūpinimas dėl atitikties piniginio finansavimo draudimui kiltų, jei, pavyzdžiui, nacionalinės teisės aktais būtų leidžiama už indėlius arba likučius einamosiose sąskaitose mokėti didesnę nei rinkos kaina atlyginimą, o ne atlyginimą, lygų rinkos kainai ar mažesnę už ją. Atlyginimas, kuris yra didesnis už rinkos kainą, *de facto* yra kreditas, prieštaraujantis piniginio finansavimo draudimo tikslui, ir todėl gali pakenkti šio draudimo tikslams. Ypač svarbu, kad bet koks atlyginimas už sąskaitą atitiktų rinkos parametrus, o atlyginimo už indėlius kaina atitiktų jų terminą¹²⁰. Be to, jei NCB teikia fiskalinio agento paslaugas neatlygintinai, susirūpinimo dėl piniginio finansavimo nekyla, jei tai yra esminės fiskalinio agento paslaugos¹²¹.

Privilegijos naudotis finansų įstaigomis draudimas

Sutarties 124 straipsnyje nustatyta, kad „draudžiamos visokios rizikos ribojimu nepagrįstos priemonės, suteikiančios Sąjungos institucijoms, įstaigoms ar organams, centrinėms vyriausybėms, regioninėms, vietos ar kitoms valdžios institucijoms, kitoms viešosios teisės reglamentuojamoms įstaigoms arba valstybių narių valstybinėms įmonėms privilegiją naudotis finansų įstaigomis“. Kaip ir piniginio finansavimo draudimo atveju, privilegijos naudotis finansų įstaigomis draudimu siekiama paskatinti valstybes nares laikytis patikimos biudžeto politikos, kad būtų išvengta to, jog

¹¹⁵ Reglamento (EB) Nr. 3603/93 4 straipsnis ir Nuomonė CON/2013/2.

¹¹⁶ Reglamento (EB) Nr. 3603/93 5 straipsnis.

¹¹⁷ Reglamento (EB) Nr. 3603/93 6 straipsnis.

¹¹⁸ Nuomonė CON/2013/3.

¹¹⁹ Nuomonės CON/2009/23, CON/2009/67 ir CON/2012/9.

¹²⁰ Žr., be kita ko, nuomones CON/2010/54, CON/2010/55 ir CON/2013/62.

¹²¹ Nuomonė CON/2012/9.

valstybės skolos piniginis finansavimas ar privilegijuota viešųjų institucijų prieiga prie finansų rinkų lemtų pernelyg didelį įsiskolinimą arba pernelyg didelį valstybių narių deficitą¹²².

Vadovaujantis Tarybos reglamento (EB) Nr. 3604/93¹²³ 1 straipsnio 1 dalimi, privilegijos naudotis finansų įstaigomis yra suprantamos kaip įstatymai ir kiti privalomą galią turintys ir priimti vykdamieji viešuosius įgaliojimus teisės aktai, kurie: a) įpareigoja finansų įstaigas įsigyti arba turėti ES institucijų arba organų, centrinių vyriausybių, regiono, vietos ar kitų valdžios institucijų, kitų viešosios teisės reglamentuojamų organų arba valstybių narių valstybinių įmonių įsipareigojimų, arba b) nustato mokestines lengvatas, taikomas tik finansų įstaigoms, arba rinkos ekonomikos principų neatitinkančius finansinius privalumus, siekiant paskatinti minėtas institucijas įsigyti arba turėti tokių įsipareigojimų.

Nacionaliniai centriniai bankai, kaip viešosios institucijos, negali imtis priemonių, suteikiančių privilegiją viešajam sektoriui naudotis finansų įstaigomis, jei tokios priemonės nėra pagrįstos rizikos ribojimo sumetimais. Be to, nacionalinių centrinių bankų priimtos taisyklės dėl pasirengimo įkeisti skolos priemones arba įkeitimo negali būti taikomos kaip priemonė privilegijos naudotis finansų įstaigomis draudimui apeiti¹²⁴. Valstybių narių teisės aktai šioje srityje negali nustatyti tokios privilegijos naudotis finansų įstaigomis.

Reglamento (EB) Nr. 3604/93 2 straipsnyje apibrėžiamas „rizikos ribojimas“, kuris reiškia tam tikrus vertinimus, kuriais grindžiami nacionaliniai įstatymai ir kiti teisės aktai, paremti ES teise arba ją atitinkantys ir skirti plėtoti tinkamą finansinių institucijų veiklą, siekiant visos finansinės sistemos stabilumo sustiprinimo ir tokių institucijų klientų apsaugojimo. Rizikos ribojimu siekiama užtikrinti, kad bankai išliktų mokūs indėlininkų atžvilgiu¹²⁵. Rizikos ribojimo priežiūros srityje ES antrinės teisės aktuose buvo įtvirtinta keletas reikalavimų, užtikrinančių finansų įstaigų patikimumą¹²⁶. Kredito įstaiga apibrėžiama kaip įmonė, kuri verčiasi indėlių ar kitų gražintinų lėšų priėmimu iš visuomenės ir paskolų teikimu savo sąskaita¹²⁷. Be to, kredito įstaigos, įprastai vadinamos bankais, turi gauti kompetentingos valstybės narės institucijos leidimą teikti paslaugas¹²⁸.

¹²² Žr. šiuo aspektu *Smaranda Bara ir kt. prieš Casa Națională de Asigurări de Sănătate ir kt.*, C-201/14, ECLI:EU:C:2015:638, 22 punktą; ir *Peter Gauweiler ir kiti prieš Deutscher Bundestag*, C-62/14, ECLI:EU:C:2015:400, 100 punktą.

¹²³ 1993 m. gruodžio 13 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 3604/93, nustatantis apibrėžimus, susijusius su [Europos Bendrijos steigimo] Sutarties 104a straipsnyje numatytos privilegijos naudotis finansų įstaigomis draudimo taikymu (OL L 332, 1993 12 31). Europos Bendrijos steigimo sutarties 104a straipsnis dabar yra Sutarties 124 straipsnis.

¹²⁴ 1993 m. gruodžio 13 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 3604/93 3 straipsnio 2 dalis ir 10 konstatuojamoji dalis.

¹²⁵ Generalinio advokato Elmer išvada byloje *Société civile immobilière Parodi v Banque H. Albert de Bary et Cie.* (C-222/95, ECLI:EU:C:1997:345, 24 punktą).

¹²⁶ 2013 m. birželio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 575/2013 dėl prudenčių reikalavimų kredito įstaigoms ir investicinėms įmonėms ir kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) Nr. 648/2012 (OL L 176, 2013 06 27, p. 1); ir 2013 m. birželio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2013/36/ES dėl galimybės verstis kredito įstaigų veikla ir dėl riziką ribojančios kredito įstaigų ir investicinių įmonių priežiūros, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2002/87/EB ir panaikinamos direktyvos 2006/48/EB ir 2006/49/EB (OL L 176, 2013 6 27, p. 338).

¹²⁷ Reglamento (EB) Nr. 575/2013 4 straipsnio 1 dalies 1 punktą.

¹²⁸ Direktyvos 2013/36/ES 8 straipsnis.

Nors privalomųjų atsargų reikalavimas gali būti suprantamas kaip rizikos ribojimo reikalavimų dalis, privalomosios atsargos yra NCB veiklos sistemos dalis ir yra naudojamos kaip pinigų politikos priemonė daugumoje ekonomikų, įskaitant euro zoną¹²⁹. Šiuo požiūriu Gairių ECB/2014/60¹³⁰ I priedo 2 dalyje nustatyta, kad Eurosistemos privalomųjų atsargų sistema pirmiausia siekia stabilizuoti pinigų rinkos palūkanų normas ir sukurti (arba padidinti) struktūrinį likvidumo trūkumą¹³¹. ECB reikalauja, kad euro zonoje įsteigtos kredito įstaigos privalomąsias atsargas (indėlių forma) laikytų nacionalinių centrinių bankų sąskaitose¹³².

Šiame pranešime dėmesys skiriamas tiek nacionalinės teisės aktų ar NCB priimtų taisyklių, tiek NCB įstatymų suderinamumui su Sutartyje nustatytu privilegijos naudotis finansų įstaigomis draudimu. Tačiau šiame pranešime nėra išankstinio nusistatymo įvertinti, ar įstatymai, reglamentai, taisyklės arba administraciniai aktai valstybėse narėse nėra taikomi kaip priemonė privilegijos naudotis finansų įstaigomis draudimui apeiti prisidengiant rizikos ribojimo sumetimais. Toks vertinimas nepatenka į šio pranešimo sritį.

2.2.6 Vienoda žodžio „euro“ rašyba

Europos Sąjungos sutarties 3 straipsnio 4 dalyje nustatyta, kad „Sąjunga įsteigia ekonominę ir pinigų sąjungą, kurios valiuta – euro“. Sutarčių tekstuose visomis oficialiosiomis kalbomis, vartojančiomis romėnų abėcėlę, žodis „euro“ vienaskaitos vardininko linksnyje nuosekliai rašomas „euro“. Graikų abėcėlės tekste žodis „euro“ yra rašomas „ευρώ“, o kirilicos abėcėlės tekste žodis „euro“ yra rašomas „евро“¹³³. Atitinkamai iš 1998 m. gegužės 3 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 974/98 dėl euro įvedimo¹³⁴ aišku, kad bendrosios valiutos pavadinimas turi būti vienodas visomis oficialiosiomis ES kalbomis atsižvelgiant į abėcėlių skirtumus. Taigi, Sutartimis reikalaujama, kad vienaskaitos vardininko linksnyje žodžio „euro“ rašyba būtų vienoda visose ES ir nacionalinės teisės aktų nuostatose atsižvelgiant į abėcėlių skirtumus.

Atsižvelgiant į išimtinę ES kompetenciją nustatyti bendrosios valiutos pavadinimą, bet kokie nukrypimai nuo šios taisyklės yra nesuderinami su Sutartimis ir turėtų būti panaikinti¹³⁵. Nors šis principas taikomas visų rūšių nacionalinės teisės aktams,

¹²⁹ Tai pagrindžiama Reglamento (EB) Nr. 3604/93 3 straipsnio 2 dalimi ir 9 konstatuojamąja dalimi.

¹³⁰ 2014 m. gruodžio 19 d. Europos Centrinio Banko gairės (ES) 2015/510 dėl Eurosistemos pinigų politikos sistemos įgyvendinimo (Bendrujų dokumentų gairės) (ECB/2014/60) (OL L 91, 2015 4 2, p. 3).

¹³¹ Kuo didesnis atsargų reikalavimas nustatytas, tuo mažiau bankai turės skolinti, dėl to bus sukuriama mažiau pinigų.

¹³² Žr.: Statuto 19 straipsnis, 1998 m. lapkričio 23 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 2531/98 dėl Europos Centrinio Banko privalomųjų atsargų reikalavimo taikymo (OL L 318, 1998 11 27, p. 1); 2003 m. rugsėjo 12 d. Europos Centrinio Banko reglamentas (EB) Nr. 1745/2003 dėl privalomųjų atsargų reikalavimo taikymo (ECB/2003/9) (OL L 250, 2003 10 2, p. 10) ir 2013 m. rugsėjo 24 d. Reglamentas ECB/1071/2013 dėl pinigų finansinių institucijų sektoriaus balanso (ECB/2013/33)(OL L 297, 2013 7 11, p. 1).

¹³³ Prie Sutarčių pridėtoje „Latvijos Respublikos, Vengrijos Respublikos ir Maltos Respublikos deklaracijoje dėl bendros valiutos pavadinimo rašybos Sutartyse“ nurodyta, kad „nepažeidžiant Sutartyse minimo Europos Sąjungos bendros valiutos pavadinimo vienodos rašybos ant banknotų ir monetų, Latvija, Vengrija ir Malta pareiškia, kad bendros valiutos pavadinimo rašyba, įskaitant šio pavadinimo išvestinius žodžius, vartojamus Sutarčių tekste latvių, vengrų ir maltiečių kalbomis, neturi poveikio esamoms latvių, vengrų ir maltiečių kalbų taisyklėms“.

¹³⁴ OL L 139, 1998 5 11, p. 1.

¹³⁵ Nuomonė CON/2012/87.

pranešimo šalių skyriuose pateiktuose vertinimuose didžiausias dėmesys skiriamas nacionalinių centrinių bankų teisės aktams ir teisės aktams dėl euro įvedimo.

2.2.7 NCB teisinė integracija į Eurosystemą

Nacionalinės teisės aktų (visų pirma NCB įstatymų, bet taip pat ir kitų teisės aktų) nuostatos, kurios neleisų vykdyti su Eurosystema susijusių uždavinių arba ECB sprendimų, būtų nesuderinamos su efektyviu Eurosystemos veikimu atitinkamai valstybei narei įsivedus eurą. Todėl reikia pritaikyti nacionalinės teisės aktus, kad būtų užtikrintas uždavinių, susijusių su Eurosystema, suderinamumas su Sutartimi ir Statutu. Siekiant atitikti Sutarties 131 straipsnio reikalavimus, nacionalinės teisės aktus reikėjo pakoreguoti taip, kad jų suderinamumas būtų užtikrintas iki ECBS įkūrimo dienos (Švedijos atveju) ir iki 2004 m. gegužės 1 d., 2007 m. sausio 1 d. arba 2013 m. liepos 1 d. (valstybių narių, kurios įstojo į ES tomis dienomis, atveju). Nepaisant to, įstatymuose nustatyti reikalavimai, susiję su visiška NCB teisine integracija į Eurosystemą, turi įsigalioti tik tada, kai visiška integracija taps efektyvi, t. y. tą dieną, kai valstybė narė, kuriai taikoma išimtis, įsives eurą.

Svarbiausios šiame pranešime analizuojamos sritys yra tos, kuriose įstatymų nuostatos gali trukdyti NCB vykdyti Eurosystemos reikalavimus. Tai tokios nuostatos, kurios i) gali užkirsti kelią NCB dalyvauti įgyvendinant ECB sprendimus priimančių organų nustatytą bendrą pinigų politiką, arba ii) gali trukdyti valdytojui vykdyti jo, kaip ECB valdančiosios tarybos nario, pareigas, arba iii) neatsižvelgia į ECB prerogatyvas, arba iv) nepripažįsta, kad išimtinė kompetencija su ECBS susijusiems uždaviniams vykdyti valstybėse narėse, kurių valiuta yra euro, yra neatšaukiamai suteikta Sąjungai¹³⁶ arba v) saisto NCB, jiems vykdant su ECBS susijusias užduotis, su nacionalinių valdžios institucijų sprendimais, prieštaraujančiais ECB teisės aktams. Atskiriami šie dalykai: ekonominės politikos tikslai, uždaviniai, finansinės nuostatos, valiutų kurso politika ir tarptautinis bendradarbiavimas. Galiausiai paminėtos kitos sritys, kuriose gali prireikti pritaikyti NCB įstatymus.

Ekonominės politikos tikslai

Visiška NCB integracija į Eurosystemą reiškia, kad įstatymu nustatyti jo tikslai turi būti suderinti su ECBS tikslais, nustatytais Statuto 2 straipsnyje. Tai reiškia, *inter alia*, kad reikia pritaikyti „nacionalinį atspalvį“ turinčius įstatymu nustatytus tikslus, pavyzdžiui, kai įstatymo nuostatose minima pareiga vykdyti pinigų politiką laikantis atitinkamos valstybės narės bendrosios ekonominės politikos. Be to, NCB antriniai uždaviniai turi derėti ir neturi trukdyti jų pareigai remti ES bendrąsias ekonominės politikos kryptis, kad padėtų siekti Europos Sąjungos sutarties 3 straipsnyje nustatytų ES tikslų; kartu šis tikslas negali pažeisti kainų stabilumo tikslo¹³⁷.

¹³⁶ Nuomonė CON/2020/2.

¹³⁷ Nuomonės CON/2010/30 ir CON/2010/48.

Uždaviniai

Valstybės narės, kurios valiuta yra euro, NCB uždavinius daugiausia lemia Sutartis ir Statutas, nes NCB turi neatskiriama Euro sistemos dalies statusą. Todėl, siekiant atitikti Sutarties 131 straipsnio reikalavimus, NCB įstatymų nuostatas, įtvirtinančius uždavinius, reikia palyginti su atitinkamomis Sutarties ir Statuto nuostatomis ir panaikinti bet kokį neatitikimą¹³⁸. Tai taikoma visoms nuostatoms, kurios po euro įvedimo ir integracijos į Euro sistemą trukdo vykdyti su ECBS susijusius uždavinius, ir ypač toms, kuriomis neatsižvelgiama į ECBS įgaliojimus pagal Statuto IV skyrių.

Visomis nacionalinės teisės aktų nuostatomis, susijusiomis su pinigų politika, turi būti pripažįstama, kad ES pinigų politika turi būti vykdoma per Euro sistemą¹³⁹. NCB įstatymuose gali būti nuostatų dėl pinigų politikos priemonių. Siekiant atitikti Sutarties 131 straipsnio reikalavimus, tokias nuostatas reikėtų palyginti su Sutarties ir Statuto nuostatomis ir panaikinti bet kokį neatitikimą.

Fiskalinių pokyčių stebėseną – uždavinys, kurį NCB vykdo reguliariai siekdamas nustatyti tinkamas pinigų politikoje taikytinas priemones. Siekdami prisidėti prie tinkamo Europos pinigų sąjungos veikimo, nacionaliniai centriniai bankai taip pat gali pateikti savo nuomonę dėl atitinkamų fiskalinių pokyčių remdamiesi savo stebėjimo veikla ir patarimo nepriklausomumu. NCB vykdoma fiskalinių pokyčių stebėseną pinigų politikos tikslais turėtų būti grindžiama visapusiška prieiga prie visų atitinkamų viešųjų finansų duomenų. Todėl nacionaliniai centriniai bankai turėtų gauti prieigą prie visų viešųjų finansų statistinių duomenų besąlygiškai, laiku ir automatiškai. Tačiau NCB vaidmuo neturėtų peržengti stebėsenos veiklos, kuri kyla iš jo pinigų politikos įgaliojimų vykdymo arba yra su juo tiesiogiai arba netiesiogiai susijusi¹⁴⁰. Oficialūs NCB įgaliojimai dėl prognozių ir fiskalinių pokyčių vertinimo reiškia NCB funkciją (ir atitinkamai atsakomybę) fiskalinės politikos formavimo srityje, dėl ko gali kilti rizika, kad bus pakenkta Euro sistemos pinigų politikos įgaliojimų vykdymui ir NCB nepriklausomumui¹⁴¹.

Atsižvelgdamas į nacionalinės teisės aktų projektus, kuriais siekiama įveikti suirutę finansų rinkose, ECB pabrėžė, kad reikėtų vengti bet kokių iškreipimų euro zonos pinigų rinkos nacionaliniuose segmentuose, kadangi tai gali pakenkti bendros pinigų politikos įgyvendinimui. Pirmiausia tai taikytina valstybės garantijų naudojimui tarpbankiniams indėliams padengti¹⁴².

Valstybės narės privalo užtikrinti, kad nacionalinės teisinės priemonės, kuriomis sprendžiamos verslo ar profesinio likvidumo problemos, pavyzdžiui, jų skolos finansų įstaigoms, neturės neigiamo poveikio rinkos likvidumui. Pirmiausia, tokios priemonės negali neatitikti atvirosios rinkos ekonomikos principo, kuris apibūdintas Europos Sąjungos sutarties 3 straipsnyje, nes tai gali pakenkti kredito srutams, padaryti

¹³⁸ Pirmiausia žr. Sutarties 127 ir 128 straipsnius bei Statuto 3–6 ir 16 straipsnius.

¹³⁹ Sutarties 127 straipsnio 2 dalies pirma įtrauka.

¹⁴⁰ Nuomonės CON/2012/105, CON/2013/90 ir CON/2013/91.

¹⁴¹ Pavyzdžiui, nacionalinės teisinės nuostatos, perkeliančios 2011 m. lapkričio 8 d. Tarybos direktyvą 2011/85/ES dėl reikalavimų valstybių narių biudžeto sistemoms (OL L 306, 2011 11 23, p. 41). Žr. nuomones CON/2013/90 ir CON/2013/91.

¹⁴² Nuomonės CON/2009/99, CON/2011/79 ir CON/2017/1.

esminį poveikį finansų įstaigų ir rinkų stabilumui ir taip paveikti Eurosistemos uždavinių vykdymą¹⁴³.

Nacionalinės teisės aktų nuostatomis, suteikiančiomis NCB išimtinę teisę išleisti banknotus, turi būti pripažinta, kad, įsivedus eurą, išimtinę teisę duoti leidimą išleisti eurų banknotus turi ECB valdančioji taryba, kaip nustatyta Sutarties 128 straipsnio 1 dalyje ir Statuto 16 straipsnyje, o teisę išleisti eurų banknotus turi ECB ir nacionaliniai centriniai bankai. Taip pat būtina arba panaikinti nacionalinės teisės aktų nuostatas, leidžiančias vyriausybėms daryti įtaką tokiais klausimais kaip eurų banknotų nominalai, gamyba, apimtis arba išėmimas iš apyvartos, arba pripažinti ECB įgaliojimus eurų banknotų atžvilgiu, kaip numatyta Sutarties ir Statuto nuostatomis. Nepriklausomai nuo to, kaip vyriausybės ir nacionaliniai centriniai bankai dalijasi atsakomybę monetų atžvilgiu, įsivedus eurą atitinkamomis nuostatomis turi būti pripažinti ECB įgaliojimai patvirtinti eurų monetų emisijos apimtį. Valstybė narė negali apyvartoje esančios valiutos laikyti jos NCB skola tos valstybės narės vyriausybei, nes tai pažeistų bendrosios valiutos koncepciją ir būtų nesuderinama su Eurosistemos teisinės integracijos reikalavimais¹⁴⁴.

Dėl užsienio atsargų valdymo¹⁴⁵ pasakytina, kad bet kuri eurą įsivedusi valstybė narė, kuri neperveda savo oficialiųjų užsienio atsargų¹⁴⁶ savo NCB, pažeidžia Sutartį. Be to, bet kokia trečiosios šalies, pavyzdžiui, vyriausybės arba parlamento, teisė daryti įtaką NCB sprendimams oficialiųjų užsienio atsargų valdymo atžvilgiu prieštarautų Sutarties 127 straipsnio 2 dalies trečiajam įtraukai. Be to, NCB privalo pervesti ECB užsienio atsargų proporcingai jų dalims pasirašytame ECB kapitale. Tai reiškia, kad neturi būti teisinių kliūčių NCB pervesti užsienio atsargas ECB.

Kalbant apie statistiką, pasakytina, kad nors reglamentai, priimti statistikos srityje, pagal Statuto 34 straipsnio 1 dalį nesuteikia jokių teisių arba nenustato įsipareigojimų euro neįsivedusioms valstybėms narėms, Statuto 5 straipsnis, susijęs su statistinės informacijos rinkimu, taikomas visoms valstybėms narėms, nepriklausomai nuo to, ar jos įsivedė eurą. Todėl valstybės narės, kurių valiuta nėra euro, yra įpareigosotos nacionaliniu lygiu parengti ir įgyvendinti visas priemones, kurias jos laiko tinkamomis statistinei informacijai, reikalingai ECB statistinės atskaitomybės reikalavimams vykdyti, rinkti, ir laiku pasirengti statistikos srityje, kad jos galėtų tapti valstybėmis narėmis, kurių valiuta yra euro¹⁴⁷. Nacionalinės teisės aktai, nustatantys NCB ir nacionalinių statistikos įstaigų bendradarbiavimo sistemą, turėtų užtikrinti NCB nepriklausomumą jiems atliekant savo uždavinius ECBS statistikos sistemoje¹⁴⁸.

¹⁴³ Nuomonė CON/2010/8.

¹⁴⁴ Nuomonė CON/2008/34.

¹⁴⁵ Sutarties 127 straipsnio 2 dalies trečia įtrauka.

¹⁴⁶ Išskyrus apyvartinę lėšas užsienio valiuta, kurias valstybių narių vyriausybės gali laikyti vadovaudamosi Sutarties 127 straipsnio 3 dalimi.

¹⁴⁷ Nuomonė CON/2013/88.

¹⁴⁸ Nuomonės CON/2015/5 ir CON/2015/24.

Finansinės nuostatos

Statuto finansinės nuostatos apima finansinių ataskaitų¹⁴⁹, audito¹⁵⁰, kapitalo pasirašymo¹⁵¹, užsienio atsargų pervedimo¹⁵² ir pinigų politikos pajamų paskirstymo taisyklės¹⁵³. Nacionaliniai centriniai bankai privalo galėti vykdyti savo įsipareigojimus vadovaudamiesi šiomis nuostatomis, todėl bet kokios nesuderinamos nacionalinės nuostatos turi būti panaikintos.

Valiutos kurso politika

Valstybės narės, kuriai taikoma išimtis, nacionalinės teisės aktuose gali būti numatyta, kad už tos valstybės narės valiutos kurso politiką atsako vyriausybė, o NCB suteikiamas konsultacinis ir (arba) vykdomasis vaidmuo. Tačiau iki tai valstybei narei įsivedant eurą tokiuose teisės aktuose turi būti nurodyta, kad, vadovaujantis Sutarties 138 ir 219 straipsniais, atsakomybė už euro zonos valiutos kurso politiką pereina ES.

Tarptautinis bendradarbiavimas

Siekiant įsivesti eurą, nacionalinės teisės aktai turi būti suderinti su Statuto 6 straipsnio 1 dalimi, kurioje numatyta, kad tarptautinio bendradarbiavimo, susijusio su Eurosistema patikėtais uždaviniais, srityje ECB nusprendžia, kaip atstovaujama ECBS. Nacionalinės teisės aktuose, kuriais NCB leidžiama dalyvauti tarptautinėse pinigų institucijose, turi būti numatyta, kad tokiam dalyvavimui reikalingas ECB pritarimas (Statuto 6 straipsnio 2 dalis).

Kitos nuostatos

Be pirmiau išdėstytų klausimų, tam tikrų valstybių narių atžvilgiu esama kitų sričių, kuriose reikia pritaikyti nacionalinės teisės aktų nuostatas (pvz., tarpuskaitos ir mokėjimo sistemų bei keitimosi informacija srityse).

¹⁴⁹ Statuto 26 straipsnis.

¹⁵⁰ Statuto 27 straipsnis.

¹⁵¹ Statuto 28 straipsnis.

¹⁵² Statuto 30 straipsnis.

¹⁵³ Statuto 32 straipsnis.

3 Ekonominės konvergencijos būklė

Šiame skyriuje pateikta horizontalioji apžvalga. Kai kurie su bendru vertinimu susiję veiksniai čia neaptariami (jie apžvelgiami 4 ir 5 skyriuose).

Nuo 2018 m. ECB paskelbto pranešimo apie konvergenciją padaryta tam tikra pažanga siekiant užtikrinti atitiktį konvergencijos kriterijams (žr. 3.1 lentelę).

Penkiose iš septynių šiame pranešime vertinamų šalių infliacija pagal SVKI buvo didesnė už pamatinę vertę (2018 m. – dvejose šalyse). Nuo 2018 m. gegužės mėn., 12 mėn. vidutiniai ilgalaikių palūkanų normų skirtumai, palyginti su euro zona, trijose iš septynių šiame pranešime vertinamų šalių toliau mažėjo, vienoje šalyje jie buvo didesni už pamatinę vertę (2018 m. dvejose šalyse jie buvo didesni už pamatinę vertę). Nors nė viena iš šalių nedalyvauja valiutų kurso mechanizme (VKM II), dvi šalys pareiškė ketinančios savo valiutas įtraukti į VKM II. Tačiau kai kurių šiame pranešime vertinamų šalių valiutų kursai euro atžvilgiu pastaruosius kelerius metus gerokai svyravo. Pažanga mažinant fiskalinius disbalansus padaryta daugelyje šalių, su viena išimtimi.

3.1 lentelė

Ekonominių konvergencijos kriterijų suvestinė lentelė

		Kainų stabilumas		Valdžios sektoriaus biudžeto raida ir prognozės			Valiutos kursas		ilgalaikė palūkanų norma ⁶
		infliacija pagal SVKI ¹		perviršinis valstybės deficitas ^{2, 3}	valdžios sektoriaus perteklius (+) arba deficitas (-) ⁴	valdžios sektoriaus bendroji skola ⁴	valiuta dalyvauja VKM II ³	valiutos kursas euro atžvilgiu ⁵	
Bulgarija	2018	2,6	Ne	2,0	22,3	Ne	0,0	0,9	
	2019	2,5	Ne	2,1	20,4	Ne	0,0	0,4	
	2020	2,6	Ne	-2,8	25,5	Ne	0,0	0,3	
Čekija	2018	2,0	Ne	0,9	32,6	Ne	2,6	2,0	
	2019	2,6	Ne	0,3	30,8	Ne	-0,1	1,5	
	2020	2,9	Ne	-6,7	38,7	Ne	0,2	1,5	
Kroatija	2018	1,6	Ne	0,2	74,7	Ne	0,6	2,2	
	2019	0,8	Ne	0,4	73,2	Ne	0,0	1,3	
	2020	0,9	Ne	-7,1	88,6	Ne	-1,0	0,9	
Vengrija	2018	2,9	Ne	-2,1	70,2	Ne	-3,1	3,1	
	2019	3,4	Ne	-2,0	66,3	Ne	-2,0	2,5	
	2020	3,7	Ne	-5,2	75,0	Ne	-4,3	2,3	
Lenkija	2018	1,2	Ne	-0,2	48,8	Ne	-0,1	3,2	
	2019	2,1	Ne	-0,7	46,0	Ne	-0,8	2,3	
	2020	2,8	Ne	-9,5	58,5	Ne	-0,6	2,2	
Rumunija	2018	4,1	Ne	-2,9	34,7	Ne	-1,9	4,7	
	2019	3,9	Ne	-4,3	35,2	Ne	-2,0	4,5	
	2020	3,7	Taip	-9,2	46,2	Ne	-1,1	4,4	
Švedija	2018	2,0	Ne	0,8	38,8	Ne	-6,5	0,7	
	2019	1,7	Ne	0,5	35,1	Ne	-3,2	0,0	
	2020	1,6	Ne	-5,6	42,6	Ne	-0,8	-0,1	
Pamatinė vertė ⁷		1,8		-3,0	60,0			2,9	

Šaltiniai: Europos Komisija (Eurostatas, Ekonomikos ir finansų reikalų generalinis direktoratas) ir Europos centrinių bankų sistema.

¹ Vidutinis metinis pokytis, proc. 2020 m. duomenys apima laikotarpį nuo 2019 m. balandžio mėn. iki 2020 m. kovo mėn.

² Nurodoma, ar valstybei bent dalį metų buvo taikomas ES Tarybos sprendimas dėl perviršinio deficito.

³ 2020 m. duomenys apima laikotarpį iki paskutinių statistikos duomenų pateikimo dienos (2020 m. gegužės 7 d.).

⁴ Procentais, palyginti su BVP. 2020 m. duomenys paimti iš Europos Komisijos 2020 m. pavasario ekonominės prognozės.

⁵ Metinis pokytis, proc. Teigiamas (neigiamas) skaičius rodo vertės padidėjimą (sumažėjimą) euro atžvilgiu. 2020 m. duomenys apima laikotarpį nuo 20 sausio 1 d. iki 2020 m. kovo 31 d.

⁶ Vidutinė metinė palūkanų norma. 2020 m. duomenys susiję su laikotarpiu nuo 2019 m. balandžio mėn. iki 2020 m. kovo mėn.

⁷ SVKI pagrindu apskaičiuotos infliacijos ir ilgalaikių palūkanų normų pamatinė vertė yra laikotarpio nuo 2019 m. balandžio mėn. iki 2020 m. kovo mėn.; valdžios sektoriaus balanso ir skolos pamatinės vertės apibrėžtos Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 126 straipsnyje ir susijusiame Protokole (Nr. 12) dėl perviršinio deficito procedūros.

Laikotarpiu nuo ankstesnio pranešimo apie konvergenciją paskelbimo iki koronaviruso (COVID-19) krizės pradžios 2020 m. pirmąjį ketvirtį ekonominė padėtis daugumoje iš septynių ataskaitoje nagrinėtų šalių iš esmės buvo gera.

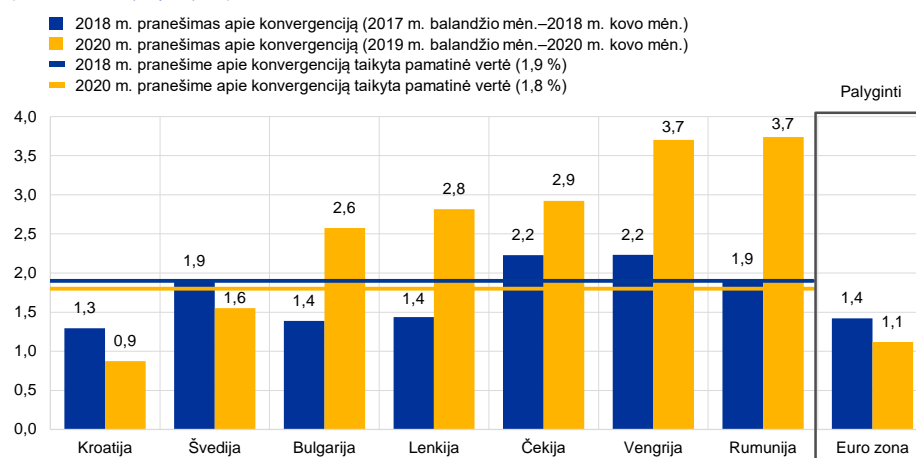
Nepaisant blogėjančios išorės aplinkos, ypač nuo 2019 m., didelė vidaus paklausa ir toliau palaikė ekonominę veiklą daugeliu atvejų. Vidaus paklausą daugiausia skatino tvarus užimtumo ir darbo užmokesčio augimas, taip pat skatinamoji pinigų ir fiskalinė politika kai kuriose šalyse. Daugeliu atvejų darbo rinkos sąlygos tampa vis griežtesnės. Kai kuriose šalyse darbo jėgos trūkumui įtakos turėjo ir darbingo amžiaus gyventojų mažėjimas dėl grynosios emigracijos. Visose šalyse daryta tolesnė pažanga koreguojant išorės disbalansus ir mažinant priklausomybę nuo išorės finansavimo. Dėl to daugelis šiame pranešime vertinamų šalių buvo atsparesnės.

Tačiau vis dar esama didelio ir įvairaus pažeidžiamumo, nors ir skirtingo masto, priklausomai nuo šalies. Jeigu šalių, kurių BVP vienam gyventojui yra mažesnis, pažeidžiamumo klausimas nebus tinkamai sprendžiamas, ilguoju laikotarpiu jų konvergencijos procesas gali sulėtėti. Tačiau nuo 2020 m. pradžios ekonominė aplinka smarkiai pablogėjo dėl COVID-19 protrūkio. Visose nagrinėjamosiose šalyse ekonominė veikla gerokai sulėtėjo, o kai kuriose šalyse net sumažėjo. Nacionalinės valdžios institucijos ėmėsi svarbių fiskalinės, makroprudencinės, priežiūros ir pinigų politikos priemonių, kad kompensuotų COVID-19 padarytą ekonominę žalą.

Kalbant apie kainų stabilumo kriterijų, pasakytina, kad penkiose iš septynių šiame pranešime vertinamų šalių vidutinis 12 mėn. infliacijos lygis buvo didesnis už 1,8 % pamatinę vertę (žr. 3.1 pav.). Bulgarijoje, Lenkijoje, Rumunijoje, Čekijoje ir Vengrijoje infliacija viršijo pamatinę vertę, Rumunijoje ir Švedijoje ji buvo lygi pamatinei vertei, Švedijoje už pamatinę vertę ji buvo mažesnė, o Kroatijoje – gerokai mažesnė. Atsižvelgiant į COVID-19 pandemiją, yra didelis neaiškumas dėl to, kaip šie rodikliai keisis per ateinančius mėnesius. 2018 m. pranešime apie konvergenciją buvo nurodyta, kad Čekija ir Vengrija buvo vienintelės šalys, kuriose užregistruotas infliacijos lygis viršijo tuo metu taikytą 1,9 % pamatinę vertę.

3.1 pav. Infliacija pagal SVKI

(vidutinis metinis pokytis, proc.)

Šaltinis: Eurostatas.

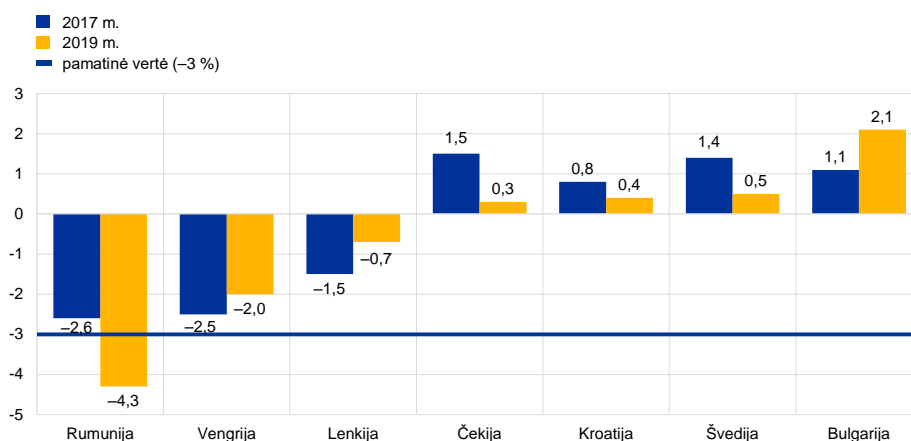
Tuo metu, kai buvo skelbiamas šis pranešimas, vienai šaliai buvo taikoma paviršinio deficito procedūra, o skelbiant ankstesnį pranešimą procedūra nebuvo taikoma nė vienai šaliai. Nepaisant to, manoma, kad dėl COVID-19 pandemijos 2020 m. visose šalyse labai pablogės biudžeto būklė. Visų vertinamų šalių, išskyrus Rumuniją, 2019 m. pamatinė deficito vertė buvo mažesnė už 3 %. 2019 m. Bulgarija, Kroatija, Čekija ir Švedija nurodė paviršį. Nuo pranešimo apie konvergenciją paskelbimo 2018 m. Rumunijoje deficitas labai sumažėjo – nuo 2,6 % BVP 2017 m. iki 4,3 % BVP 2019 m. (žr. 3.2 pav.). 2020 m. balandžio mėn. pradėta paviršinio deficito procedūra. Tikimasi, kad 2020 m. dėl COVID-19 pandemijos deficito ir BVP santykis viršys 3 % pamatinę vertę visose šalyse, išskyrus Bulgariją, remiantis Europos Komisijos 2020 m. pavasario ekonomikos prognoze. Remiantis

įprastine prielaida, kad politika nesikeis (darant prielaidą, kad fiskalinės priemonės, įgyvendintos krizei švelninti, yra laikinos), nuo 2021 m. nominalusis deficitas turėtų sumažėti, ypač visose nagrinėjamose šalyse, išskyrus Rumuniją (ir iki mažesnės nei 3 % BVP pamatinės vertės Bulgarijoje, Švedijoje ir Kroatijoje). Kalbant apie skolos kriterijų, pasakytina, kad Lenkijoje skolos santykis 2019 m. buvo mažesnis nei 50 % BVP. Čekijoje, Rumunijoje ir Švedijoje skolos santykis buvo 30–40 % BVP, o Bulgarijoje jis šiek tiek viršijo 20 % BVP (žr. 3.3 pav.). Kroatija ir Vengrija buvo vienintelės šalys, kuriose valdžios sektoriaus skolos ir BVP santykis 2017 m. viršijo 60 % pamatinę vertę. 2019 m., kaip ir 2017 m., abiejose šalyse skolos santykis mažėjo ir patenkinamai artėjo prie 60 % BVP iki 2019 m. pabaigos. Tačiau, remiantis Europos Komisijos 2020 m. pavasario prognoze, tikėtina, kad dėl COVID-19 pandemijos visose nagrinėjamose šalyse 2020 m. skolos santykis padidės.

3.2 pav.

Valdžios sektoriaus perteklius (+) arba deficitas (–)

(procentais, palyginti su BVP)

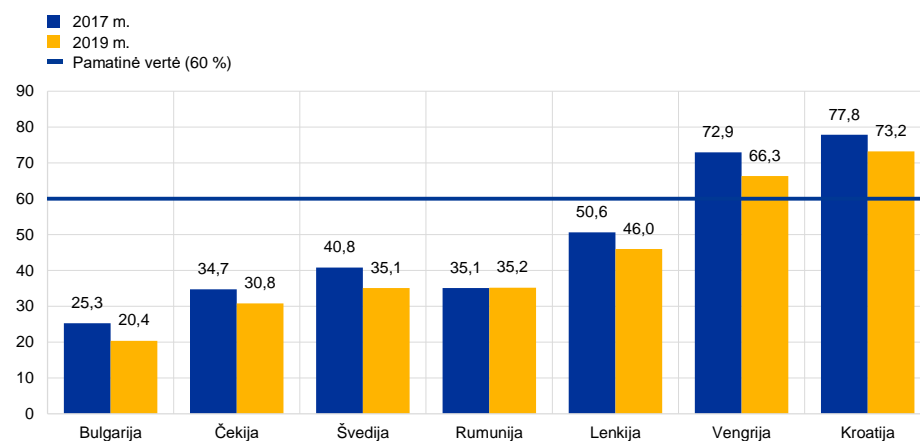
Šaltinis: Eurostatas.

Pastaba: dėl 2018 m. paskelbto pranešimo apie konvergenciją 2017 m. duomenys šiek tiek patikslinti.

3.3 pav.

Valdžios sektoriaus bendroji skola

(procentais, palyginti su BVP)

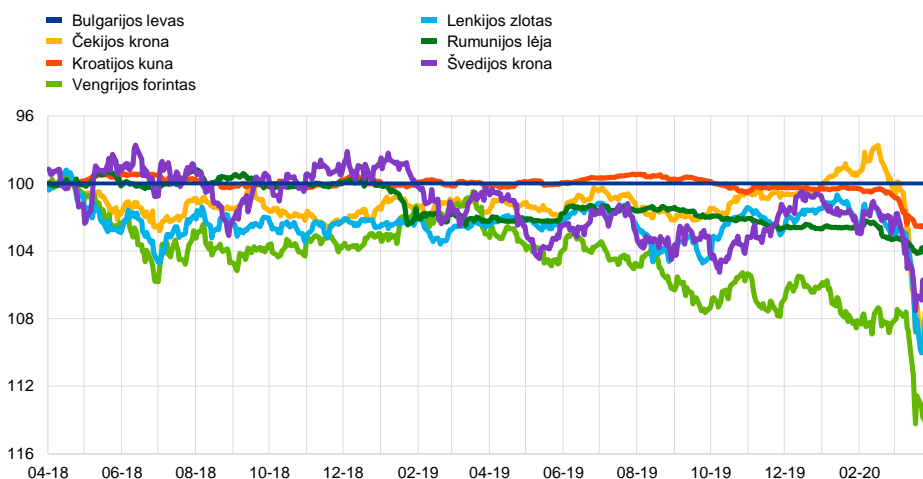
Šaltinis: Eurostatas.

Pastaba: dėl 2018 m. paskelbto pranešimo apie konvergenciją 2017 m. duomenys šiek tiek patikslinti.

Kalbant apie valiutos kurso stabilumo kriterijų, pasakytina, kad nė viena iš vertinamų šalių ataskaitos skelbimo metu nedalyvauja VKM II. Tačiau Bulgarijos ir Kroatijos valdžios institucijos pareiškė ketinančios įtraukti levą ir kuną į VKM II. 2018 m. liepos mėn. euro zonos šalių finansų ministrai, ECB ir Danijos finansų ministro bei *Danmarks Nationalbank* valdytojo atstovai palankiai įvertino Bulgarijos valdžios institucijų ketinimą nustatyti būtinus sėkmingo dalyvavimo VKM II elementus. Be to, 2019 m. liepos mėn. euro zonos šalių ir Danijos finansų ministrai, ECB ir *Danmarks Nationalbank* valdytojo atstovas palankiai įvertino Kroatijos valdžios institucijų ketinimą nustatyti būtinus sėkmingo dalyvavimo VKM II elementus. Šiuo atžvilgiu Bulgarija ir Kroatija prisiėmė tam tikrų įsipareigojimų politikos srityse, kurios yra ypač svarbios sklandžiam dalyvavimui VKM II užtikrinti. Kalbant apie valiutų kurso pokyčius, daugumoje nagrinėjamų šalių valiutų keitimo kursas beveik visą ataskaitinį laikotarpį iki 2020 m. vasario mėn. buvo palyginti labai nepastovus. To negalima pasakyti tik apie Bulgarijos ir Kroatijos valiutas bei iš dalies Rumunijos: pirmojoje šalyje taikomas su euru susietas valiutų valdybos modelis, o antroji griežtai reguliuoja savo valiutos kurso svyravimą. Iki 2020 m. vasario mėn. Vengrijos forintas ir, šiek tiek mažiau, Rumunijos lėja bei Švedijos krona euro atžvilgiu nuvertėjo, Lenkijos zlotas beveik nepakito, o Čekijos krona – pakilo (žr. 3.4 pav.). Nuo 2020 m. kovo mėn., po koronaviruso protrūkio Europoje ir jo poveikio ekonominei veiklai ir pasaulio finansų rinkoms, visų šioje ataskaitoje nagrinėjamų šalių valiutos, išskyrus Bulgarijos levą, patyrė didelį nuvertėjimo spaudimą.

3.4 pav. Dvišaliai valiutų kursai euro atžvilgiu

(indeksas: 2018 m. balandžio mėn. vidurkis = 100; dienos duomenys; 2018 m. balandžio 1 d.–2020 m. kovo 31 d.)

Šaltinis: ECB.

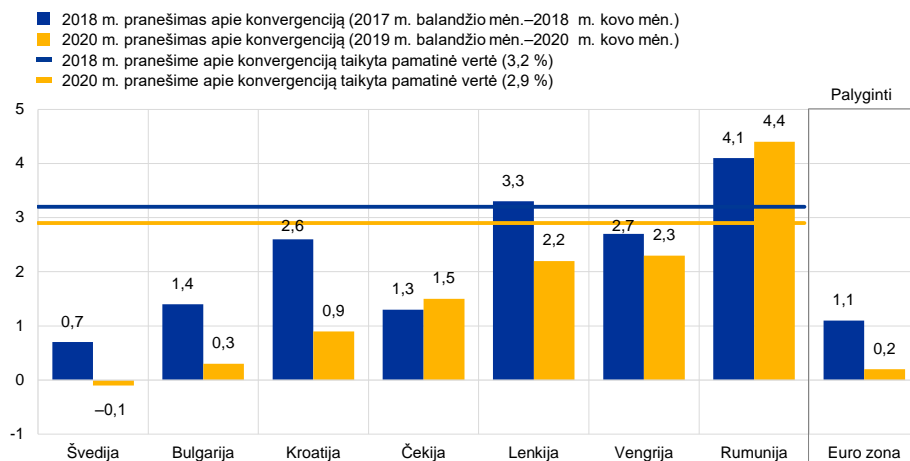
Pastaba: kilimas (kritimas) reiškia vietinės valiutos kurso didėjimą (mažėjimą).

Vertinant ilgalaikių palūkanų normų konvergenciją, pasakytina, kad tik vienoje iš septynių šiame pranešime vertinamų šalių ilgalaikės palūkanų normos buvo didesnės už 2,9 % pamatinę vertę (žr. 3.5 pav.). Rumunijoje palūkanų normos buvo didesnės už pamatinę vertę. Mažiausios palūkanų normos buvo Bulgarijoje ir Švedijoje. Palyginimui, 2018 m. pranešime apie konvergenciją ilgalaikė palūkanų norma viršijo pamatinę vertę, kuri tuo metu buvo 3,2 % tiek Lenkijoje, tiek Rumunijoje.

3.5 pav.

Ilgalaikės palūkanų normos

(procentais, metinis vidurkis)

Šaltiniai: Eurostatas ir ECB.

Aptariant atitiktį konvergencijos kriterijams, labai svarbus veiksnys yra

tvarumas. Konvergencija turi būti ilgalaikė, o ne tik tam tikro momento. Pirmasis EPS dešimtmetis parodė, kad esant silpniems pagrindams, pernelyg skatinamojo pobūdžio makroekonominėi pozicijai šalies lygmeniu ir pernelyg optimistiškiems lūkesčiams dėl realiųjų pajamų konvergencijos, kyla grėsmė ne tik EPS šalims, bet ir visos euro zonos sklandžiam veikimui. Laikiniai užtikrinus atitiktį skaitiniams konvergencijos kriterijams dar negarantuojama sklandi narystė euro zonoje. Į euro zoną stojančios šalys turėtų įrodyti savo konvergencijos procesų tvarumą ir gebėjimą vykdyti ilgalaikius įsipareigojimus, prisiimamus stojant į euro zoną. Tai naudinga ir pačiai šaliai, ir euro zonai.

Norint užtikrinti tvarią konvergenciją, daugelyje vertinamų šalių būtini ilgalaikiai politikos pokyčiai.

Būtina tvarios konvergencijos sąlyga – makroekonominis stabilumas, pirmiausia – patikima fiskalinė politika. Norint sėkmingai įveikti makroekonominis sukrėtimus, labai svarbu užtikrinti didelį produktų ir darbo rinkų lankstumą. Turėtų būti visuotinai laikomasi stabilumo principo ir vadovaujamosi tinkamai pagrįstais infliacijos lūkesčiais – tai padėtų užtikrinti kainų stabilumą. Norint padidinti bendrąjį gamybos veiksnių našumą ir paskatinti ilgalaikį ekonomikos augimą, būtina sudaryti palankias sąlygas efektyviam kapitalo ir darbo jėgos panaudojimui. Be to, tvariai konvergencijai užtikrinti reikalingos stiprios institucijos ir palanki verslo aplinka. Norint sinchronizuoti ekonomikos ciklus, būtina didelė euro zonos šalių ekonominė integracija. Be to, norint išvengti makroekonominės disbalansų susidarymo, pavyzdžiui, pernelyg didelio turto kainų augimo ir kredito pakilimo bei nuosmukio ciklų, būtina įgyvendinti tinkamą makroprudencinę politiką. Taip pat turi būti įdiegta tinkama finansų įstaigų priežiūros sistema. Šalims, kurias Europos Komisija turi nagrinėti išsamiau, labai svarbu spręsti jų ekonomikos disbalanso problemą. Galiausiai, institucinės aplinkos stabilumas – pagrindinis veiksnys, lemiantis ekonominę integraciją ir konvergencijos tvarumą.

3.1 Kainų stabilumo kriterijus

2020 m. kovo mėn. penkiose iš septynių vertinamų šalių užregistruotas didesnis už 1,8 % pamatinę kainų stabilumo kriterijaus vertę vidutinis 12 mėn. infliacijos lygis. 2018 m. infliacija euro zonoje paspartėjo, o 2019 m. gerokai sulėtėjo, daugiausia dėl mažesnių energijos kainų ir sulėtėjusios ekonominės veiklos. Priešingai, daugumoje ataskaitoje nagrinėtų šalių infliacija toliau didėjo arba tebebuvo santykinai didelė, daugiausia dėl didelės vidaus paklausos. Todėl Bulgarijoje, Lenkijoje, Rumunijoje, Čekijoje ir Vengrijoje infliacijos lygis buvo gerokai didesnis už pamatinę vertę, o Švedijoje – mažesnis, Kroatijoje – gerokai mažesnis. 2020 m. pradžioje daugumoje nagrinėjamų šalių infliacijos augimo tempas sulėtėjo, nors ir skirtingu mastu, daugiausia dėl mažesnės naftos kainos.

Pastaruosius dešimt metų vidutinis infliacijos lygis ir infliacijos kintamumas vertinamose šalyse buvo labai nevienodi. Rumunijoje ir Vengrijoje infliacijos pagal SVKI vidutinis lygis šiuo laikotarpiu viršijo 2 %. Čekijoje ir Lenkijoje vidutinis infliacijos lygis buvo artimesnis 1,5 %. Bulgarijoje, Kroatijoje ir Švedijoje infliacija per pastaruosius dešimt metų vidutiniškai buvo tik šiek tiek didesnė nei 1,0 %. Šiuo laikotarpiu ypač nepastovi buvo Bulgarijos, Vengrijos, Kroatijos, Lenkijos ir Rumunijos kainų raida, nes infliacijos svyravimo intervalas taip pat buvo gana didelis. Švedijoje infliacijos lygis svyravo mažiausiai. Nors pastarąjį dešimtmetį padaryta tam tikra pažanga siekiant konvergencijos, infliacijos skirtumai ataskaitiniu laikotarpiu nuo 2019 m. balandžio mėn. iki 2020 m. kovo mėn. padidėjo daugelyje šalių.

Ilgesnio laikotarpio kainų pokyčiai susiję su daugelyje šalių labiau kitusia makroekonominė aplinka. 2010 m. daugelyje šalių kainų pokyčių skirtumai padidėjo – iš dalies dėl nevienodo ekonomikos atsigavimo laipsnio ir atskirose šalyse taikytų priemonių, susijusių su administruojamais kainomis įvykus staigiam ekonomikos nuosmukiui. 2013 m. visose vertinamose šalyse infliacija pradėjo mažėti ir tapo žema, palyginti su istoriniais lygiais, o neretai – ir neigiama. Ši bendra raida daugiausia buvo susijusi su pasaulinių žaliavų kainų pokyčiais, mažu „importuotu“ infliaciniu spaudimu ir kai kuriose šalyse jau ilgą laiką nepanaudojamais gamybos pajėgumais. Pasaulinių žaliavų kainų pokyčiai turėjo labai didelės įtakos Vidurio ir Rytų Europos šalims, nes jų SVKI krepšeliuose gana didelis lyginamasis svoris tenka energijai ir maistui. Kai kuriose vertinamose šalyse įtakos infliacijos mažėjimui taip pat turėjo administruojamųjų kainų ir netiesioginių mokesčių sumažinimas arba nominaliojo efektyviojo kurso stiprėjimas. Atsižvelgiant į šias aplinkybes, pinigų politika tapo labiau skatinamojo pobūdžio. Nuo 2017 m. ir vėliau infliacijos lygis gerokai padidėjo dėl augančios ekonominės veiklos, kurią daugiausia skatino didelė vidaus paklausa ir kylančios energijos ir žaliavų kainos. 2019 m. ir 2020 m. pradžioje, nepaisant išorinių priešpriešinių veiksnių ir mažesnių energijos kainų, daugumoje ataskaitoje aptariamų šalių infliacija tebebuvo padidėjusi ar net spartėjo jos kilimo tempas, tą lėmė didelė vidaus paklausa, vis griežtesnės darbo rinkos sąlygos ir maisto kainos. Tačiau daugelyje šalių pinigų ir fiskalinė politika vis dar buvo skatinamoji arba labai palanki.

Manoma, kad artimiausiais metais infliacija mažės daugumoje šalių, nors kai kur ji vis dar bus santykinai didelė. Dabartinėmis išimtinėmis aplinkybėmis

prognozėms būdingas neįprastas neapibrėžtumas. Per ilgesnį laikotarpį dėl infliacijos konvergencijos tvarumo ilgesniuoju laikotarpiu daugelyje vertinamų šalių kyla susirūpinimas. Remiantis Europos Komisijos 2020 m. pavasario ekonomikos prognoze, numatoma, kad prognozės laikotarpiu infliacija daugelyje šalių, išskyrus Lenkiją, sumažės. 2020 m. dėl COVID-19 pandemijos ypač pablogėjo tarptautinė aplinka. Pusiausvyra tarp spaudimo mažinti infliaciją, susijusio su silpnesne paklausa, ir didėjančio spaudimo, susijusio su tiekimo sutrikimais, visų pirma maisto kainomis, kurios turi didelę reikšmę kai kurių nagrinėjamų šalių SVKI krepšeliuose, susijusi su dideliu neapibrėžtumu. Tikimasi, kad 2020 m. defliacinį spaudimą taip pat palaikys staigus naftos kainų kritimas. Tačiau numatoma, kad prognozės laikotarpiu infliacija Čekijoje, Vengrijoje, Lenkijoje ir Rumunijoje bus didesnė kaip 1,8 %. Rizika infliacijos perspektyvai yra iš esmės subalansuota visose nagrinėjamose šalyse, išskyrus Lenkiją, kur ji patiria neigiamą poveikį. Didėjimo rizika daugiausia susijusi su greitesniu negu tikėtasi atsigavimu po ekonomikos nuosmukio, kurį sukėlė COVID-19 pandemija, o užsitęsęs ekonomikos nuosmukis kelia didelę infliacijos perspektyvų mažėjimo riziką. Vertinant ateities perspektyvas, daugelyje nagrinėjamų Vidurio ir Rytų Europos šalių, tikėtina, dėl atsilikimo proceso atsiras teigiamų infliacijos skirtumų euro zonos atžvilgiu, nes BVP vienam gyventojui ir kainų lygis vis dar yra daug žemesnis nei euro zonoje, nebent kai kuriose šalyse tai atsvertų nominaliojo valiutos kurso didėjimas.

Siekiant, be kita ko, šiame pranešime vertinamose šalyse palaikyti tvariam kainų stabilumui palankią aplinką, reikės vykdyti į stabilumą orientuotą ekonominę politiką, struktūrines reformas ir taikyti priemones, kuriomis būtų išsaugotas finansinis stabilumas. Ar pavyks sukurti kainų stabilumui palankią aplinką ir ją palaikyti, labai priklausys nuo tolesnių struktūrinių reformų įgyvendinimo. Pirmiausia pabrėžtina, kad darbo užmokestis turėtų būti didinamas atsižvelgiant į darbo našumo augimą įmonėse ir darbo rinkos sąlygas bei pokyčius konkuruojančiose šalyse. Be to, reikia ir toliau reformomis gerinti darbo ir prekių rinkų veikimą ir palaikyti palankias ekonomikos augimo ir užimtumo didėjimo sąlygas. Šiuo tikslu Vidurio ir Rytų Europos šalyse taip pat turi būti imamasi priemonių, kuriomis būtų skatinamas tvirtesnis valdymas ir tolesnis institucijų kokybės gerinimas. Atsižvelgiant į tai, kad pinigų politikos galimybės yra ribotos, nes Kroatijoje taikomas griežtai valdomo valiutų kurso režimas, o Bulgarijoje – valiutų valdybos modelis, siekiant sklandaus perėjimo ir dalyvavimo VKM II, svarbu kitose politikos srityse didinti šių šalių ekonomikos gebėjimą palaikyti kainų stabilumą, įveikti šalims būdingus sukrėtimus ir išvengti makroekonominių disbalansų susidarymo. Finansų sektorius ir priežiūros politika turėtų būti orientuoti į tolesnį finansinio stabilumo išsaugojimą. Siekdamas toliau didinti pasitikėjimą finansų sistema, kompetentingos nacionalinės institucijos turėtų, be kita ko, laikytis taikytinų atitinkamų tarptautinių bei Europos institucijų rekomendacijų ir glaudžiai bendradarbiauti su kitomis priežiūros institucijų kolegijoms priklausančių ES valstybių narių nacionalinėmis priežiūros institucijomis – taip būtų toliau tobulinama taikoma priežiūros praktika.

3.2 Valdžios sektoriaus biudžeto pozicijos kriterijus

Tuo metu, kai buvo skelbiamas šis pranešimas, vienai iš vertinamų šalių buvo taikoma perviršinio deficito procedūra, o 2018 m. tokia tvarka nebuvo taikoma nė vienai iš peržiūrimų šalių. Nuo 2018 m. deficitas Rumunijoje smarkiai sumažėjo ir 2019 m. viršijo 3 % BVP pamatinę vertę. Perviršinio deficito procedūra pradėta 2020 m. balandžio mėn. ir nustatytas terminas ištaisyti – 2022. Visose kitose šalyse 2019 m. nustatytas perviršis arba fiskalinio deficito ir BVP santykis buvo mažesnis už pamatinę vertę. Deficitas Vengrijoje buvo 2,0 % BVP, Lenkijoje 0,7 % BVP, o Čekijos, Kroatijos ir Švedijos – nedidelis, atitinkamai 0,3 %, 0,4 % ir 0,5 % BVP, perteklius, Bulgarijos perteklius šiek tiek viršijo 2,0 % BVP.

2017–2019 m. fiskalinis balansas pablogėjo daugumoje šioje ataskaitoje nurodytų šalių, išskyrus Bulgariją, Vengriją ir Lenkiją, kuriose jis pagerėjo.

Rumunijoje, Kroatijoje, Čekijoje ir Švedijoje nominaliojo balanso pablogėjimą daugiausia galima paaiškinti silpnėjančia fiskaline kryptimi, kurią iš dalies atsveria palankesni makroekonominiai pokyčiai. Lenkijoje ir Vengrijoje geros makroekonominės sąlygos prisidėjo prie nominaliojo deficito ir BVP santykio sumažėjimo.

Dėl COVID-19 pandemijos 2020 m. Europos Komisija prognozuoja, kad deficito ir BVP santykis visose šalyse, išskyrus Bulgariją, viršys 3 % pamatinę vertę.

Numatoma, kad labai pablogės valdžios sektoriaus balansas dėl labai sumažėjusios ekonominės veiklos ir įgyvendinamų krizės švelninimo fiskalinių priemonių. Numatoma, kad fiskalinis balansas Vengrijoje sumažės maždaug 3 procentiniais punktais, Bulgarijoje ir Rumunijoje – maždaug 5 procentiniais punktais, Čekijoje ir Švedijoje – 6–7 procentiniais punktais, Kroatijoje – 7,5 procentinio punkto, o Lenkijoje – maždaug 9 procentiniais punktais.

2019 m. Kroatijos ir Vengrijos skolos santykis viršijo 60 % BVP, o kitose vertinamose šalyse skolos lygis buvo mažesnis arba gerokai mažesnis už šią ribinę vertę (žr. 3.1 lentelę ir 3.3 pav.). 2017–2019 m. valdžios sektoriaus skolos ir BVP santykis sumažėjo visose vertinamose šalyse, išskyrus Rumuniją, kur jis tikrai stabilizavosi. Skolos santykis sumažėjo 6,6 procentiniais punktais Vengrijoje, 5,7 procentinio punkto Švedijoje, 4,9 procentinio punkto Bulgarijoje, 4,7 procentinio punkto Lenkijoje, 4,5 procentinio punkto Kroatijoje ir 3,9 procentinio punkto Čekijoje. Vertinant ilgesnį laikotarpį – nuo 2010 iki 2019 m. – matyti, kad valdžios sektoriaus skolos ir BVP santykis gerokai padidėjo Kroatijoje (15,4 procentinio punkto), Rumunijoje (5,6 procentinio punkto) ir Bulgarijoje (5,0 procentiniais punktais), o kitose šalyse pokyčiai buvo mažesni.

Europos Komisija prognozuoja, kad 2020 m. dėl koronaviruso pandemijos skolos santykis visose šalyse didės. Iš Komisijos prognozių taip pat matyti, kad 2020 m. visose šalyse, išskyrus Kroatiją ir Vengriją, skolos santykis vis dar bus mažesnis arba gerokai mažesnis už 60 % pamatinę vertę.

Kalbant apie ateitį ir neatsižvelgiant į politikos priemones, kurių buvo imtasi siekiant kovoti su COVID-19 pandemija, pasakytina, kad nagrinėjamiems šalims būtina pasiekti ir (arba) išlaikyti tvirtas bei tvarias fiskalines pozicijas. Rumunija,

kuri 2019 m. viršijo deficito rodiklio ribą, turėtų užtikrinti, kad būtų laikomasi Stabilumo ir augimo pakto taisyklių, ir iki 2022 m. ištaisyti perviršinį deficitą. Be to, šalys, kurių skolos ir BVP santykis viršys pamatinę vertę, turės užtikrinti pakankamą šio santykio mažėjimą pagal Pakto nuostatas, atsižvelgiant į COVID-19 pandemiją. Tolesnė konsolidacija taip pat leistų išspręsti su demografiniais pokyčiais susijusias biudžeto problemas ir įgyvendinti apsaugos priemones, kurios suteiktų galimybę veikti savaiminio stabilizavimo priemonėms. Turėtų būti nustatyta ir veiksmingai įgyvendinama ES taisyklės visiškai atitinkanti tvirta nacionalinė fiskalinė politika, kuria būtų palaikoma fiskalinė konsolidacija, ribojamos nenumatytos valstybės išlaidos ir kartu padedama išvengti pakartotinio makroekonominių disbalansų susidarymo. Apskritai fiskalinės strategijos turėtų būti suderintos su išsamiomis struktūrinėmis reformomis, kuriomis būtų siekiama skatinti galimą ekonomikos augimą ir darbo vietų kūrimą.

3.3 Valiutos kurso stabilumo kriterijus

Šios ataskaitos paskelbimo metu nė viena iš nagrinėjamų šalių nedalyvauja VKM II. Septyniose šalyse taikomi įvairūs valiutų kurso režimai. Tačiau 2018 m. liepos mėn. Bulgarijos, o 2019 m. liepos mėn. – Kroatijos valdžios institucijos pareiškė ketinančios levą ir kuną įtraukti į VKM II, o susiję procesai tuo metu jau buvo padarę didelę pažangą.

Laikantis valiutų valdybos modelio, Bulgarijos levo kursas ataskaitiniu laikotarpiu tebebuvo fiksuotas – 1,95583 levo už eurą. Toks valiutos kursas buvo taikomas esant mažiems trumpalaikių palūkanų normų skirtumams, palyginti su euro zona.

Kroatijos kunomis ir Rumunijos lėjomis buvo prekiaujama taikant valiutų kurso režimą, daugiau ar mažiau reguliuojant kurso svyravimą euro atžvilgiu. Kroatijos kunos kursas svyravo nedaug, o trumpalaikių palūkanų normų skirtumai, palyginti su euro zona, buvo maži. Rumunijos lėjos kursas euro atžvilgiu svyravo mažai, o trumpalaikių palūkanų normų skirtumai, palyginti su euro zona, visu ataskaitiniu laikotarpiu tebebuvo gana dideli. 2020 m. kovo mėn. suintensyvėjus COVID-19 pandemijai, kilo įtampa finansų rinkose, tačiau abi valiutos patyrė nuvertėjimo spaudimą.

Visomis kitomis valiutomis prekiaujama pagal lanksčią valiutos kurso tvarką, dauguma jų esant dideliame valiutų kursų svyravimui, ypač po to, kai 2020 m. kovo mėn. suintensyvėjus COVID-19 pandemijai kilo įtampa finansų rinkose. Trumpalaikių palūkanų normų skirtumai, palyginti su euro zona, Švedijoje ir Vengrijoje buvo maži, o Lenkijoje ir Čekijoje – gana dideli. Ataskaitiniu laikotarpiu *Sveriges Riksbank* ir ECB buvo sudarę susitarimą dėl apsikeitimo sandorių, padėjusį sumažinti finansinį pažeidžiamumą ir taip galėjusį padaryti poveikį valiutos kurso pokyčiams.

3.4 Ilgalaikių palūkanų normų kriterijus

Per analizuojamą laikotarpį tik vienoje iš septynių nagrinėjamų šalių užregistruota vidutinė ilgalaikė palūkanų norma ataskaitiniu laikotarpiu nuo 2019 m. balandžio mėn. iki 2020 m. kovo mėn., kuri viršijo 2,9 % pamatinę vertę.

Švedijoje vidutinė ilgalaikė palūkanų norma buvo –0,1 %. Bulgarijoje – 0,3 %, o Čekijoje ir Kroatijoje vidutinė ilgalaikė palūkanų norma buvo atitinkamai 1,5 % ir 0,9 %. Vengrijoje ir Lenkijoje palūkanų normos stabilizavosi ir buvo mažesnės nei 2,5 %, o Rumunijoje vidutinė ilgalaikė palūkanų norma buvo 2,9 %, taigi viršijo 4,4 % pamatinę vertę. 2020 m. kovo mėn. suintensyvėjus COVID-19 pandemijai, kilo įtampa finansų rinkose ir 2020 m. kovo mėn. Kroatijos, Vengrijos, Lenkijos ir Rumunijos centriniai bankai paskelbė, o kai kuriais atvejais ir įgyvendino vyriausybės obligacijų pirkimo programas. Švedija paskelbė, kad padidino bendrą skolos vertybinių popierių pirkimo programos paketą, į kurį taip pat įtrauktos vyriausybės obligacijos.

Nuo pranešimo apie konvergenciją paskelbimo 2018 m. ilgalaikių paskolų palūkanų normų skirtumai, palyginti su euro zona, vertinamose šalyse buvo gana nevienodi. Šie nevienodumai susiję su verslo ciklo skirtumais ir finansų rinkų vertinimu dėl šalių išorinio ir vidinio pažeidžiamumo, įskaitant kylantį dėl biudžeto rodiklių pokyčių ir tvarios konvergencijos perspektyvų. Vienoje iš septynių nagrinėjamų šalių (Švedijoje) palūkanų normos skirtumas yra neigiamas, o Bulgarijoje skirtumas yra nulis. Švedija yra moderni ir išsivysčiusi ekonomika, kurios finansų sistema jau labai integruota į euro zoną, o Bulgarijos bankų sistemoje dominuoja euro zonos bankai, o centrinis bankas vykdo valiutų valdybos susitarimą, kuriuo *de facto* perkeliama euro zonos pinigų sąlygos. Kroatijoje nuolatinis fiskalinis konsolidavimas pastaraisiais metais padėjo iki ataskaitinio laikotarpio pabaigos sumažinti palūkanų normų skirtumą euro zonos atžvilgiu iki maždaug 80 bazinių punktų. Čekijoje, Vengrijoje ir Lenkijoje skirtumas svyruoja nuo 110 iki 220 bazinių punktų, daugiausia dėl didesnės infliacijos ir spartesnio realiojo BVP augimo. Rumunija yra vienintelė šalis, kurioje palūkanų normų skirtumas yra didelis. Ataskaitinio laikotarpio pabaigoje ji buvo apie 440 bazinių punktų po trejų metų didėjimo, atsižvelgiant į vidaus ir išorės disbalansą.

3.5 Kiti svarbūs veiksniai

Europos Komisijos nuomone, daugelis vertinamų šalių padarė didesnę ar mažesnę pažangą mažindamos ekonomikos disbalansus. Nuodugnioje Europos Komisijos apžvalgoje, kurių rezultatai paskelbti 2020 m. vasario 26 d., padaryta išvada, kad Kroatijoje, Rumunijoje ir Švedijoje esama makroekonominių disbalansų. Bulgarija jau nebebuvo vertinama kaip patirianti makroekonominį disbalansą. Kalbant apie Kroatiją, Komisija nustatė, kad disbalansas yra susijęs su dideliu valstybės, privačiojo ir išorės skolos lygiu. Šis atsargų disbalansas pradėjo mažėti atsigaunant ekonomikai. Rumunijos atveju Komisija nustatė, kad pažeidžiamumas yra susijęs su sąnaudų konkurencingumo praradimu ir didėjančiu einamosios sąskaitos deficitu vis dar labai ekspansinės fiskalinės politikos kontekste, ir tas pažeidžiamumas didės, jei dabartinės tendencijos nebus nutrauktos. Švedijos atveju Komisija nustatė, kad, nepaisant pastarojo meto korekcijos, būsto kainos tebėra istoriškai didelės, o namų

ūkių skola toliau auga. Nors kitas šalis Europos Komisija priskyre prie tų, kuriose disbalansų nėra, jos taip pat susiduria su įvairiomis problemomis.

Pastaraisiais metais daugelio šalių išorės pozicijos stabilizavosi.

Makroekonominio disbalanso procedūros (MDP) rezultatų suvestinė rodo, kad beveik visose nagrinėjamosiose šalyse, išskyrus Lenkiją, kurioje buvo nedidelis deficitas, ir Rumuniją, kur deficitas toliau didėjo, vidutinis trejų metų einamosios sąskaitos balansas buvo perteklinis 2018 ir 2019 m. (žr. 3.2 lentelę).

Neigiama grynoji tarptautinių investicijų pozicija, kaip BVP dalis, sumažėjo beveik visose vertinamosiose šalyse, nors ji ir tebėra labai didelė. Vidurio ir Rytų Europos šalių gryniesi įsipareigojimai užsieniui yra daugiausia susiję su tiesioginėmis užsienio investicijomis, laikomomis stabilia finansavimo forma. 2019 m. keturiose iš septynių vertinamų šalių grynoji tarptautinių investicijų pozicija viršijo ribinę vertę, sudarančią –35 % BVP. Mažiausi gryniesi įsipareigojimai užsieniui buvo Čekijoje (20,7 % BVP), o Švedijoje fiksuota teigiama grynoji tarptautinių investicijų pozicija (20,9 % BVP).

Vertinant kainų ir sąnaudų konkurencumą, pasakytina, kad nuo 2016 iki 2019 m. pagal SVKI pakoreguotas realusis efektyvusis kursas daugiau ar mažiau padidėjo daugumoje vertinamų šalių, išskyrus Švediją. Trejų metų vienetinių darbo sąnaudų augimo tempas, kuris prieš krizę beveik visose šalyse buvo labai didelis, vėl pradėjo didėti ir keturiose iš septynių šioje ataskaitoje nagrinėtų šalių kai kuriais atvejais gerokai viršijo orientacinę 12 % ribą. Jis buvo ypač didelis Rumunijoje, kur 2019 m. vienetinių darbo sąnaudų augimo tempas siekė 24,9 %. Penkerių metų laikotarpiu nuo 2015 iki 2019 m. eksporto rinkos dalys padidėjo visose šalyse, išskyrus Švediją.

Visose šalyse, išskyrus Švediją, būsto kainos tebedidėjo. Visose šalyse, išskyrus Bulgariją ir Švediją, būsto kainos didėjo sparčiau ir beveik pasiekė arba viršijo orientacinę 6 % ribą. Nors ankstesniais metais smarkiai pakilusios būsto kainos Švedijoje pradėjo mažėti, iš dalies dėl su pasiūla susijusių kliūčių ir istoriškai mažų palūkanų normų, būsto kainos toliau labai sparčiai didėjo ir viršijo orientacinę ribą Čekijoje ir ypač Vengrijoje, paskatintos mažos palūkanų normos.

3.2 lentelė

Makroekonominių disbalansų stebėsenos lentelė

3.2a lentelė. Išoriniai disbalansai ir konkurencingumo rodikliai

		Einamosios sąskaitos □ balansas ¹	Grynoji tarptautinių investicijų pozicija ²	Realusis efektyvusis □ kursas, □ pakoreguotas pagal SVKI ³	Eksporto □ rinkos dalis ⁴	Nominaliosios □ vienetinės □ darbo sąnaudos ⁵
Bulgarija	2017	2,3	-43,3	-3,3	20,6	13,5
	2018	2,7	-36,8	3,9	13,6	18,3
	2019	3,0	-31,6	4,5	13,7	18,9
Čekija	2017	1,1	-25,0	5,3	8,7	5,9
	2018	1,2	-24,8	11,0	11,5	13,7
	2019	0,6	-20,7	8,7	5,4	14,9
Kroatija	2017	2,9	-65,6	0,1	23,4	-3,9
	2018	2,5	-57,9	4,2	23,0	-2,1
	2019	2,6	-51,0	1,5	21,2	2,5
Vengrija	2017	3,1	-55,1	0,0	11,0	9,1
	2018	2,3	-51,6	2,0	8,9	12,4
	2019	0,5	-47,9	0,3	6,2	14,6
Lenkija	2017	-0,3	-61,2	-3,5	28,1	4,1
	2018	-0,5	-55,6	0,1	25,8	7,8
	2019	-0,2	-49,8	2,8	23,7	8,2
Rumunija	2017	-1,6	-47,4	-5,6	38,5	15,4
	2018	-2,8	-43,7	-0,7	24,1	29,6
	2019	-3,9	-43,1	0,2	18,4	24,9
Švedija	2017	3,6	1,4	-5,5	-4,4	3,9
	2018	2,8	8,0	-4,0	-6,4	7,6
	2019	2,9	20,9	-8,3	-5,3	7,9
Ribinė vertė		-4,0/+6,0	-35,0	+/-11,0	-6,0	+12,0

3.2b lentelė. Vidiniai disbalansai ir nedarbo rodikliai

		Vidiniai disbalansai					Nedarbo rodikliai			
		būsto kainos, pakoreguotos pagal vartojimą ⁶	privačiojo sektoriaus kredito srautas, konsoliduotas ²	privačiojo sektoriaus skola, konsoliduota ²	finansų sektoriaus įsipareigoji mai ⁶	valdžios sektoriaus bendroji skola ²	nedarbo lygis ⁷	aktyvumo lygis ⁸	ilgalaikis nedarbas ⁸	jaunimo nedarbas ⁸
Bulgarija	2017	5,3	4,1	99,0	7,0	25,3	7,6	2,3	-3,5	-11,0
	2018	4,5	3,9	95,0	6,7	22,3	6,3	2,2	-2,6	-9,1
	2019	4,0	.	.	.	20,4	5,2	4,6	-2,1	-8,3
Čekija	2017	9,1	4,2	67,3	22,9	34,7	4,0	2,4	-1,6	-7,9
	2018	6,2	5,3	70,7	7,4	32,6	3,0	2,5	-1,7	-5,9
	2019	6,0	.	.	.	30,8	2,4	1,7	-1,1	-4,9
Kroatija	2017	2,9	1,5	97,9	3,9	77,8	13,5	0,3	-5,5	-17,9
	2018	4,6	2,3	94,0	4,5	74,7	10,9	-0,6	-6,8	-18,5
	2019	8,1	.	.	.	73,2	8,8	0,9	-4,3	-14,9
Vengrija	2017	9,3	0,7	70,8	-7,6	72,9	5,4	4,2	-2,0	-9,7
	2018	10,9	4,1	69,8	-9,2	70,2	4,3	3,3	-1,7	-7,1
	2019	10,8	3,4	67,4	10,4	66,3	3,8	2,5	-1,3	-1,5
Lenkija	2017	1,8	2,9	76,5	6,5	50,6	6,2	1,7	-2,3	-9,0
	2018	5,0	3,2	75,8	2,8	48,8	5,0	2,0	-1,9	-9,0
	2019	6,6	.	.	.	46,0	4,0	1,8	-1,5	-7,8
Rumunija	2017	3,3	1,7	50,9	8,1	35,1	5,9	1,6	-0,8	-5,6
	2018	1,3	1,9	47,4	3,3	34,7	5,0	1,7	-1,1	-5,4
	2019	-1,7	.	.	.	35,2	4,3	3,0	-1,3	-3,9
Švedija	2017	4,8	13,3	199,0	6,9	40,8	7,0	1,0	-0,2	-5,0
	2018	-3,1	9,1	202,2	-2,6	38,8	6,7	1,0	-0,4	-2,9
	2019	0,6	10,0	205,1	10,4	35,1	6,6	0,9	-0,3	1,3
Ribinė vertė		+6,0	+14,0	+133,0	+16,5	+60,0	+10,0	-0,2	0,5	2,0

Šaltiniai: Europos Komisija (Eurostatas, Ekonomikos ir finansų reikalų generalinis direktoratas) ir Europos centrinių bankų sistema.

Pastaba: šioje lentelėje pateikti 2020 m. gegužės 7 d., t. y. šio pranešimo galutinės datos, duomenys, todėl jie skiriasi nuo 2019 m. lapkričio mėn. Įspėjimo mechanizmo ataskaitoje paskelbtos rezultatų suvestinės.

¹ Procentais, palyginti su BVP, 3 m. slenkamasis vidurkis.

² Procentais, palyginti su BVP.

³ 3 m. pokytis procentais, palyginti su kita 41 pramonine šalimi. Teigiama vertė reiškia sumažėjusį konkurencingumą.

⁴ 5 m. pokytis, proc.

⁵ 3 m. pokytis, proc.

⁶ Pokytis, procentais, palyginti su atitinkamu ankstesnių metų laikotarpiu.

⁷ 3 m. vidurkis.

⁸ 3 m. pokytis, procentiniais punktais.

Dėl gana ilgo prieš finansų krizę buvusio kredito plėtros laikotarpio kai kurių vertinamų šalių privačiame ne finansų sektoriuje vis dar yra aukštas – nors ir šiek tiek mažėjantis – sukauptos skolos lygis. Tai ir toliau yra pagrindinis pažeidžiamumas tokiose šalyse, nors privataus kredito augimas sulėtėjo ir nė vienoje iš nagrinėjamų šalių neviršija orientacinės 14 % ribos. 2019 m. Švedijoje vėl užregistruotas itin aukštas privačiojo sektoriaus skolos lygis – daugiau kaip 200 % BVP.

Vertinamų šalių finansų sektoriaus politika turėtų būti siekiama užtikrinti tvarų finansų sektoriaus įnašą į ekonomikos augimą ir kainų stabilumą, o priežiūros politika – stabilizuoti priežiūros sistemą, t. y. įvykdyti būtinają prisijungimo prie Bendro priežiūros mechanizmo (BPM) sąlygą. Siekdamas toliau didinti

pasitikėjimą finansų sistema, nacionalinės kompetentingos institucijos turėtų, be kita ko, laikytis taikytinų atitinkamų tarptautinių ir Europos institucijų rekomendacijų ir glaudžiai bendradarbiauti su priežiūros institucijų kolegijoms priklausančių ES šalių nacionalinėmis priežiūros institucijomis – taip būtų toliau tobulinama taikoma priežiūros praktika.

Kai kuriose vertinamose šalyse dėl po krizės vykusio koregavimo proceso labai padidėjo nedarbo lygis, nors apskritai nedarbas pastaraisiais metais mažėjo.

Peržiūros laikotarpiu nedarbo lygis toliau mažėjo daugelyje šalių ir visose peržiūretose šalyse tebėra žemesnis nei orientacinė 10 % riba. Nors nedarbas, kad ir labai sumažėjęs, Kroatijoje tebėra didelis, iš dalies dėl didelio ilgalaikio ir ypač jaunimo nedarbo sumažėjimo, Vengrijoje, Čekijoje ir Lenkijoje užfiksuotas istoriškai žemas nedarbo lygis, o kai kuriose šalyse vis labiau trūksta darbo jėgos tam tikruose darbo rinkos segmentuose.

Institucinės aplinkos tvirtumas – dar vienas svarbus veiksnys, į kurį reikia atsižvelgti analizuojant ekonominės integracijos ir konvergencijos tvarumą.

Žema institucijų kokybė ir silpnas valdymas gali atspindėti, pavyzdžiui, verslo aplinkos trūkumus, neefektyvų viešąjį administravimą, mokesčių slėpimą, korupciją, socialinės įtraukties ir skaidrumo trūkumą, nepakankamą teismų nepriklausomumą ir (arba) prastą prieigą prie internetinių paslaugų. Keliose Vidurio ir Rytų Europos šalyse institucijų kokybės gerinimas prisidėtų prie esamų suvaržymų ir kliūčių, trukdančių veiksmingai panaudoti ir paskirstyti gamybos veiksnus, pašalinimo, padėtų stiprinti šių šalių ekonominį potencialą. Varžydama potencialios gamybos apimties augimą, silpna institucinė aplinka gali silpninti ir šalies mokumą, o ekonomikos koregavimo procesą padaryti sudėtingesnį. Ji taip pat gali neigiamai paveikti šalies gebėjimą įgyvendinti būtinas politikos priemones.

Išskyrus Švediją, visose nagrinėjamose šalyse, ypač Bulgarijoje, Kroatijoje, Rumunijoje ir Vengrijoje, institucijų ir valdymo kokybė yra palyginti silpna. Tai gali mažinti ekonomikos atsparumą ir konvergencijos tvarumą. Konkretūs instituciniai rodikliai iš esmės patvirtina, kad daugelyje šalių institucijų ir valdymo kokybė apskritai yra prasta, nors ir esama ryškių skirtumų (žr. 3.6 ir 3.7 pav.)¹⁵⁴. Šiuo atžvilgiu Kroatija, Bulgarija, Rumunija, Kroatija ir Vengrija yra tarp šalių, kurios susiduria su didžiausiais iššūkiiais ES.

¹⁵⁴ Institucijų kokybės vertinimas tebėra sudėtingas ir kupinas ginčų.

Viena vertus, suvokimu pagrįsti rodikliai gali turėti tam tikrų privalumų, palyginti su „objektyviais“ rodikliais. Vienas suvokimu pagrįstų tyrimų privalumas yra visas jų pobūdis, o konkretnės priemonės gali suteikti labai iškreiptą informaciją. Be to, nors absoliučioji suvokimu grindžiamų rodiklių vertė gali būti abejotina, jie yra naudingi palyginimams tarp šalių, nebent būtų aišku, kad yra sistemingas šališkumas vienos ar kelių konkrečių šalių atžvilgiu. Be to, „objektyvūs“ rodikliai, pagrįsti vien tik įstatymų turiniu, bet ne išsamiais žiniomis apie jų realų įgyvendinimą, gali būti klaidinantys. Be to, kadangi negalima *ex ante* daryti prielaidų, kad koks nors institucinis modelis yra tinkamiausias, suvokimu pagrįsti tyrimai gali užkirsti kelią vertinimo šališkumui tiesiogiai vertinant įvairius ekonomikos valdymo aspektus.

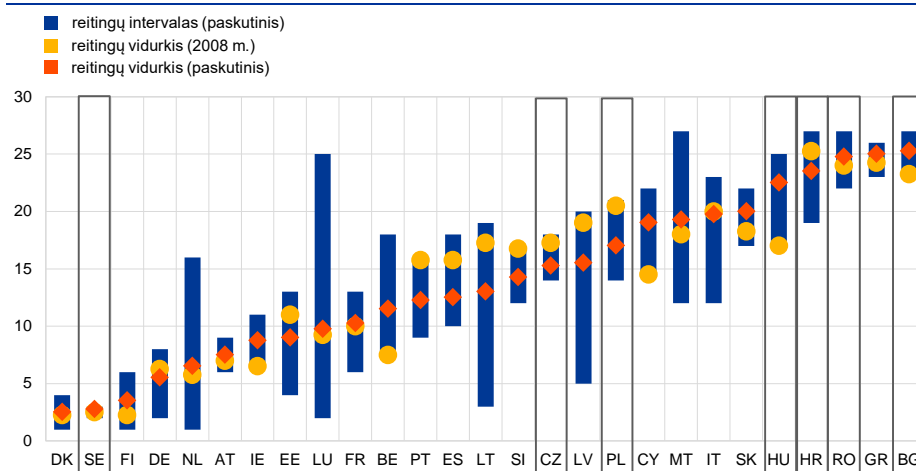
Kita vertus, suvokimu pagrįsti tyrimai taip pat sukelia iškraipymus. Pavyzdžiui, juos gali smarkiai paveikti nesenas epizodas arba prastai suformuluoti klausimai.

Atsižvelgiant į suvokimo (pvz., korupcijos) ir labiau objektyvių (pvz., verslo) institucinių rodiklių trūkumus ir lyginamuosius pranašumus, 3.6 ir 3.7 pav. pateikiami abiejų tipų rodikliai.

Be to, kalbant apie ES šalis, pastaraisiais metais institucinis dėmesys buvo sutelktas tik į analitinę ir politinę svarbą. Taigi apskritai vis dar yra daug galimybių pagerinti matavimo rezultatus. Galiausiai tarpvalstybinis požiūris į tokį sudėtingą klausimą kaip institucijų kokybė arba geras valdymas yra neišvengiamai nepakankamas ir jį neabejotinai reikia papildyti labiau konkrečiais šaliai skirtais ir ilgesnio laikotarpio vertinimais.

3.6 pav.

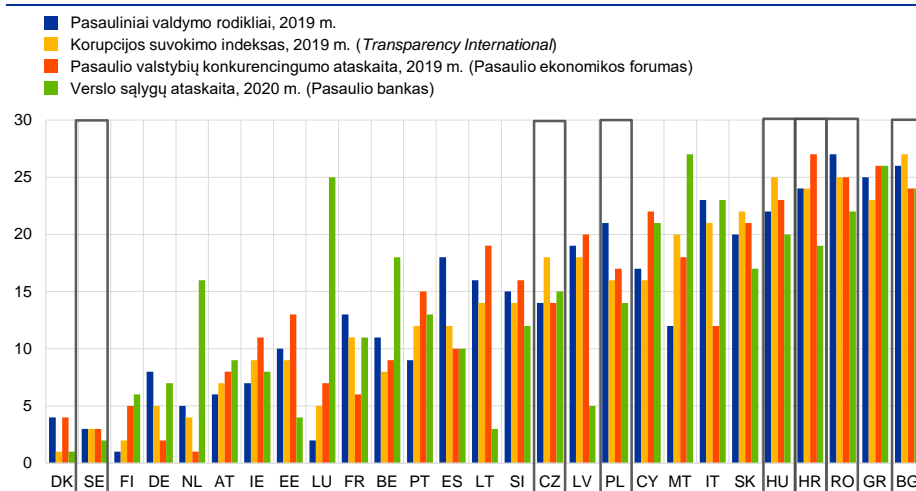
ES valstybių narių reitingai pagal institucijų kokybę

Šaltiniai: Pasauliniai valdymo rodikliai, 2019 m., Pasaulio valstybių konkurencingumo ataskaita, 2019 m. (Pasaulio ekonomikos forumas), Korupcijos suvokimo indeksas, 2019 m. (*Transparency International*) ir Verslo sąlygų ataskaita, 2020 m. (Pasaulio bankas). Pastabos: šalys reitinguojamos nuo pirmos (geriausias rezultatas ES) iki 27 (blogiausias rezultatas ES) vietos ir išrikiuojamos pagal vidutinę padėtį paskutiniuose reitinguose. Verslo sąlygų ataskaitoje duomenys apie Maltą pateikiami tik nuo 2013 m., o apie Kiprą – nuo 2010 m.

3.7 pav.

ES valstybių narių reitingai pagal institucijų kokybę, remiantis individualiais rodikliais

Šaltiniai: Pasauliniai valdymo rodikliai, 2019 m., Pasaulio valstybių konkurencingumo ataskaita, 2019 m. (Pasaulio ekonomikos forumas), Korupcijos suvokimo indeksas, 2019 m. (*Transparency International*) ir Verslo sąlygų ataskaita, 2020 m. (Pasaulio bankas). Pastaba: šalys reitinguojamos nuo pirmos (geriausias rezultatas ES) iki 27 (blogiausias rezultatas ES) vietos ir išrikiuojamos pagal vidutinę padėtį paskutiniuose reitinguose.

Norint paskatinti ekonomikos augimą ir konkurenciją, daugelyje vertinamų šalių būtina vykdyti plataus masto struktūrines reformas. Tobulinant vietos valdžios institucijas, valdymą ir verslo aplinką, taip pat toliau reformuojant ir privatizuojant valstybės įmones ir efektyvų ES fondų panaudojimą, būtų pasiektas spartesnis našumo augimas. Dėl to savo ruožtu sustiprėtų konkurencija pagrindiniuose reguliuojamuose sektoriuose (pvz. energetikos ir transporto), sumažėtų kliūčių patekti į rinką ir būtų skatinamos labai reikalingos privačios investicijos.

Galiausiai pasakytina, kad užtikrinant sklandų konvergencijos procesą svarbus vaidmuo tenka instituciniams aspektams, susijusiems su statistikos kokybe.

Tai, be kita ko, taikytina nacionalinių statistikos institucijų teisinio nepriklausomumo reikalavimui, jų administracinei priežiūrai ir biudžeto nepriklausomumui, teisiniam įgaliojimui rinkti duomenis ir teisinėms nuostatomis dėl statistinių duomenų konfidencialumo, kaip išsamiau aprašyta 6 skyriuje.

4 Šalių vertinimo santraukos

4.1 Bulgarija

2020 m. kovo mėn. 12 mėn. vidutinė metinė infliacija pagal SVKI Bulgarijoje buvo 2,6 %, t. y. gerokai mažesnė už kainų stabilumo kriterijaus 1,8 % pamatinę vertę. Atsižvelgiant į koronaviruso (COVID-19) pandemiją, yra didelis netikrumas dėl to, kaip šis rodiklis keisis per ateinančius mėnesius. Nacionalinės valdžios institucijos ėmėsi svarbių fiskalinės ir makroprudencinės politikos priemonių, kad kompensuotų COVID-19 pandemijos padarytą ekonominę žalą. Per pastaruosius dešimt metų vidutinė metinė infliacija svyravo palyginti plačiu intervalu – nuo –1,7 % iki 3,8 %, o vidutinė to laikotarpio infliacija buvo sumažėjusi ir sudarė 1,1 %. Vertinant ateities perspektyvą, pasakytina, kad, atsižvelgiant ir į tai, jog pastaraisiais metais vienetinės darbo sąnaudos išaugo, infliacijos konvergencijos tvarumas Bulgarijoje ilgesniuoju laikotarpiu kelia susirūpinimą, ypač 2017–2018 m. laikotarpiu. Atotrūkio mažinimo procesas turėtų lemti teigiamus infliacijos skirtumus, palyginti su euro zona, nes BVP vienam gyventojui ir kainų lygis Bulgarijoje vis dar gerokai mažesni nei euro zonoje. Siekiant išvengti perviršinio kainų spaudimo ir makroekonomikos disbalanso susidarymo, atotrūkio mažinimo procesas turi būti palaikomas atitinkama politika.

2019 m. Bulgarijos valdžios sektoriaus biudžeto balansas ir skola atitiko Maastrichto kriterijus, tačiau numatoma, kad 2020–2021 m. labai pablogės fiskalinė padėtis. Bulgarijai nuo 2012 m. taikoma Stabilumo ir augimo pakto prevencinė dalis. 2012–2019 m. Bulgarija patenkino tiek deficito (išskyrus vieną išimtį 2014 m.), tiek skolos kriterijus. Tačiau 2020 m. Europos Komisijos 2020 m. pavasario ekonominėje prognozėje numatoma, kad fiskalinė būklė labai pablogės dėl bendro labai pablogėjusios ekonominės veiklos ir fiskalinių priemonių, įgyvendintų krizei sušvelninti, poveikio. Komisijos 2019 m. skolos tvarumo stebėsenos sistema, kuri buvo paskelbta prieš COVID-19 pandemiją, parodė, kad Bulgarijai kyla maža fiskalinio tvarumo rizika vidutiniu ir ilguoju laikotarpiu. Nepaisant politikos priemonių, skirtų spręsti COVID-19 pandemijos problemą, siekiant ateityje užtikrinti patikimus viešuosius finansus, tebėra labai svarbi atsargi ir augimui palanki fiskalinė politika.

Dvejų metų ataskaitiniu laikotarpiu nuo 2018 m. balandžio 1 d. iki 2020 m. kovo 31 d. Bulgarija nedalyvavo VKM II, bet jos valiutos kursas buvo fiksuotas – 1,95583 levo už eurą pagal valiutų valdybos modelį. Per pastaruosius dešimt metų Bulgarijos bendras einamosios ir kapitalo sąskaitos balansas pagerėjo, o šalies grynieji įsipareigojimai užsieniui gerokai sumažėjo. 2018 m. birželio 29 d. Bulgarijos valdžios institucijos pareiškė ketinančios Bulgarijos levą įtraukti į VKM II. 2018 m. liepos 12 d. euro zonos šalių finansų ministrai, ECB ir Danijos finansų ministro bei *Danmarks Nationalbank* valdytojo atstovai palankiai įvertino Bulgarijos valdžios institucijų ketinimą nustatyti būtinus sėkmingo dalyvavimo VKM II elementus. Bulgarija prisiėmė tam tikrų įsipareigojimų tose politikos srityse, kurios yra labai svarbios sklandžiam perėjimui prie VKM II ir dalyvavimui jame. Šie įsipareigojimai susiję su bankų priežiūra, kitais finansų sektoriaus klausimais ir institucijų kokybe bei valdymu. ECB ir Europos Komisija stebi, kaip veiksmingai įgyvendinami šie

įsipareigojimai, veikdami pagal atitinkamas savo kompetencijos sritis, kaip numatyta Sutartyse ir antrinėje teisėje.

Ataskaitiniu laikotarpiu nuo 2019 m. balandžio mėn. iki 2020 m. kovo mėn. vidutinės ilgalaikės palūkanų normos Bulgarijoje buvo 0,3 %, taigi mažesnės už palūkanų normų konvergencijos kriterijaus 2,9 % pamatinę vertę. Ilgalaikės palūkanų normos Bulgarijoje nuo 2010 m. sumažėjo, vidutinės 12 mėn. palūkanų normos sumažėjo nuo didesnių kaip 7 % iki mažesnių kaip 0,5 %.

Norint sukurti tvariai konvergencijai palankią aplinką Bulgarijoje, būtina vykdyti į stabilumą orientuotą ekonominę politiką ir plataus masto struktūrines reformas. Kalbant apie makroekonominis disbalansus, pažymėtina, kad Europos Komisija nepasirinko Bulgarijos nagrinėti išsamiau, taip, kaip nurodoma 2020 m. įspėjimo mechanizmo ataskaitoje. Dėl konvergencijos tvarumo ir ekonomikos atsparumo pažymėtina, kad šiai šaliai būtų naudinga vykdyti plačios apimties struktūrines reformas, kad būtų pagerintas struktūrinis atsparumas, verslo aplinka, finansinis stabilumas bei institucijų ir valdymo kokybė. Bankų priežiūros srityje atitinkamos Bulgarijos valdžios institucijos 2018 m. liepos 18 d. pateikė prašymą glaudžiai bendradarbiauti su ECB pagal Bendrą priežiūros mechanizmą, o tai yra sąlyga ir norint dalyvauti VKM II. Laikydamasis susijusios procedūros, 2019 m. liepos 26 d. ECB paskelbė šešių Bulgarijos bankų išsamiojo vertinimo rezultatus. Šiame vertinime nustatytos tolesnės priemonės, kurios turi būti įgyvendintos per devynis mėnesius nuo paskelbimo dienos – tai yra reikalavimas dviem bankams.

Bulgarijos teisė neatitinka visų reikalavimų, susijusių su centrinių bankų nepriklausomumu, piniginio finansavimo draudimu ir teisine integracija į Eurosystemą. Bulgarija yra ES valstybė narė, kuriai taikoma išimtis, todėl ji privalo laikytis visų Sutarties 131 straipsnyje nurodytų suderinimo reikalavimų.

4.2 Čekija

2020 m. kovo mėn. 12 mėn. vidutinė infliacija pagal SVKI Čekijoje buvo 2,9 %, t. y. didesnė už kainų stabilumo kriterijaus 1,8 % pamatinę vertę. Atsižvelgiant į koronaviruso (COVID-19) pandemiją, yra didelis netikrumas dėl to, kaip šis rodiklis keisis per ateinančius mėnesius. Nacionalinės valdžios institucijos ėmėsi svarbių fiskalinės ir makroprudencinės politikos priemonių, kad kompensuotų COVID-19 pandemijos padarytą ekonominę žalą. Per pastaruosius dešimt metų vidutinė metinė infliacija svyravo intervalu nuo 0,2 % iki 3,6 %, o bendra vidutinė to laikotarpio infliacija buvo nedidelė ir sudarė 1,6 %. Vertinant ateities perspektyvą, pasakytina, kad infliacijos konvergencijos tvarumas Čekijoje ilgesniuojamu laikotarpiu kelia susirūpinimą. Atotrūkio mažinimo procesas gali lemti teigiamus infliacijos skirtumus, palyginti su euro zona. Siekiant išvengti perviršinio kainų spaudimo ir makroekonomikos disbalanso susidarymo, atotrūkio mažinimo procesas turi būti palaikomas atitinkama politika.

2019 m. Čekijos valdžios sektoriaus biudžeto balansas ir skola atitiko Mastrichto kriterijus. Nepaisant to, atsižvelgiant į COVID-19 pandemiją, tikimasi, kad 2020–2021 m. biudžeto būklė labai pablogės. Čekijai nuo 2014 m. taikoma Stabilumo ir augimo pakto prevencinė dalis. Vėlesniu laikotarpiu iki 2019 m. buvo laikomasi deficito ir skolos kriterijų. Tačiau Europos Komisijos 2020 m. pavasario ekonomikos prognozėje numatoma, kad fiskalinė būklė labai pablogės dėl bendro labai pablogėjusios ekonominės veiklos ir fiskalinių priemonių, įgyvendintų krizei sušvelninti, poveikio. Komisijos 2019 m. skolos tvarumo stebėsenos ataskaitoje, kuri buvo paskelbta prieš COVID-19 pandemiją, teigiama, kad fiskalinė rizika trumpuoju ir vidutinės trukmės laikotarpiu yra maža, tačiau ji yra ilguoju laikotarpiu dėl gyventojų senėjimo. Nepaisant politikos priemonių, taikomų siekiant suvaldyti COVID-19 pandemijos poveikį, būtina apdairi fiskalinė politika siekiant ateityje užtikrinti patikimus viešuosius finansus.

Dvejų metų ataskaitiniu laikotarpiu nuo 2018 m. balandžio 1 d. iki 2020 m. kovo 31 d. Čekijos krona nedalyvavo VKM II, bet ja buvo prekiaujama taikant lankstaus valiutos kurso režimą. 2017 m. panaikinus žemiausią valiutos kurso ribą, Čekijos krona per dvejų metų ataskaitinį laikotarpį euro atžvilgiu buvo palyginti labai nepastovi. 2020 m. kovo 31 d. kursas buvo 27,312 kronos už eurą, t. y. jis buvo 7,7 % mažesnis už 2018 m. balandžio mėn. buvusį vidutinį lygį. Per pastarąjį dešimtmetį bendras einamosios ir kapitalo sąskaitos deficitas pagerėjo, o šalies grynieji įsipareigojimai užsieniui nuosekliai mažėjo.

Ataskaitiniu laikotarpiu nuo 2019 m. balandžio mėn. iki 2020 m. kovo mėn. vidutinės ilgalaikės palūkanų normos Čekijoje buvo 1,5 %, taigi vis dar gerokai mažesnės už palūkanų normų konvergencijos kriterijaus 2,9 % pamatinę vertę. Ilgalaikės palūkanų normos Čekijoje nuo 2010 m. sumažėjo, vidutinės 12 mėn. palūkanų normos sumažėjo nuo beveik 5 % iki 1,5 %.

Norint sukurti tvariai konvergencijai palankią aplinką, būtina vykdyti į kainų stabilumą orientuotą ekonominę politiką, įskaitant tikslines struktūrines reformas, kuriomis būtų siekiama užtikrinti makroekonominį stabilumą. Kalbant apie makroekonominį disbalansą, pažymėtina, kad Europos Komisija nepasirinko

Čekijos nagrinėti išsamiau, taip, kaip nurodoma 2020 m. įspėjimo mechanizmo ataskaitoje. Vis dėlto, norint pašalinti struktūrinius trūkumus, kurie gali kliudyti augimo perspektyvoms, būtina spartinti tiksles struktūrines reformas, susijusias su darbo ir produktų rinkų politika, taip pat su verslo aplinka. Siekdamos toliau didinti pasitikėjimą finansų sistema, nacionalinės kompetentingos institucijos turėtų, be kita ko, laikytis taikytinų atitinkamų tarptautinių ir Europos institucijų rekomendacijų ir glaudžiai bendradarbiauti su kitomis priežiūros institucijų kolegijoms priklausančių ES valstybių narių nacionalinėmis priežiūros institucijomis – taip būtų toliau tobulinama taikoma priežiūros praktika.

Čekijos teisė neatitinka visų reikalavimų, susijusių su centrinių bankų nepriklausomumu, piniginio finansavimo draudimu ir teisine integracija į Eurosystemą. Čekija yra ES valstybė narė, kuriai taikoma išimtis, todėl ji privalo laikytis visų Sutarties 131 straipsnyje nurodytų suderinimo reikalavimų.

4.3 Kroatija

2020 m. kovo mėn. 12 mėn. vidutinė metinė infliacija pagal SVKI Kroatijoje buvo 0,9 %, t. y. gerokai mažesnė už kainų stabilumo kriterijaus 1,8 % pamatinę vertę.

Atsižvelgiant į koronaviruso (COVID-19) pandemiją, yra didelis netikrumas dėl to, kaip šis rodiklis keisis per ateinančius mėnesius. Nacionalinės valdžios institucijos ėmėsi svarbių fiskalinės ir pinigų politikos priemonių, kad kompensuotų COVID-19 pandemijos padarytą ekonominę žalą. Per pastaruosius dešimt metų vidutinė metinė infliacija svyravo palyginti plačiu intervalu – nuo –0,8 % iki 4,0 %, o vidutinė to laikotarpio infliacija buvo nedidelė ir sudarė 1,2 %. Vertinant ateities perspektyvą, pasakytina, kad infliacijos konvergencijos tvarumas Kroatijoje ilgesniuoju laikotarpiu kelia susirūpinimą. Atotrūkio mažinimo procesas turėtų lemti teigiamus infliacijos skirtumus, palyginti su euro zona, kadangi BVP vienam gyventojui ir kainų lygis Kroatijoje vis dar yra gerokai mažesnis nei euro zonoje. Siekiant išvengti perviršinio kainų spaudimo ir makroekonomikos disbalanso susidarymo, atotrūkio mažinimo procesas turi būti palaikomas atitinkama politika.

2019 m. Kroatijos valdžios sektoriaus biudžeto balansas atitiko Maastrichto kriterijus, o skolos rodiklis buvo didesnis už pamatinę vertę, nors ji sumažėjo 2015–2019 m. laikotarpiu. Nepaisant to, atsižvelgiant į COVID-19 pandemiją, tikimasi, kad 2020–2021 m. pastebimai pablogės biudžeto būklė ir gerokai padidės skolos santykis. Kroatijai nuo 2014 m. buvo taikoma Stabilumo ir augimo pakto korekcinė dalis, o 2017 m. birželio mėn. ji baigė taikyti perviršinio deficito procedūrą. Vėlesniu laikotarpiu iki 2019 m. deficito kriterijus buvo patenkintas ir skolos santykis sumažėjo. Tačiau 2020 m. Europos Komisijos 2020 m. pavasario ekonomikos prognozėje numatoma, kad fiskalinė būklė labai pablogės dėl bendro labai pablogėjusios ekonominės veiklos ir fiskalinių priemonių, įgyvendintų krizei sušvelninti, poveikio. Komisijos 2019 m. skolos tvarumo stebėsenos ataskaitoje, paskelbtoje prieš COVID-19 pandemiją, teigiama, kad Kroatijai kyla nedidelė skolos tvarumo rizika vidutinės trukmės ir ilguoju laikotarpiu. Ilguoju laikotarpiu, nors dėl numatomo su gyventojų senėjimu susijusių išlaidų mažinimo Kroatijoje rizika buvo nedidelė, numatomas smarkus išmokų santykio sumažėjimas sukėlė susirūpinimą dėl pensijų sistemos pakankamumo. Neatsižvelgiant į politikos priemones, skirtas COVID-19 pandemijos sukeltoms problemoms spręsti, apdairi fiskalinė politika, kuria būtų toliau didinamas pajamų ir išlaidų veiksmingumas, turėtų ilgam laikui sumažinti skolos santykį.

Dvejų metų ataskaitiniu laikotarpiu nuo 2018 m. balandžio 1 d. iki 2020 m. kovo 31 d. Kroatija nedalyvavo VKM II, bet Kroatijos kuna buvo prekiaujama taikant valiutos kurso režimą, kai griežtai valdomas valiutos kurso svyravimas.

Ataskaitiniu laikotarpiu Kroatijos kunos kursas euro atžvilgiu kito labai nedaug. 2020 m. kovo 31 d. kursas buvo 7,6255 kunos už eurą, t. y. 2,8 % žemesnis už vidutinį 2018 m. balandžio mėn. buvusį lygį. Per pastarąjį dešimtmetį Kroatijos bendras einamosios ir kapitalo sąskaitų balansas pagerėjo, o šalies gryniesi įsipareigojimai užsieniui sumažėjo, nors ir tebėra labai dideli. 2019 m. liepos 4 d. Kroatijos valdžios institucijos pareiškė ketinančios Kroatijos kuną įtraukti į VKM II ir paskelbė veiksmų planą, kuriame išsamiai išdėstytos reformos, kurias šalis ketina įgyvendinti prieš dalyvaudama VKM II. 2019 m. liepos 8 d. euro zonos šalių ir Danijos finansų ministrai,

ECB ir *Danmarks Nationalbank* valdytojo atstovas palankiai įvertino Kroatijos valdžios institucijų ketinimą nustatyti būtinus sėkmingo dalyvavimo VKM II elementus. Kroatija prisiėmė tam tikrų įsipareigojimų politikos srityse, kurios yra labai svarbios sklandžiam perėjimui prie VKM II ir dalyvavimui jame. Be bankų priežiūros, šie įsipareigojimai yra susiję su makrolygio rizikos ribojimo sistema, kovos su pinigų plovimu sistema, statistikos rinkimu, rengimu ir sklaida, viešojo sektoriaus valdymu ir finansinės bei administracinės naštos mažinimu. ECB ir Europos Komisija stebi, kaip veiksmingai įgyvendinami šie įsipareigojimai, veikdami atitinkamose savo kompetencijos srityse, kaip numatyta Sutartyse ir antrinėje teisėje.

Ataskaitiniu laikotarpiu nuo 2019 m. balandžio mėn. iki 2020 m. kovo mėn. vidutinės ilgalaikės palūkanų normos Kroatijoje buvo 0,9 %, taigi vis dar gerokai mažesnės už palūkanų normų konvergencijos kriterijaus 2,9 % pamatinę vertę. Ilgalaikės palūkanų normos Kroatijoje nuo 2010 m. sumažėjo, vidutinės 12 mėn. palūkanų normos sumažėjo nuo šiek tiek mažesnių kaip 7 % iki maždaug 1,0 %.

Norint sukurti tvariai konvergencijai palankią aplinką Kroatijoje, būtina vykdyti į stabilumą orientuotą ekonominę politiką ir plataus masto struktūrines reformas. Kalbant apie makroekonominis disbalansus, pažymėtina, kad Europos Komisija Kroatiją pasirinko nagrinėti išsamiau, taip, kaip nurodoma 2020 m. įspėjimo mechanizmo ataskaitoje, ir padarė išvadą, kad Kroatijoje yra susidarę makroekonominiai disbalansai. Kroatijai būtų į naudą struktūrinės reformos, orientuotos į institucinės ir verslo aplinkos tobulinimą, konkurencijos produktų rinkose didinimą, neatitiktųjų darbo rinkoje ir darbo pasiūlos ribojimo mažinimą, viešojo administravimo bei teismų sistemos efektyvumo didinimą. Bankų priežiūros srityje atitinkamos Kroatijos valdžios institucijos 2019 m. gegužės 27 d. išsiuntė prašymą glaudžiai bendradarbiauti su ECB pagal Bendrą priežiūros mechanizmą, dalyvaujant VKM II.

Kroatijos teisė neatitinka visų reikalavimų, susijusių su centrinio banko nepriklausomumu. Kroatija yra ES valstybė narė, kuriai taikoma išimtis, todėl ji privalo laikytis visų Sutarties 131 straipsnyje nurodytų suderinimo reikalavimų.

4.4 Vengrija

2020 m. kovo mėn. 12 mėn. vidutinė infliacija pagal SVKI Vengrijoje buvo 3,7 %, t. y. didesnė už kainų stabilumo kriterijaus 1,8 % pamatinę vertę. Atsižvelgiant į koronaviruso (COVID-19) pandemiją, yra didelis netikrumas dėl to, kaip šis rodiklis keisis per ateinančius mėnesius. Nacionalinės valdžios institucijos ėmėsi svarbių fiskalinės ir makroprudencinės politikos priemonių, kad kompensuotų COVID-19 pandemijos padarytą ekonominę žalą. Per pastaruosius dešimt metų vidutinė metinė infliacija svyravo palyginti plačiu intervalu – nuo –0,3 % iki 5,7 %, o vidutinė to laikotarpio infliacija buvo padidėjusi ir sudarė 2,5 %. Vertinant ateities perspektyvą, pasakytina, kad infliacijos konvergencijos tvarumas Vengrijoje ilgesniuoju laikotarpiu kelia susirūpinimą. Atotrūkio mažinimo procesas turėtų lemti teigiamus infliacijos skirtumus, palyginti su euro zona, kadangi BVP vienam gyventojui ir kainų lygis Vengrijoje vis dar yra gerokai mažesnis nei euro zonoje, nebent tai atsvers nominaliojo valiutos kurso padidėjimas. Siekiant išvengti perviršinio kainų spaudimo ir makroekonomikos disbalanso susidarymo, atotrūkio mažinimo procesas turi būti palaikomas atitinkama politika.

2019 m. Vengrijos valdžios sektoriaus biudžeto balansas atitiko Maastrichto kriterijus, o skolos rodiklis buvo didesnis už pamatinę vertę, nors 2012–2019 m. laikotarpiu ji sumažėjo. Nepaisant to, atsižvelgiant į COVID-19 pandemiją, tikimasi, kad 2020–2021 m. pastebimai pablogės biudžeto būklė ir gerokai padidės skolos santykis. Vengrijai nuo 2013 m. taikoma Stabilumo ir augimo pakto prevencinė dalis, nuo 2018 m. taikoma reikšmingo nukrypimo procedūra. Europos Komisijos 2020 m. pavasario ekonominėje prognozėje nurodomas staigus fiskalinės būklės pablogėjimas 2020 m. dėl bendro žymaus ekonominės veiklos pablogėjimo ir fiskalinių priemonių, įgyvendintų krizei sušvelninti, poveikio. Komisijos 2019 m. skolos tvarumo stebėsenos ataskaitoje, paskelbtoje prieš COVID-19 pandemiją, teigiama, kad Vengrijai yra nedidelė fiskalinio sukretimo rizika trumpuoju ir vidutinės trukmės laikotarpiu, tačiau ilgalaikėje perspektyvoje jai gresia vidutinė rizika. Visuomenės senėjimas buvo iššūkis viešųjų finansų tvarumui. Nepaisant politikos priemonių, taikomų siekiant spręsti COVID-19 pandemijos sukeltas problemas, būtina apdairi fiskalinė politika, siekiant ateityje užtikrinti patikimus viešuosius finansus.

Dvejų metų ataskaitiniu laikotarpiu nuo 2018 m. balandžio 1 d. iki 2020 m. kovo 31 d. Vengrijos forintas nedalyvavo VKM II, bet juo buvo prekiaujama taikant lankstaus valiutos kurso režimą. Ataskaitiniu laikotarpiu Vengrijos forinto kursui euro atžvilgiu buvo būdingas palyginti didelis kintamumas. 2020 m. kovo 31 d. jis buvo 360,02 forinto už eurą, 15,5 % žemesnis už vidutinį 2018 m. balandžio mėn. buvusį lygį. Per pastarąjį dešimtmetį Vengrijos einamosios ir kapitalo sąskaitų balansas vis dar nuolat buvo perteklinis. Tai turėjo įtakos šalies grynujų išpareigojimų užsieniui sumažėjimui, nors jie vis dar yra labai dideli.

Ataskaitiniu laikotarpiu nuo 2019 m. balandžio mėn. iki 2020 m. kovo mėn. vidutinės ilgalaikės palūkanų normos Vengrijoje buvo 2,3 %, taigi mažesnės už palūkanų normų konvergencijos kriterijaus 2,9 % pamatinę vertę. Ilgalaikės palūkanų normos Vengrijoje nuo 2010 m. sumažėjo, vidutinės 12 mėn. palūkanų normos sumažėjo nuo 9 % iki mažesnių kaip 3 %.

Norint sukurti tvariai konvergencijai palankią aplinką Vengrijoje, būtina vykdyti į stabilumą orientuotą ekonominę politiką ir plataus masto struktūrines reformas. Kalbant apie makroekonominį disbalansą, pažymėtina, kad rengdama 2020 m. įspėjimo mechanizmo ataskaitą Europos Komisija Vengrijos nepasirinko nagrinėti išsamiau. Tačiau Vengrijai būtų naudingos struktūrinės reformos, kuriomis būtų siekiama pagerinti viešųjų institucijų ir administracijos kokybę, taip pat įgyvendinti tinkamą produktų ir darbo rinkos politiką. Siekdamas toliau didinti pasitikėjimą finansų sistema, nacionalinės kompetentingos institucijos turėtų, be kita ko, laikytis taikytinų atitinkamų tarptautinių ir Europos institucijų rekomendacijų ir glaudžiai bendradarbiauti su kitomis priežiūros institucijų kolegijoms priklausančių ES valstybių narių nacionalinėmis priežiūros institucijomis – taip būtų toliau tobulinama taikoma priežiūros praktika.

Vengrijos teisė neatitinka visų reikalavimų, susijusių su centrinių bankų nepriklausomumu, piniginių finansavimo draudimu, vienoda euro rašyba ir teisine integracija į Eurosystemą. Vengrija yra ES valstybė narė, kuriai taikoma išimtis, todėl ji privalo laikytis visų Sutarties 131 straipsnyje nurodytų suderinimo reikalavimų.

4.5 Lenkija

2020 m. kovo mėn. 12 mėn. vidutinė metinė infliacija pagal SVKI Lenkijoje buvo 2,8 %, t. y. gerokai didesnė už kainų stabilumo kriterijaus 1,8 % pamatinę vertę.

Atsižvelgiant į koronaviruso (COVID-19) pandemiją, yra didelis netikrumas dėl to, kaip šis rodiklis keisis per ateinančius mėnesius. Nacionalinės valdžios institucijos ėmėsi svarbių fiskalinės ir makroprudencinės politikos priemonių, kad kompensuotų COVID-19 pandemijos padarytą ekonominę žalą. Per pastaruosius dešimt metų vidutinė metinė infliacija svyravo palyginti plačiu intervalu – nuo –0,7 % iki 4,1 %, o vidutinė to laikotarpio infliacija buvo nedidelė ir sudarė 1,5 %. Vertinant ateities perspektyvą, pasakytina, kad infliacijos konvergencijos tvarumas Lenkijoje ilgesniuojų laikotarpiu kelia susirūpinimą. Atotrūkio mažinimo procesas turėtų lemti teigiamus infliacijos skirtumus, palyginti su euro zona, kadangi BVP vienam gyventojui ir kainų lygis Lenkijoje vis dar yra gerokai mažesnis nei euro zonoje, nebent tai atsvers nominaliojo valiutos kurso padidėjimas. Siekiant išvengti perviršinio kainų spaudimo ir makroekonomikos disbalanso susidarymo, atotrūkio mažinimo procesas turėtų būti palaikomas atitinkama politika.

2019 m. Lenkijos valdžios sektoriaus biudžeto balansas ir skola atitiko Mastrichto kriterijus. Nepaisant o, atsižvelgiant į COVID-19 pandemiją, tikimasi, kad 2020–2021 m. pastebimai pablogės biudžeto būklė ir padidės skolos santykis.

Lenkijai nuo 2015 m. taikoma Stabilumo ir augimo pakto prevencinė dalis. Vėlesniu laikotarpiu iki 2019 m. deficito kriterijus buvo įvykdytas ir skolos santykis sumažėjo. 2020 m. Europos Komisijos 2020 m. pavasario ekonomikos prognozėje numatoma, kad fiskalinė būklė labai pablogės dėl bendro labai pablogėjusios ekonominės veiklos ir fiskalinių priemonių, įgyvendintų krizei sušvelninti, poveikio. Komisijos 2019 m. skolos tvarumo stebėsenos ataskaitoje, paskelbtoje prieš COVID-19 pandemiją, teigiama, kad Lenkijai kyla nedidelė rizika fiskaliniam tvarumui vidutiniu ir ilguoju laikotarpiu. Nepaisant to, reikia užtikrinti pensijų sistemos pakankamumą, kad išmokų santykis vidutiniu ir ilguoju laikotarpiu gerokai sumažėtų. Nepaisant politikos priemonių, taikomų COVID-19 pandemijos sukeltoms problemoms spręsti, būtina apdairi fiskalinė politika siekiant ateityje užtikrinti patikimus viešuosius finansus.

Dvejų metų ataskaitiniu laikotarpiu nuo 2018 m. balandžio 1 d. iki 2020 m. kovo 31 d. Lenkijos zlotas nedalyvavo VKM II, bet juo buvo prekiaujama taikant lanksčiojo valiutos kurso režimą. Ataskaitiniu laikotarpiu Lenkijos zloto kursui euro atžvilgiu buvo būdingas palyginti didelis vidutinis kintamumas. 2020 m. kovo 31 d. kursas buvo 4,5506 zloto už eurą, t. y. 8,5 % mažesnis už vidutinį 2018 m. balandžio mėn. buvusį lygį. Per pastarąjį dešimtmetį Lenkijos bendras kapitalo ir einamosios sąskaitos balansas pagerėjo, o šalies gryniesi įsipareigojimai užsieniui tebėra labai dideli, nors nuo 2017 m. mažėja ir juos daugiausia sudaro gryniesi tiesioginių investicijų įsipareigojimai.

Ataskaitiniu laikotarpiu nuo 2019 m. balandžio mėn. iki 2020 m. kovo mėn. vidutinės ilgalaikės palūkanų normos Lenkijoje buvo 2,2 %, taigi tik šiek tiek mažesnės už palūkanų normų konvergencijos kriterijaus 2,9 % pamatinę vertę.

Ilgalaikės palūkanų normos Lenkijoje nuo 2010 m. sumažėjo, vidutinės 12 mėn. palūkanų normos sumažėjo nuo maždaug 6 % iki 2 %.

Norint sukurti tvariai konvergencijai palankią aplinką Lenkijoje, būtina vykdyti į stabilumą orientuotą ekonominę politiką, taikyti finansinį stabilumą palaikančias politikos priemones ir vykdyti tikslines struktūrines reformas.

Kalbant apie makroekonominis disbalansus, pažymėtina, kad Europos Komisija nepasirinko Lenkijos nagrinėti išsamiau, taip, kaip nurodoma 2020 m. įspėjimo mechanizmo ataskaitoje. Svarbu išlaikyti dabartinę gerą bankų sektoriaus finansinę būklę, kad nebūtų prarastas užsienio investuotojų pasitikėjimas ir užtikrintas tvirtas šio sektoriaus indėlis į ekonomikos augimą. Jis turėtų būti palaikomas tikslinėmis struktūrinėmis reformomis, kuriomis būtų siekiama sumažinti trintį darbo rinkoje, didinti konkurenciją produktų rinkose ir spartinti naujovių diegimą, privatizaciją bei infrastruktūros modernizavimą. Siekdamas toliau didinti pasitikėjimą finansų sistema, nacionalinės kompetentingos institucijos turėtų, be kita ko, laikytis taikytinų atitinkamų tarptautinių ir Europos institucijų rekomendacijų ir glaudžiai bendradarbiauti su kitomis priežiūros institucijų kolegijoms priklausančių ES valstybių narių nacionalinėmis priežiūros institucijomis – taip būtų toliau tobulinama taikoma priežiūros praktika.

Lenkijos teisė neatitinka visų reikalavimų, susijusių su centrinių bankų nepriklausomumu, konfidencialumu, piniginių finansavimo draudimu ir teisine integracija į Eurosistemą. Lenkija yra ES valstybė narė, kuriai taikoma išimtis, todėl ji privalo laikytis visų Sutarties 131 straipsnyje nurodytų suderinimo reikalavimų.

4.6 Rumunija

2020 m. kovo mėn. 12 mėn. vidutinė metinė infliacija pagal SVKI Rumunijoje buvo 3,7 %, t. y. gerokai mažesnė už kainų stabilumo kriterijaus 1,8 % pamatinę vertę. Atsižvelgiant į koronaviruso (COVID-19) pandemiją, yra didelis netikrumas dėl to, kaip šis rodiklis keisis per ateinančius mėnesius. Nacionalinės valdžios institucijos ėmėsi svarbių fiskalinės ir makroprudencinės politikos priemonių, kad kompensuotų COVID-19 pandemijos padarytą ekonominę žalą. Per pastaruosius dešimt metų vidutinė metinė infliacija svyravo palyginti plačiu intervalu – nuo –1,7 % iki 7,8 %, o vidutinė to laikotarpio infliacija buvo padidėjusi ir sudarė 2,7 %. Vertinant ateities perspektyvą, pasakytina, kad infliacijos konvergencijos tvarumas Rumunijoje ilgesniuojų laikotarpiu kelia susirūpinimą. Atotrūkio mažinimo procesas turėtų lemti teigiamus infliacijos skirtumus, palyginti su euro zona, nes BVP vienam gyventojui ir kainų lygis Rumunijoje vis dar yra daug žemesnis nei euro zonoje, nebent tai atsvers nominaliojo valiutos kurso padidėjimas. Siekiant išvengti perviršinio kainų spaudimo ir makroekonomikos disbalanso susidarymo, atotrūkio mažinimo procesas turi būti palaikomas atitinkama politika.

Nors Rumunijos skola atitiko Maastrichto skolos kriterijų, jos valdžios sektoriaus deficitas 2019 m. viršijo 3 % pamatinę vertę, todėl 2020 m. balandžio mėn. buvo pradėta perviršinio deficito procedūra, pagal kurią reikalaujama, kad šalis ne vėliau kaip iki 2022 m. ištaisytų perviršinį deficitą. Nuo 2017 m. birželio mėn. Rumunijai taikoma didelio nukrypimo procedūra pagal Stabilumo ir augimo pakto prevencinę dalį ir nuo 2020 m. balandžio mėn. jai taikoma perviršinio deficito procedūra pagal korekcinę dalį. Valdžios institucijos pakartotinai nesiėmė veiksmingų priemonių, kad ištaisytų didelį nukrypimą nuo koregavimo plano siekiant vidutinio laikotarpio biudžeto tikslo. Nuo 2016 m. struktūrinis balansas nukrypo nuo reikšmingos ir didėjančios maržos. Pagal Europos Komisijos 2020 m. pavasario ekonominę prognozę numatoma, kad biudžeto deficitas labai pablogės ir didės marža, palyginti su 3 % BVP pamatine verte. Staigų nominaliojo biudžeto ir struktūrinio balanso pablogėjimą lėmė ryškus ekonominės veiklos pablogėjimas ir fiskalinės priemonės, įgyvendintos siekiant sušvelninti COVID-19 krizę, taip pat didelis senatvės pensijų padidėjimas dėl naujojo 2019 m. vasarą priimto pensijų įstatymo. Tai taip pat skatina skolos santykio didėjimo tendenciją. Komisijos 2019 m. skolos tvarumo stebėsenos ataskaitoje, paskelbtoje prieš COVID-19 pandemiją, teigiama, kad esama didelės tvarumo rizikos vidutinės trukmės ir ilguoju laikotarpiu, kurią daugiausia lėmė prognozuojamo struktūrinio pirminio balanso pablogėjimas ir su visuomenės senėjimu susijusių išlaidų padidėjimas. Kalbant apie politikos priemones, skirtas kovai su COVID-19 pandemija, pasakytina, kad būtina imtis tolesnių reformų šiose srityse, be to, reikės reikšmingų konsolidavimo priemonių perviršiniam deficitui ištaisyti ir viešųjų finansų tvarumui užtikrinti.

Dvejų metų ataskaitiniu laikotarpiu nuo 2018 m. balandžio 1 d. iki 2020 m. kovo 31 d. Rumunijos lėja nedalyvavo VKM II, bet ja buvo prekiaujama taikant lanksčiojo valiutos kurso režimą ir valiutos kurso valdymą. Ataskaitiniu laikotarpiu Rumunijos lėjos kursas euro atžvilgiu kito vidutiniškai nedaug. 2020 m. kovo 31 d. kursas buvo 4,8283 lėjos už eurą, t. y. 3,7 % žemesnis už vidutinį 2018 m. balandžio mėn. buvusį lygį. Per pastarąjį dešimtmetį Rumunijos einamosios ir kapitalo

sąskaitų balansas pagerėjo, o šalies grynieji įsipareigojimai užsieniui sumažėjo, nors ir tebėra dideli.

Ataskaitiniu laikotarpiu nuo 2019 m. balandžio mėn. iki 2020 m. kovo mėn. vidutinės ilgalaikės palūkanų normos Rumunijoje buvo 4,4 %, taigi didesnės už palūkanų normų konvergencijos kriterijaus 2,9 % pamatinę vertę. Ilgalaikės palūkanų normos Rumunijoje nuo 2010 m. sumažėjo, vidutinės 12 mėn. palūkanų normos sumažėjo nuo šiek tiek mažiau negu 10 % iki maždaug 4,5 %.

Norint sukurti tvariai konvergencijai palankią aplinką Rumunijoje, būtina vykdyti į stabilumą orientuotą ekonominę politiką ir plataus masto struktūrines reformas. Kalbant apie makroekonominius disbalansus, pažymėtina, kad rengdama 2020 m. įspėjimo mechanizmo ataskaitą Europos Komisija Rumuniją pasirinko nagrinėti išsamiau 2020 m. pradžioje. Būtina plačiu mastu taikyti priemones, skirtas institucinei ir verslo aplinkai gerinti, investicijoms ir konkurencijai produktų rinkose didinti, didelei kvalifikacijos neatitiktčiai ir kvalifikuotų darbuotojų trūkumui mažinti, darbo jėgos aktyvumo lygiui didinti mažinant įtampą darbo rinkoje bei viešojo administravimo ir teismų sistemos kokybei ir efektyvumui didinti, ypač pasikeitus situacijai darant pažangą tokiose svarbiose srityse kaip kova su korupcija. Taip pat reikėtų dėti dideles pastangas, kad Rumunijoje būtų padidintas ES fondų lėšų įsisavinimas. Siekdamas toliau didinti pasitikėjimą finansų sistema, nacionalinės kompetentingos institucijos turėtų, be kita ko, laikytis taikytinų atitinkamų tarptautinių ir Europos institucijų rekomendacijų ir glaudžiai bendradarbiauti su kitomis priežiūros institucijų kolegijoms priklausančių ES valstybių narių nacionalinėmis priežiūros institucijomis – taip būtų toliau tobulinama taikoma priežiūros praktika.

Rumunijos teisė neatitinka visų reikalavimų, susijusių su centrinių bankų nepriklausomumu, piniginio finansavimo draudimu ir teisine integracija į Eurosystemą. Rumunija yra ES valstybė narė, kuriai taikoma išimtis, todėl ji privalo laikytis visų Sutarties 131 straipsnyje nurodytų suderinimo reikalavimų.

4.7 Švedija

2020 m. kovo mėn. 12 mėn. vidutinė metinė infliacija pagal SVKI Švedijoje buvo 1,6 %, t. y. mažesnė už kainų stabilumo kriterijaus 1,8 % pamatinę vertę.

Atsižvelgiant į koronaviruso (COVID-19) pandemiją, yra didelis netikrumas dėl to, kaip šis rodiklis keisis per ateinančius mėnesius. Nacionalinės valdžios institucijos ėmėsi svarbių fiskalinės, makroprudencinės ir pinigų politikos priemonių, kad kompensuotų COVID-19 pandemijos padarytą ekonominę žalą. Per pastaruosius dešimt metų vidutinė metinė infliacija svyravo palyginti siauru intervalu – nuo 0,2 % iki 2,1 %, o vidutinė to laikotarpio infliacija buvo sumažėjusi ir sudarė 1,2 %. Švedijos BVP vienam gyventojui jau viršija euro zonos lygį. Pasiiektą kainų stabilumą Švedijoje ir toliau turėtų palaikyti pinigų politika ir į stabilumą orientuota institucinė sandara.

2019 m. Švedijos valdžios sektoriaus biudžeto balansas ir skola atitiko Mastrichto kriterijus, tačiau manoma, kad 2020 m. dėl COVID-19 pandemijos šie rodikliai labai pablogės. 1998–2019 m. Švedijai perviršinio deficito procedūra nebuvo taikoma. Remiantis Europos Komisijos 2020 m. pavasario ekonomikos prognoze, numatoma, kad dėl COVID-19 pandemijos ir susijusių fiskalinės politikos priemonių 2020 m. Švedijos biudžeto balansas labai pablogės ir sudarys 5,6 % BVP deficitą. Tikimasi, kad 2021 m. jis taps mažesnis nei 3 % pamatinė vertė. Numatoma,

kad skolos ir BVP santykis taip pat gerokai padidės, tačiau išliks mažesnis už 60 % pamatinę vertę. Komisijos 2019 m. skolos tvarumo stebėsenos ataskaitoje, paskelbtoje prieš COVID-19 pandemiją, teigiama, kad Švedijai kyla nedidelė rizika vidutiniu ir ilguoju laikotarpiu dėl vis dar žemo skolos lygio. Nepaisant politikos priemonių, taikomų siekiant spręsti COVID-19 pandemijos sukeltas problemas, vidutinio laikotarpio tikslo laikymasis artimiausiais metais užtikrintų, kad viešųjų finansų patikimumo rezultatai būtų ir toliau gerinami.

Dvejų metų ataskaitiniu laikotarpiu nuo 2018 m. balandžio 1 d. iki 2020 m. kovo 31 d. Švedijos krona nedalyvavo VKM II, bet ja buvo prekiaujama taikant lankstaus valiutos kurso režimą. Ataskaitiniu laikotarpiu Švedijos kronos kursui euro atžvilgiu vidutiniškai buvo būdingas palyginti didelis kintamumas, pakeitęs bendro nuvertėjimo tendenciją. 2020 m. kovo 31 d. jis buvo 11,0613 kronos už eurą, t. y. 6,6 % žemesnis už vidutinį 2018 m. gegužę buvusį lygį. Per pastarąjį dešimtmetį Švedijoje fiksuoti dideli einamosios sąskaitos perviršiai. Nuo 2015 m. šalies grynoji tarptautinių investicijų pozicija buvo teigiama.

Ataskaitiniu laikotarpiu nuo 2019 m. balandžio mėn. iki 2020 m. kovo mėn. vidutinės ilgalaikės palūkanų normos Švedijoje buvo –0,1 %, taigi vis dar gerokai mažesnės už palūkanų normų konvergencijos kriterijaus 2,9 % pamatinę vertę. Ilgalaikės palūkanų normos Švedijoje nuo 2010 m. sumažėjo, vidutinės 12 mėn. palūkanų normos sumažėjo nuo didesnių kaip 3 % iki maždaug 0 %.

Norint palaikyti tvariai konvergencijai palankią aplinką Švedijoje, būtina tęsti į stabilumą orientuotą ekonominę politiką, tikslines struktūrines reformas ir toliau taikyti finansų stabilumą palaikančias priemones. Kalbant apie makroekonominis disbalansus, pažymėtina, kad Europos Komisija 2020 m. įspėjimo mechanizmo ataskaitoje padarė išvadą, kad Švedijoje vis dar esama

makroekonominių disbalansų. Todėl būtina imtis tolesnių veiksmų mažinant riziką makroekonomiam stabilumui, kylančią dėl istoriškai didelių būsto kainų bei su tuo susijusio didelio namų ūkių įsiskolinimo lygio. Siekdamos toliau didinti pasitikėjimą finansų sistema, nacionalinės kompetentingos institucijos turėtų, be kita ko, laikytis taikytinų atitinkamų tarptautinių ir Europos institucijų rekomendacijų ir glaudžiai bendradarbiauti su kitomis priežiūros institucijų kolegijoms priklausančių ES valstybių narių nacionalinėmis priežiūros institucijomis – taip būtų toliau tobulinama taikoma priežiūros praktika.

Švedijos teisė neatitinka visų reikalavimų, susijusių su centrinių bankų nepriklausomumu, piniginio finansavimo draudimu ir teisine integracija į Eurosystemą. Švedija yra ES valstybė narė, kuriai taikoma išimtis, todėl ji privalo laikytis visų Sutarties 131 straipsnyje nurodytų suderinimo reikalavimų. Pagal Sutartį nuo 1998 m. birželio 1 d. Švedija yra įsipareigojusi priimti nacionalinius teisės aktus dėl integracijos į Eurosystemą. Iki šiol Švedijos valdžios institucijos nesiėmė teisėkūros veiksmų, kad ištaisytų neatitikimus, aprašytus šiame ir ankstesniuose pranešimuose.

© **Europos Centrinis Bankas, 2020**

Adresas 60640 Frankfurtas prie Maino, Vokietija
Telefonas +49 69 1344 0
Internetas www.ecb.europa.eu

Visos teisės saugomos. Leidžiama perspausdinti švietimo ir nekomerciniais tikslais, jei nurodomas šaltinis.

Šiame leidinyje paskutiniai duomenys pateikti 2020 m. gegužės 7 d.

Dėl terminų ir santrumpų žr. [ECB glosarijų](#) (anglų k.).

HTML ISBN 978-92-899-4309-3, ISSN 1725-962, doi:10.2866/11178, QB-AD-20-001-LT-Q

Lentelėse vartojami sutartiniai ženklai

„–“ duomenų nėra / duomenys netaikytini

„..“ duomenų dar nėra